

SPRAVODAJ 1/1997

SLOVENSKEJ SPELEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

Fotografie na obálke:

Priepasť Večná robota
Pohľad do okna šachty Medúza
Foto: Petr Hipman

Správca Jaskyne mŕtvych netopierov Milan Štéc
na obhliadke sprístupneného okruhu
Foto: Petr Hipman

SPRAVODAJ

**Slovenskej
speleologickej spoločnosti**

1 / 1997

Ročník XXVIII

OBSAH

Ján Tulis: Správa o činnosti SSS za rok 1996	4
Petr Hipman: Priepasť Večná robota	13
Juraj Kankula: Oneskorená reportáž z jaskyne Zúgó	21
Juraj Kankula: Priepasť pod Veterníkom	23
Jozef Grego – Ladislav Lešták: Jaskyne severovýchodnej časti Plešiveckej planiny	25
Branislav Šmída: Zo speleologického priekumu Čachtického krasu	29
Petr Nakládal: Hydrometrická měření – jaskyně Zúgó	34
Peter Holúbek: Netradičné využitie jaskyne v Nízkyh Tatrách	35
Silvestr Votoupal: Zpráva o výkopových pracích v jaskyni Líščíe diery ve Važeckém krasu	36
Peter Holec: Náley exoskeletov mnohonôžok z Jaskyne zlomísk	37
Ján Ducár: Jaskyňa Oltárkameň v Čergove	38
Daniel Hutňan: Sifón Tichá tóna v Jaskyni zlomísk	40
Branislav Šmída: Z bližších informácií o expedícii Velebit 96 a –1000 m hlbokom systéme Slovačka jama	42
Ján Šmoll, Branislav Šmída: Expedícia Prokletije 96 a posledné výskumy v jaskyni Velika Klisura	45
Franci Gabrovšek (prekl. J. Tencer): Vandima jama	48
Gustáv Stibrányi: Gouffre des Bruyeres	49
Gustáv Stibrányi: Veľký traverz	51
Juraj Kankula: Ako premôcť skalú	54
Zdenko Hochmuth: K histórii vydávania Spravodaja	56
Milan Štéc: Jaskyňa Mŕtvych netopierov – prvá súkromne sprístupnená jaskyňa na Slovensku	60
Petr Hipman: Horehronský enfant terrible	63
Jaskyniarska svatba	66
Juraj Boško 1913 – 1996	66
Ján Brodňanský 1910 – 1997	67
Živiom Peter!	68
Valné zhromaždenie ČSS	69
Kto by nepoznal Petra Ďuranu	69
SUMMARY	71

Výkonný redaktor: Zdenko Hochmuth**Redakčná rada: Peter Holúbek, Ján Tencer, Ján Tulis****Ilustrácie: František Mihál'****Adresa redakcie: Slovenská speleologická spoločnosť, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš****Sadzba: CVT FHPV PU Prešov, edičné stredisko****Tlač: TYPOGRAF s.r.o., Prešov****Vydala: Slovenská speleologická spoločnosť pre svojich členov**

CONTENTS

Ján Tulis: The 1996 SSS activity report	4
Petr Hipman: The precipice Večná robota	13
Juraj Kankula: The belated report from the Hučiaca vyvieračka cave (Zúgó)	21
Juraj Kankula: The Pod Veterníkom abyss	23
Jozef Grego – Ladislav Lešták: Caves of northeast Plesivec plains	25
Branislav Šmída: Cachtice Karst speleological explorations	29
Petr Nakládal: Hydrometric measurements – the Hučiaca vyvieračka cave (Zúgó)	34
Peter Holúbek: Non-traditional utilization of the Low Tatras caves	35
Silvestr Votoupal: Report on digging works in the Liščie diery cave in Važec Karst	36
Peter Holec: Findings of exoskeletons in the Zlomísk cave	37
Ján Ducár: The Oltárkameň cave in Čergov	38
Daniel Hutňan: The siphon Tichá tóňa in the Zlomísk cave	40
Branislav Šmída: More detailed information on the Velebit 96 expedition and on the Slovačka jama, a –1000 m deep system	42
Ján Šmoll, Branislav Šmída: The Prokletije '96 Expedition and the recent explorations in the Velika Klisura cave	45
Franci Gabrovšek (prekl. J.Tencer): Vandima hole	48
Gustáv Stibrányi: Gouffre des Bruyeres	49
Gustáv Stibrányi: A big traverse	51
Juraj Kankula: How to beat a rock	54
Zdenko Hochmuth: The history of SSS Bulletin	56
Milan Štéc: The Dead Rats cave – the first private cave opened to public	60
Petr Hipman: The enfant terrible of the Horehronie	63
Speleologist wedding	66
Juraj Boško 1913 – 1996	66
Ján Brodňanský 1910 – 1997	67
Cheers to Peter!	68
ČSS Annual meeting	69
Who does not know Peter Durana (†1997)	69
SUMMARY	71

Správa o činnosti SSS za rok 1996

Úvod

Hlavnou náplňou činnosti členov SSS v roku 1996 bol speleologický prieskum, mapovanie a dokumentácia preskúmaných podzemných priestorov a ich ochrana. Oblastné skupiny a speleologické kluby vykonávali speleologickú činnosť predovšetkým na domácich lokalitách. Úspešní boli však aj na zahraničných výpravách.

Činnosť výboru

Výbor SSS pracoval v tomto zložení:

Ing. Ján Tulis, predseda

Doc. RNDr. Zdenko Hochmuth, CSc., podpredseda

Ing. Tomáš Ďurka, tajomník

Ing. Peter Holúbek, ekonóm

Oľga Mibáľová, člen

Ing. Štefan Mlynárik, člen

MVDr. Ján Tencer, člen.

Výbor mal 4 riadne zasadnutia, na ktorých prerokovával administratívno – organizačné otázky, vzájomné vzťahy OJ, organizačne a materiálne zaistoval centrálné akcie, edičnú činnosť a pod. Hlavným programom výboru bola realizácia úloh uznesenia Predsedníctva SSS a zaistenie finančných zdrojov. Riešil organizáciu sekretariátu SSS. Pre MŽP SR vypracoval projekt činnosti a rozpočet SSS na r. 1997. Súčasťou projektu sú aj Strategické ciele SSS.

Sekretariát zaistoval spojenie s organizačnými jednotkami, ich koordináciu, rozširoval informácie pre členskú základňu. Vyexpedoval pre členov 4 čísla Spravodaja SSS. Bol spoluorganizátorom centrálnych akcií: Speleomítingu '96, Lezeckých dní, Jaskyniarskeho týždňa. Pripravoval podklady pre rokovanie výboru SSS, zaistoval administratívno-organizačnú činnosť.

K 1. VII. 1996 bol ukončený pracovný pomer s M. Ferleťákovou a od 20. VI. 1996 nastúpila na sekretariát Denisa Jurigová.

V roku 1996 bolo evidovaných 38 skupín a klubov so 661 členmi, vrátane 34 nezaradených členov. Členský príspevok zaplatilo 512 členov. 54 čakateľov bolo prijatých za členov SSS. V zmysle uznesenia Predsedníctva bolo 5 OS vyškrtnutých z radov SSS.

Predložená správa vznikla na základe správ o činnosti oblastných skupín a klubov, ako aj odovzdaných technických denníkov z akcií. Preto v správe nie sú zahrnuté aktivity tých skupín, ktoré správu ani ostatný dokumntačný materiál r. 1996 neodovzdali – Brezno, Dem. dolina, Dolné Orešany, Neandertal, Rim. Sobota, Trábeč.

Činnosť skupín a klubov

Badizer

Po celý rok prehlbovali sondu v Priepesti pod Veterníkom. Priebežne sledovali stav vody a netopierov v niektorých priepastiach a jaskyniach.

Značnú časť činnosti venovali exkurziám po domácich (v Slovenskom krase) i zahraničných lokalitách. Dvaja členovia sa zúčastnili expedície Velebit. Na túto akciu klub významne prispel aj materiálne.

Speleoklub Banská Bystrica

Členovia klubu pracovali na viacerých lokalitách. Najväčší rozsah prác vykonali v Jaskyni mŕtvych netopierov. Výsledkom intenzívneho prieskumu je objavenie okolo 1 700 m priestorov. Výrazne pokročili meračské práce. Zamerali 3 250 m chodieb a dómov. Zameraná dĺžka jaskyne dosiahla 11 807 m.

V tajovskom krase sondaovali v Riečanskej jaskyni. Zamerali 9 m priestorov. Urobili revíziu jaskyne Dedkovské diery.

V Jaskyni Drienka (Iehôtsky kras) vykonali fotodokumentáciu a pokračovali v prekopávaní zanesenej chodby. Postúpili o 2 m. Bolo zistené poškodenie jaskyne nepovolanými osobami.

Pokračovali v hĺbení v dne závrtnu na lokalite Závrtn pod Drienkom (ponický kras). Dosiahli hĺbku 11 m. Do Jazvečej jaskyne prerazili nový vchod a pokračovali v sondovaní. Nad Jaskyňou pri šachte objavili dve menšie jaskyne. Uskutočnili kontrolnú akciu v Ponicekej jaskyni. Revíznemu prieskumu podrobili Netopieriu jaskyňu (sásovský kras). Môcovskú jaskyňu (starohorský kras) vyčistili od odpadkov a vyhotovili fotodokumentáciu. V priepasti Vianočná studňa (Harmanecká jaskyňa) objavili 20 m priepasť.

Päť členov klubu uskutočnilo exkurziu do Moravského krasu. Člen klubu S. Mudrák v spolupráci s členmi klubu vyvinul program pre spracovanie meračských údajov jaskýň.

Speleo Bratislava

Pracovali vo viacerých krasových územiach. V borinskom krase sondaovali v jaskyni Notre Dame a v Jubilejnej. V prvej zamerali 13 m studňu, v druhej objavili asi 120 m a zamerali 143 m nových priestorov. Jubilejná jaskyňa dosiahla dĺžku 427 m. Rozširovali vstup do jaskyne Líščia diera, zo Silnického jaskyne vyniesli náradie, vyčistili sondu Stratenej dcéry a urobili údržbu uzáveru jaskyne Stará garda.

Najintenzívnejšie pracovali v krase obalovej jednotky Vysokých Tatier. V systéme Čiernohorská nižná – Veterná v závale postúpili o 10 m. O 25 m sa im podarilo preniknúť v jaskyni Kamenné oči. V jaskyni Suchá diera domerali 23 m odbočiek (dĺžka jaskyne je 1 087 m). 120 m chodieb zamerali v jaskyni Mokrú diera. V krase Belanských Tatier zamerali 15 m jaskyne Nová éra (29 m dlhá).

Zúčastnili sa pracovných akcií v iných krasových územiach: jaskyňa Pohanská, Nová staníšovská jaskyňa, Jaskyňa zlomísk, Driny. Aktívni boli v publikačnej a propagačnej činnosti. Jeden člen klubu sa zúčastnil expedície do Číny.

Oblasťná skupina Brezno

Členovia oblastnej skupiny pracovali na viacerých lokalitách. Pri obci Jasenie otvorili závrtnu

z ktorého prúdi vzduch. V spolupráci so SC Chočské vrchy, SK banská Bystrica a pražskými jaskyniarimi boli objavené a zamerané rozsiahle podzemné priestory v Jaskyni Mŕtvych netopierov. V decembri urobili v uvedenej jaskyni mikroklimatické pozorovania.

Speleologický klub Cassovia

Členovia klubu pracovali v krasových územiach Slovenského krasu (Dolný vrch, Jasovská planina a Silická planina). Na Dolnom vrchu pripravili exkurziu do priepastí pre účastníkov jaskyniarskeho týždňa. Na Moldavskej jaskyni opravili uzáver uzáver a zamerali 40 metrov chodieb. Aj v Drienovskej jaskyni opravili uzáver vchodu a pomohli nakrútiť spravodajský šot STV o práci jaskyniarov a o ochrane krasu. Vykonali revíziu jaskýň v Hájskej doline a upresnenie ich polohy. Povrchový prieskum vykonali v Zádielskej doline.

Značnú pozornosť venovali Silickej ľadnici, kde sledovali teplotu, upresnili umiestnenie uzáveru a vodnej hrádze. Cez závrtnu Helena prenikli do jaskyne Matilda, ktorú preskúmali, zamerali a vo vchode vybudovali uzamykateľný uzáver. Vzkonali kontrolné akcie do Hrušovskej a Krásnohorskej jaskyne.

Oblasťná skupina Čachtice

Ťažiskom činnosti bola Beckovská jaskyňa (Považský Inovec). Sondaovali v Majkovom dome, kde dosiahli hĺbku 13 m. Sondu zamerali. Sondu nad prameňom Ignác prehĺbili o 2 m. Skúmali Hôrčanskú jaskyňu.

Sondovaním v Jaskyni Landrovec postúpili o 2 m (bošácke bradlá). V Čachtickej jaskyni v spolupráci s členmi klubu UK mapovali podzemné priestory.

S členmi SZOPK sčítali netopierov.

Oblasťná skupina Červené vrchy

Vo februári zorganizovali výpravu do krasového územia Rudovska Klisura v pohorí Prokletie. Výpravy sa zúčastnili 3 členovia skupiny, 3 členovia z JK Dem. Dolina, Speleoklub UK (4 členovia), OS Humenné (1) a Muráň (1). Počas výpravy pokračovali vo výskumoch v jaskyni Velika Klisura, ktoré začali na tejto lokalite v rokoch 1992 a 1995. Počas výpravy objavili okolo 3 – 4 km chodieb a zamerali 3424 m chodieb.

V októbri boli hlavnými organizátormi ďalšej výpravy do Kosova. V pohorí Prokletije hodne času strávili povrchovým prieskumom a vyhľadávaním nových perspektívnych lokalít. Pokračovali v prieskume jaskyne Velika Klisura. Preskúmali a zamerali 1050 m chodieb. Zamerané časti jaskyne majú dĺžku 4472 m, prevýšenie 200 m, preskúmaných je asi 7000 m.

Speleo-Detva

V priepasti Večná robota (Nová sonda nad Čiernou dolinkou, Krakova hoľa) sondovaním cez zával prenikli do nových veľkých priestorov. Objavili, preskúmali a zamerali 666 m priestorov a dosiahli hĺbku 168 m. Nebezpečné úseky zaistili výdrevou a priepasť aj čiastočne sprístupnili.

Členovia klubu sa podieľali aj na prieskume a dokumentácii Jaskyne zlomísk a Novej Stanišovskej. Výsledky svojej činnosti prezentovali dvoma speleologickými prednáškami.

Jaskyniarsky klub Dubnica n. V.

Speleologickú činnosť zamerali hlavne na mojtínsky kras. V Mojtínskej priepastnej jaskyni sondaovali v perspektívnych miestach, vystrojili náročné úseky, spočítali netopierov. 70 m chodieb zamerali v Jaskyni na Rúbani. Štyri malé jaskyne zadokumentovali a objavili Portálovú jaskyňu vo Veľkom Maníne. Sondaovali v Jaskyni v Medzivrší. V Priepasti medzi Kačkami prieskum a sondovanie. 15 m postúpili v sonde na Hrubej Kačke. Členovia klubu zaregistrovali a zdokumentovali okolo 150 m nových podzemných priestorov v známych aj prvý raz preskúmaných jaskyniach. Pre Priepasť medzi Kačkami pripravili mrežový uzáver. Prieskum vykonávali aj na viacerých lokalitách v krase Lúčanskej Malej Fatry.

Vykonal niekoľko prednášok a besied s premietaním diapozitívov a videofilmov o povrchovom a podzemnom krase Strážovských vrchov a jeho ochrane pre účastníkov environmentálnej výchovy žiakov, študentov, pedagogických pracovníkov, ochranárov, ale i pre ostatných občanov. Vyhotovali mapovú a fotografickú dokumentáciu jaskýň na Strážove, Veľkom Maníne a inde. Venovali sa aj monitoringu netopierov. Obecné zastupiteľstvo v Pružine poskytlo finančné prostriedky na uzatvorenie Priepasti medzi Kačkami a Otcovej jaskyne.

Oblasťná skupina Handlová

Pracovali hlavne v Závrte č. 3 (skleniansky kras). Sondovaním sa pokúšali o prienik do ďalších priestorov. Zložité a ťažké podmienky spôsobili spomalenie prác. Pozorovali závrty, preskúmali povrch na lokalite Sedielko aj jaskyňu Sedielko. V Jaskyni Sedielko prekopávali zanesenú chodbu. Zamerali 7,5 m polygónu v jaskyni Pod jedličkou. V jej okolí urobili aj povrchový prieskum. Zorganizovali trojdňové pracovné stretnutie.

Zúčastnili sa jaskyniarskych akcií v Demänovskej doline a v Malej Fatre. Pracovali aj v Strážovských vrchoch, kde urobili revízny prieskum (Temešská skala) a sondaovali v jaskyni Brložia diera. Zameriávali Jaskyňu mieru v Demänovskej doline.

Speleoclub Chočské vrchy

Členovia klubu vyvíjali svoju činnosť vo viacerých krasových územiach. V Chočských vrchoch v Jaskyni pod liptovským Starhradom S-1 rozširovali úzke chodby. Na Hradišti zamerali vchody jaskýň, objavili štyri jaskyne, z ktorých Zabudnutá má dĺžku 18 m. V Prosieckej doline zamerali jaskyňu O-3 (29 m). Začali zameriávať jaskyne na Skale. Zamerali Chladnú jaskyňu č. 1 a č. 2. Uskutočnili tri prechody Liskovskou jaskyňou.

Zamerali 38 m chodieb v Bielej jaskyni (Veľká Fatra). Vystrojili Veľkú priepasť na Meškove a prehľbili ju o 8 m. V Šipskej Fatre skúmali povrch a jaskyňu Rákytie. V Oblasti Liptovských Revúc našli 9 malých jaskýň. V Nízkych Tatrách urobili revízny prieskum v Črtázskej jaskyni a v doline Patočiny. Intenzívne pracovali v Závrte na Črtázoch, ktorý prehľbili o 2,7 m do hĺbky 4,7 m.

Členovia klubu v uplynulom roku objavili 15 malých jaskýň s dĺžkou 146 m a zamerali 171 m chodieb. Zúčastnili sa tiež na zameriávaní Jaskyne mŕtvych netopierov (6 akcií, 809 m).

Oblasťná skupina Jána Majku

Členovia skupiny pracovali na krasových lokalitách Slovenského krasu. Systematicky pracovali v Prepadlisku na Malom jeleňom vrchu. Zorganizovali tu aj pracovné sústreďenie, počas ktorého zabezpečili dolné ústie priepasti železobetónom a následne boli osadené betónové skruže pre bezpečný vstup do priepasti. Dve akcie uskutočnili v Silickej ľadnici. Zamera-

li Zvonivú priepasť nad Silickou Ľadnicou. Na Hornom vrchu vykonávali povrchové akcie zamerané na presnú lokalizáciu krasových javov. Pracovali aj v Bujnej priepasti na Silickej planine. Na lokalite Ferteš (pri Hačave) odkrývali dve zatiaľ neznáme jaskyne.

Uskutočnili niekoľko exkurzií po slovenských, maďarských a francúzskych krasových lokalitách. Jeden člen sa zúčastnil medzinárodnej konferencie „Jaskyne v umení“.

Komisia pre speleopotápanie – Východ

Pracovali na viacerých lokalitách. Z dôvodu nepriaznivej klimatickej situácie a vrtných prieskumných prác na lokalite Skalitý potok sa tu uskutočnili iba tri akcie.

Hlavným pracoviskom bola Jaskyňa zlomísk. Uskutočnili tu niekoľko závažných speleopotápačských akcií, výsledkom ktorých boli v sífóne Tichá tóna objavy nových priestorov pod hladinou vody o hĺbke až 34 m, skúmali tiež sifón v Borinských chodbách. Potápali sa tiež v jazerách v priestoroch za 1. sifónom v starých častiach jaskyne. Pod vodou objavili a potápačsky preskúmali 146 m chodieb. Preskúmali a zamerali tiež pokračovanie jaskyne za 1. sifónom. Po dohode s členmi speleoklubu Nicolaus zúčastnili sa rozsiahlych prieskumných a mapovacích prác. Súčasne koordinovali vývoj mapovacích počítačových programov a celkové počítačové spracovanie tak rozsiahlej jaskyne.

V Novej Stanišovskej jaskyni v spolupráci so speleoklubom Nicolaus pokračovali v mapovacích prácach. Potápačský pokus jazera v sieňach SPS nezistil pokračovanie. Pracovná skupina počas speleologických akcií zamerala 3401 m podzemných chodieb a povrchové ťahy v dĺžke 2200 m.

Oblasťná skupina Liptovská Teplica

Pracoviskom členov skupiny bol Hudákovský ponor v Zatračanom (kras Kráľovej hole). Napriek veľmi nepriaznivým hydrologickým pomerom po náročných sondovacích prácach objavili úzku kanálovitú chodbu 20 – 25 m dlhú s 10 m odbočkou. Chodba pokračuje neprieleznou plazivkou. Dosiahnutá hĺbka je 30 m.

Oblasťná skupina Liptovský Mikuláš

Pri povrchovom prieskume na severnom svahu Ohnišťa zaregistrovali 5 otvorov, jeden preskúmali – Posed (3 m). Preskúmali a zamerali 27 m dlhú

jaskyňu Klinová v doline Michalovo. V Jaskyni pod Brtkovicou objavili aj zamerali 20 m chodieb. Preskúmali a zamerali jaskyne vo važeckom krase: Šramkuľa č. 2 (4 m), Šramkuľa č. 3 (3 m).

Zúčastnili sa prieskumných a mapovacích prác v Jaskyni zlomísk a v Novej stanišovskej jaskyni. Pri jaskyni pozorovali vyvieracky. Pri povrchovom prieskume v dolinke Škopovej objavili tri malé jaskyne.

Oblasťná skupina Liptovský Trnovec

V jaskyni Dúpnica (Západné Tatry) sondovali, prekopané časti vystužili a sledovali prievan. Postúpili o 8 m.

Speleoklub Malá Fatra

Speleologickú činnosť klub zameral na krasové územia Malej Fatry, hlavne na lokalitu Prostá – I, Sondu luteránov. Počas 13 pracovných akcií v smere najvýraznejšieho prievanu postúpili o 2 m a dosiahli hĺbku 27 m. Sondovaním skúmali na lokalite Osmička a Kravárske. Začali zameriavať Krivánsku priepasť. O 2 m postúpili v priepasti v Priehradnej jaskyni. Pracovali na uzavretí vchodu do Jaskyne nad vyvierackou. Z Kryštálovej jaskyne vyhotovili videodokumentáciu. Vo Varíne osadili informačnú tabuľu o činnosti speleoklubu.

Oblasťná skupina Martin

Členovia skupiny pracovali na území Veľkej Fatry. Zistili nevítaných návštevníkov v jaskyni Suchá. Nový uzáver na jaskyňu je v štádiu projektovej prípravy. Obnovili sondážne práce v jaskyni S4, S8 a Na Vôdkach.

Oblasťná skupina Muráň

V horehronskom podolí skúmali a zamerali jaskyňu Pod vežou, Ladzianskeho jaskyňu a ponory v Strateníku. Vykonávali prieskum v jaskyni Homoľa. Na Muránskej planine skúmali jaskyňu Márniková a Šindliarku a dolinu Havraník. Na východných svahoch Kráľovej hole skúmali ponory a vývery krasových vôd. V ponore Koksová jaskyňa sondovali. Na viacerých lokalitách sčítali netopiere.

Zúčastnili sa zahraničných expedícií do Kosovo – Velika Klisura, Velebitu, do Grécka, Turecka a do ukrajinských Karpát.

Oblasťná skupina Nicolaus

Hlavným pracoviskom členov klubu bola Jaskyňa zlomísk v Jánskej doline. Výsledkom

náročného prieskumu, potápačského, a výkopových prác bol objav 7100 m podzemných priestorov. Objavené chodby boli zamerané a zmapované v spolupráci s inými o. s. Členovia o. s. L. Mikuláš zamerali v tejto jaskyni 4700 m chodieb. K 31. 12. 1996 bolo zameraných 10022 m priestorov. Významným pracoviskom bola aj Medvedia jaskyňa (Jánska dolina), v ktorej výkopovými prácami skúmali perspektívne miesta s cieľom o prepojenie s Jaskyňou zlomísk. Na jaskyni opravili poškodený uzáver.

Prieskumnými prácami v Novej Stanišovskej jaskyni objavili 190 m chodieb a zamerali 790 m priestorov. Vyhotovali nový uzáver jaskyne, ktorý pozostáva z oceľovej rúry zabetónovanej vo vchode s uzamykateľným uzáverom.

Prieskum a fotodokumentáciu vykonali v Koreňovej jaskyni, Veľkej Stanišovskej a v Sokolí. Novú jaskyňu objavili v doline Šušťiacka. Meračsky pripojili jaskyne: Škopovo, Horizontálna ľadová diera, Stará Poľana. Prieskum vykonávali aj v Priepastovej jaskyni. Jaskyňu zamerali. Prieskumné sondovacie práce vykonávali v Silvošovej diere, Partizánskej a Kanálovej jaskyni. V občasnej vyvieracke a v Jaskyni v Medzibrodí zamerali 106 m chodieb. Určili nadmorské výšky vchodov jaskýň Špatnej dolinky: Bunker, Líščí brloh, Abri, Hipmanove komíny, Rúra. Pomocou merkaptanu zisťovali možnosť spojenia jaskyne Stará Poľana s Jaskyňou zlomísk.

Povrchový prieskum vykonali v doline Michalovo a na Brtkovici. Vo Svidovskej jaskyni č. 2 objavili 100 m a zamerali 50 m chodieb. Dĺžku jaskyne odhadli na 250 m.

Oblasťná skupina Orava

V bradlovom pásme (Oravská vrchovina) preskúmali dve jaskyne, povrch Trnin a vykonali revízný prieskum v Ostrej skale. Rozsiahlejší prieskum urobili v Chočskom pohorí. Zamerali sondu v jaskyni v Jazvinách, výšku vchodu jaskyne Pri Žleboch. Pri tejto jaskyni našli 5 malých jaskýň dlhých 5 – 7 m. Revízný prieskum urobili v priepasti Kostrmanka. Venovali sa aj povrchovému prieskumu Veľkého Choča, pri ktorom zistili dve staré štôlne (35 m) vyrazené v dolomitoch. Preskúmali Strednú a Hornú jaskyňu v kraľovianskom meandri Malej Fatry. V Brestovskej jaskyni zistili vyložený mrežový uzáver a značne poškodenú výzdobu.

Oblasťná skupina Plavecké podbradie

Pre nepriaznivé počasie v uplynulom roku sa členom skupiny nepodarilo dokončiť uzáver na závrte Pohanská (zváračské práce). Zorganizovali „Stretnutie malokarpatských jaskyniarov“, počas ktorého vyčistili jaskyňu Haviareň, opravili jej vchod. Pokračovali v závrte Pohanská. V rámci ochrany jaskýň uskutočnili 8 ochranných akcií do Plaveckej jaskyne. Do Hodkovej doliny zorganizovali dve povrchové akcie.

Oblasťná skupina Považský Inovec

Ťažisko svojej činnosti zamerali hlavne na krasové lokality Považského Inovca. V Jaskyni pod Holým Kameňom (HK-1) dosiahli v prieskumnej sonde hĺbku 20 m a objavili 24 m dlhú plazivku. V Modrovskej jaskyni opravili uzáver. Povrchový prieskum vykonali v čachtickom krase.

Oblasťná skupina Prešov

Pracovali vo viacerých krasových územiach. Zúčastnili sa prieskumných a mapovacích prác v jaskyni Javorinka, v Sonde pod Salatínom a v Diablovej diere V-1, kde zistili nové chodby. V spolupráci so SAŽP Humenné osadili uzáver v jaskyni Veľká Artajama. Jaskyňu aj vyčistili. Opravili uzáver v Brekovskej jaskyni. Rozsiahle práce (betonárske, zväračské...) vykonali na oprave uzáveru Zlej diery.

Jeden člen sa zúčastnil akcií v jaskyni Velika Klisura (Kosovo). Zúčastnil sa aj prieskumu v pohorí Prokletije a v Čiernej Hore na hrebeňoch a v dolinách Grebaje a Ropojana. Zistené boli priepasti do hĺbky 30 a vyvieracky. Dvaja členovia sa zúčastnili akcie Velebit 96.

Speleo Rožňava

Pracovali na viacerých lokalitách Slovenského krasu. Pri povrchovom prieskume západného svahu Silickej planiny našli 7 nových menších jaskýň, z ktorých dve aj zamerali. Najzaujímavejšia – Jaskyňa pod Cígarkou – je 12 m dlhá. V Hučiackej jaskyni spolu s potápačmi z Prahy prekonávali obchvat prvého sifónu. Robili hydrologické pozorovania.

Na štyroch lokalitách pracovali v severnej časti Plešiveckej planiny. V spolupráci s libereckými jaskyniarmi objavili Svätójánsku priepasť hlbokú 22 m a dlhú 45 m. Ďalej objavili Jaskyňu lebiek dlhú 25 m. Obidve jaskyne aj zamerali.

Na ďalšej lokalite dosiahli hĺbku asi 8 m. V Líščej priepasti dosiahli hĺbku asi 30 m.

Spolu s jaskyniarimi z Terezína zamerali 200 m chodieb v ponore Jašteričieho jazera na Silickej planine. Neúspešne sa skončil pokus o prekonanie koncového sifónu. Zabezpečovali exkurzie pre cudzích jaskyniarov. Zapojili sa do riešenia problematiky Silickej ľadnice. V rámci ochrany jaskýň uzavreli vchody do jaskyne Milada a Ardovskej jaskyne.

Spolupracovali pri nakrúcaní dokumentárneho filmu o jaskyniach zapísaných v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Navštívili jaskyne v poľských Tatrách.

Oblasťná skupina Ružomberok

Sondovali vo Veľkej sieni Liskovskej jaskyne. V Prosieckej doline viedli krúžok mladých jaskyniarov, ktorých zaúčali praktickým návykom jaskyniarstva a požívania lezeckej techniky. Sondovali v jaskyni O3.

Speleologický klub Slovenský raj

Svoju činnosť zamerali na jaskynný systém Stratenskej jaskyne. V Stratenskej jaskyni bol prieskum zameraný na Labyrint, kde bolo objavených 80 m a Chodbu reprezentantov (objav 30 m). Zameraných bolo 224,2 m chodieb, čím Stratenská jaskyňa dosiahla zameranú dĺžku 19067 m. V jaskyni Psie diery bolo objavených asi 100 m. Zamerané priestory majú dĺžku 2584 m. Stratenská jaskyňa spolu so Psími dierami má dĺžku 21651 m.

Urobený bol rozsiahly povrchový prieskum SV stráne Duče s odberom vzoriek jaskynných štrkov. Zameraná bola Alanova diera dlhá 35 m. Prieskum v Okienkovej jaskyni nepriniesol nové objavy. Urobené boli dve prednášky a besedy o Islande. Dvaja členovia sa zúčastnili s prednáškou na Speleofóre v Rudici (Moravský kras) a odborného seminára v Medzeve.

Jaskyniarska skupina Spišská Belá

Najvýznamnejšie speleologické výsledky dosiahli v jaskyni Javorinka (Vysoké Tatry). Objavili asi 320 m a zamerali 857,54 m chodieb, čím jaskyňa dosiahla prevýšenie 320 m. Celá jaskyňa má dĺžku zameraných chodieb 5 350,45 m. 91 m chodieb zamerali v jaskyni Tesná. V Jaskyni pod Úplazom prekopávali zával.

V Belianskych Tatrách pracovali na viacerých lokalitách: skúmali Jaskyňu P-2, Tristársku

priepasť. Objavili Malú poľovnícku jaskyňu (4 m). Mineralogický výskum urobili v jaskyni v Novom vrchu č. 2. Zamerali 118 m dlhú jaskyňu v Novom vrchu č. 3, v ktorej vykonali aj geologický, geomorfologický a paleontologický výskum. Našli Michalákovu dieru v Monkovej doline. V Ľadovej pivnici vykonali hydrologické pozorovania a meranie mikroklimy. V Alabastrovej jaskyni okrem hydrologických pozorovaní posúdili možnosti ďalšieho prieniku do nižších častí.

Posúdili stav poškodenia vchodu jaskyne Ak-samítka v Pieninách a zároveň tu skúmali výskyty guána a guánových minerálov. Vyhotovali polohopis, fotodokumentáciu a prieskum povrchu v okolí jaskyne v Ošici č. 5. Pre Múzeum TANAP-u získali zbierkový a dokumentačný materiál.

Oblasťná skupina Tisovec

Praktický speleologický prieskum vykonávali na týchto lokalitách: V masíve Kochy bola objavená a zameraná (21 m) jaskyňa Kochy 7 (Meandrová). V Jaskyni č. 137 na Kášteri začali so sondovacími prácami. V Mramorovej jaskyni a Fučiacej diere pokračovali vo výkopových prácach. Na lokalite Jaslište preskúmali 4 menšie jaskyne, dve vyvieracky, ponor a aktívny závrť.

Pre tábor skautov a krúžok mladých ochran-cov prírody urobili prednášky o krase, jeho ochrane a exkurzie do terénu. Pripravili v Mestskom múzeu výstavu „45 rokov jaskyniarstva v Tisovci“. Pokračovali v spolupráci so Správou CHKO Muránska planina pri ochrane krasu.

Oblasťná skupina Trenčianske Teplice

Speleologickú činnosť vykonávali na rade lokalít v Teplicko-slatinskom krase. V spolupráci s ochranármi spočítavali netopiere v jaskyni Remať, ktorá je významným zimoviskom netopierov a v jaskyni Pod Jeleňom, Špiritistickej, Salamandrovej, Lipovej, Zavalnej a Zalomenej.

Po prekopaní úžiny vo Vianočnej jaskyni objavili asi 4 m priestorov a jaskyňa dosiahla dĺžku 40 m. Sondovaním skúmali Svinskú dieru. Pri povrchovom prieskume zaregistrovali a zamerali tieto jaskyne: Jaskyňa v Prostrednom vrchu (4,5 m), Sovia hostina (9 m), Jaskyňa troch vchodov (11 m), Jaskyňa na hrane (12 m), Jaskyňa s bukom (4,5 m), Jelenia jaskyňa (11 m) a Neprístupná jaskyňa (7 m). Zamerali Priepasť na Zrazoch, Hornú a Dolnú jaskyňu a stredný

úsek priepasti Fortúna. Dvaja členovia sa zúčastnili pracovných akcií v Považskom Inovci v priepasti na Holom Kameni.

Oblasťná skupina Uhrovec

Oblasťná skupina napriek nepriaznivým podmienkam sa venovala speleologickej činnosti. Uskutočnili 8 akcií v jaskyni Vlčí dol pri Omasťnej. V jaskyni Melková pripravovali materiálne vybavenie pre ďalšie prieskumné práce.

Speleoklub UK Bratislava

Na domácich lokalitách západného Slovenska zrealizovali komplexnú karsologickú analýzu územia Plaveckého krasu, ktorej výsledkom je 68 nových mapových plánov jaskýň. V Čachtickej jaskyni pokračovali vo výskume vzdialených častí jaskyne. Vykonal tu aj geofyzikálny výskum. Výsledkom je zväčšenie denivelácie systému, ktorá dosiahla 107m. Zmapovali Jaskyňu pri kameňolome a robili rekognoskáciu územia pri Hlohovci.

Vo vzdialenejších krasových územiach pracovali v ponore pod Kráľovou hoľou, zúčastnili sa objavných postupov v jaskyni Homoľa a tiež pracovných akcií v Stratenskej jaskyni, Jaskyni zlomisk a v Modrovskej jaskyni. Niektorí členovia sa začali zaoberať speleopotápaním.

Boli hlavnými organizátormi a aktérmi expedície Velebit '96, výsledkom ktorej bolo nájdenie pokračovania v jaskyni Slovakia, nájdenie r. 1995 (súčasný názov Slovačka jama) a jej prieskum a mapovanie do hĺbky 1000 m. Okrem toho prehľadli jaskyňu Mariana na -250 m, a našli možnosť zvýšenia denivelácie systému Lukinej jamy.

Podieľali sa tiež na organizácii i priebehu expedície do Kosova a Čiernej hory, kde sa zvýšila dĺžka zmapovaných častí jaskyne Veľká Klisura na 4472 m a 216 m denivelácie.

Oblasťná skupina Žilina

Vykonal revízy a kontrolný prieskum jaskýň v týchto územiach: Turská dolina, Višňovská dolina, Kamenná Poruba, Rajecké Teplice a Ďurčiná. V Moravskom krase nakrútili, zostrihali a ozvučili videofilm „Rekonštrukcia Punkevných jaskýň“.

Jaskyniarska záchranná služba

Záchranné družstvo Liptovský Mikuláš uskutočnilo prechod systémom Demänovských jas-

kýň spojený s cvičnou akciou. Záchranné družstvo Rožňava malo jeden ostrý zásah na povrchu pri záchrane parašutistu uviaznutého na strome.

Činnosť odborných komisií

V r. 1996 pracovali tri odborné komisie:

- Komisia pre speleopotápanie - Východ pracuje pod vedením Z. Hochmutha. Jej výsledky sú uvedené pod Komisiou pre speleopotápanie - východ v časti Činnosť skupín a klubov.
- Z komisie pre fyzikálno - chemický a hydrogeologický výskum pracuje S. Pavlarčík. Výsledky sú uvedené v správe JS Spišská Belá.
- Technická komisia pod vedením G. Stibrányiho sleduje technický vývoj speleologických pomôcok. Poskytuje odborné konzultácie pre vhodné riešenie technických problémov jaskyniarov, prípadne usmerňuje a koriguje ich nápady. Zaisťovala po odbornej aj organizačnej stránke Lezecké dni SSS na Muránskej planine.

Edičná činnosť

V uplynulom roku 1996 boli vydané štyri riadne čísla Spravodaja SSS. Posledné dve čísla vyšli s určitým časovým sklzom. Bolo to spôsobené nedostatkom finančných prostriedkov. Obsah Spravodaja bol zameraný predovšetkým na výsledky práce členov SSS. Spravodaj bol riadne vyexpedovaný členskej základni.

Centrálne akcie

23. - 24. III. 1996 sa uskutočnil Speleomíting '96 vo Svite. Akcie sa zúčastnilo vyše 100 jaskyniarov z celého Slovenska. Počas dvoch dní odznelo 22 prednášok doplnených diapoziťivmi, videofilmami či inou dokumentáciou. Súčasťou akcie bola aj výstava mapovej a fotografickej dokumentácie z najnovších objavov a výstava kresieb z jaskyniarskeho prostredia.

Koncom júna zorganizovala technická komisia spolu so sekretariátom SSS, oblastnou skupinou Muráň a Správou CHKO Muránska planina XII. ročník Lezeckých dní na Muránskej planine. Nácviku lezeckej techniky sa zúčastnilo 26 osôb, z ktorých bolo 20 členov SSS z rôznych skupín a 6 čakateľov. Traja inštruktori sa starali o 11 lezcov nacvičujúcich základy jednolatanovej techniky. 12 lezcov absolvovalo vyšší stupeň lezeckej techniky.

37. jaskyniarsky týždeň '96 sa uskutočnil v dňoch 31. VII. – 4. VIII. 1996 v Drienoveckých kúpeľoch v Slovenskom krase. Hlavným organizátorom podujatia bol Speleologický klub Cassovia Košice spolu so sekretariátom SSS. Uskutočnili sa odborné prednášky, povrchové exkurzie a exkurzie do jaskýň a priepastí. Exkurzie sa uskutočnili aj do maďarských jaskýň. Jaskyniarskeho týždňa sa zúčastnilo 48 členov SSS a 15 organizátorov. Súčasťou programu týždňa bola aj súťaž jaskyniarskej zručnosti.

Správa slovenských jaskýň, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva a Slovenská speleologická spoločnosť zorganizovali v dňoch 18. – 20. IX. 1996 v Medzeve odborný seminár „Sprístupnené jaskyne – výskum, ochrana a využívanie“. Členovia SSS tu uviedli 8 odborných referátov. Súčasťou programu bola aj výstava kresieb F. Miháľa.

SSS bola spoluorganizátorom Speleofotografia '96, ktorej hlavným organizátorom bolo Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v L. Mikuláši. Bola to súťažná výstava jaskyniarskej fotografie. SSS udelila cenu za fotografiu „Brána do pekla“ autora D. Csalu z Brezna.

Ochrana jaskýň a krasu

V uplynulom roku dobrovoľní jaskyniari, členovia SSS uzatvorili vyhotovením nových uzáverov 4 jaskyne (Matilda, Nová Stanišovská, Veľká Artajama, Milada), opravili alebo zrekonštruovali uzávery na 8 jaskyniach (Moldavská, Drienovská, Haviareň, Modrovská, Brekovská, Zlá diera, Ardoľská, Medvedia). Pracovali na uzáveroch jaskýň – Medzi Kačkami, Nad Vyvie-

račkou vo Vrátnej. V teréne na krasových lokalitách vykonali 824 kontrolných akcií. Usporiadali viac ako 10 prednášok a besied o krasových lokalitách a ich ochrane.

Záver

V minulom roku sa nám podarilo úspešne zorganizovať 3 zo 4 plánovaných centrálnych akcií. Mapovací kurz sa neuskutočnil z organizačných dôvodov. Vydané boli štyri plánované čísla Spravodaja. Z oblastných skupín a klubov sme dostali 490 technických denníkov, uskutočnilo sa vyše 824 terénnych jaskyniarskych akcií, počas ktorých bolo objavených viac ako 13240 m podzemných priestorov (z toho na Slovensku 12220 m) zdokumentovaných 18973 m podzemných priestorov (len na domácich lokalitách). V rámci ochrany podzemných krasových javov boli vybudované nové uzávery na štyroch významných jaskyniach. Opravené boli uzávery na ôsmich jaskyniach. Uskutočnili 824 kontrolných terénnych ochranných akcií po celom území Slovenska. Členovia skupín a klubov absolvovali úspešné zahraničné cesty výskumného, prieskumného i spoznávacieho charakteru do Českej republiky, Talianska, Francúzska, Juhoašlávie, Chorvátska, Grécka, Turecka, Maďarska, na Ukrajinu, do Číny a i. Medzi najúspešnejšie zahraničné výpravy patrila expedícia do pohoria Prokletije a Velebit.

Vyššie uvedené výsledky dokazujú o akciešnosti a vysokej pracovnej morálke členov SSS. Preto aj uplynulý rok hodnotíme ako úspešný.

Dakujeme všetkým, ktorí sa o speleologické výsledky uplynulého roku zaslúžili.

Prehľad činnosti skupín a klubov SSS v r. 1996

P. č.	skupina, klub	počet akcií	počet TD	objavy (m)	zamerané (m)	počet členov	zaplatené čl. prís. (%)
1	Badizer	19				8	100
2	Banská Bystrica	60	10	1720	3260	23	100
3	Bratislava	29	29	155	278	30	69
4	Brezno					28	92
5	Cassovia	31	31		40	31	32
6	Čachtice	12	12			29	79

P. č.	skupina, klub	počet akcií	počet TD	objavy (m)	zamerané (m)	počet členov	zaplatené čl. prís. (%)
7	Červené vrchy	1	1	620	1050	5	100
8	Demänovská dolina					23	22
9	Detva	26	8	666	666	8	100
10	Dolné Orešany					10	70
11	Dubnica n. Váhom	47	38		70	30	100
12	Handlová	20	19			20	100
13	Chočské vrchy	61	26	146	171	14	69
14	J. Majku	45				19	100
15	Komisia pre speleo- potápanie – Východ	26	25	1661	3401	9	56
16	Liptovská Teplička	11	12	33		5	100
17	Liptovský Mikuláš	16	16	224	654	9	100
18	Liptovský Trnovec	6	5			23	74
19	Malá Fatra	59	26			26	80
20	Martin	5	5			15	88
21	Muráň	4	4			15	100
22	Neandertál					13	54
23	Nezaradení					43	44
24	Nicolaus	135	135	7390	7846	12	92
25	Orava	14	14			14	100
26	Plavecké Podhradie	19				22	91
27	Považský Inovec	18	18			11	100
28	Prešov	35				6	100
29	Rimavská Sobota					7	71
30	Rožňava	28		95	265	45	44
31	Ružomberok	9	9			11	55
32	Slovenský raj	30	30	210	259	39	88
33	Spišská Belá	14	14	320	949	20	100
34	Tisovec	14				22	67
35	Trenčianske Teplice	14	3		64	5	100
36	Trábeč					5	100
37	Uhrovec	11				6	100
38	UK Bratislava					12	100
39	Žilina	5				5	100
Spolu		825	502	22399	24584	678	86

VÝSKUM A PRIESKUM

Petr Hipman

Priepasť Večná robota

ĎALŠIA LAVIČKA

Obťažkaný krošňou, stúpajúc hore žľabom od Starého hradu, zaoberal som sa otázkou, či mi ešte dakedy pripadne úloha zhlobiť a vyniesť lavičku, ktorá podľa obyčajov Krakovej hole musí stáť pri každom vchode do jaskyne hlbšej ako sto metrov alebo dlhšej ako kilometer. Taká je na Krakovej holi už piata jaskyňa a bohvie, či bude aj ďalšia. Na poslednú sa čakalo pridlho, ba aj drevo prichystané na lavičku, sa minulo na iné účely. Až pásмо, spustené v jaskyni 22. septembra 1996 do priepasti Pod Homôlkou, potvrdilo, že limit pre ďalšiu lavičku sa naplnil.

UPOLÍN

Priepasť večnú robotu, ako aj Javorovú priepasť, sme vykopali takpovediac na zelenej lúke. Trávnatým sedielkom medzi kótami 1690 a 1652 m som prešiel vari tisíc ráz, no ani vo sne mi nenapadlo, že stúpam po jaskyni. Neraz sme tu síce znalecky komentovali krídeľ kvitnúceho upolínu (spisovne Žltohlav európsky, *Trolius europaeus*) – „Tu je stopercentne jaskyňa...“ – ale takú starosvetenskú pranostiku nikto z nás nebral vážne.

Napodiv niekoľko výparov, nájdených 31. januára 1988 v hlbokom snehu, hovorilo v prospech upolínovej teórie, aj keď o tri mesiace neskôr sme tu opäť ostali v pomykove. Na holej trávnatej strminke južnej strany sedielka nebolo jedinej škáry alebo preliačinky. Aj jarné prievany sú neisté a kopanie sa začalo viac – menej na slepo pod značkou zanechanou v zime.

Počiatočných päť metrov hĺbenia, výdrevy a neustálej prípravy guľatiny sme znášali trpezlivo, ako obeť novým objavom, najmä ak dým,

odsávaný čoraz intenzívnejšie do sutiny a hliny, jednoznačne udával smer postupu. Už pri bode č. 3 (pozri plán jaskyne) sme odkryli začiatok skalného kanálu, klesajúceho sklonom 45°. Vyplňali ho bloky, no stačilo ich rozbíjať a vyťahovať von. Jaskyňa sa javila na dosah ruky. Kto mohol vtedy tušiť, že cez závaly siahajúce až do hĺbky 52 metrov sa prekopeme o dlhých deväť rokov a len vtedy, ak úspešne vyriešime hlavolam záludného prúdenia vzduchu.

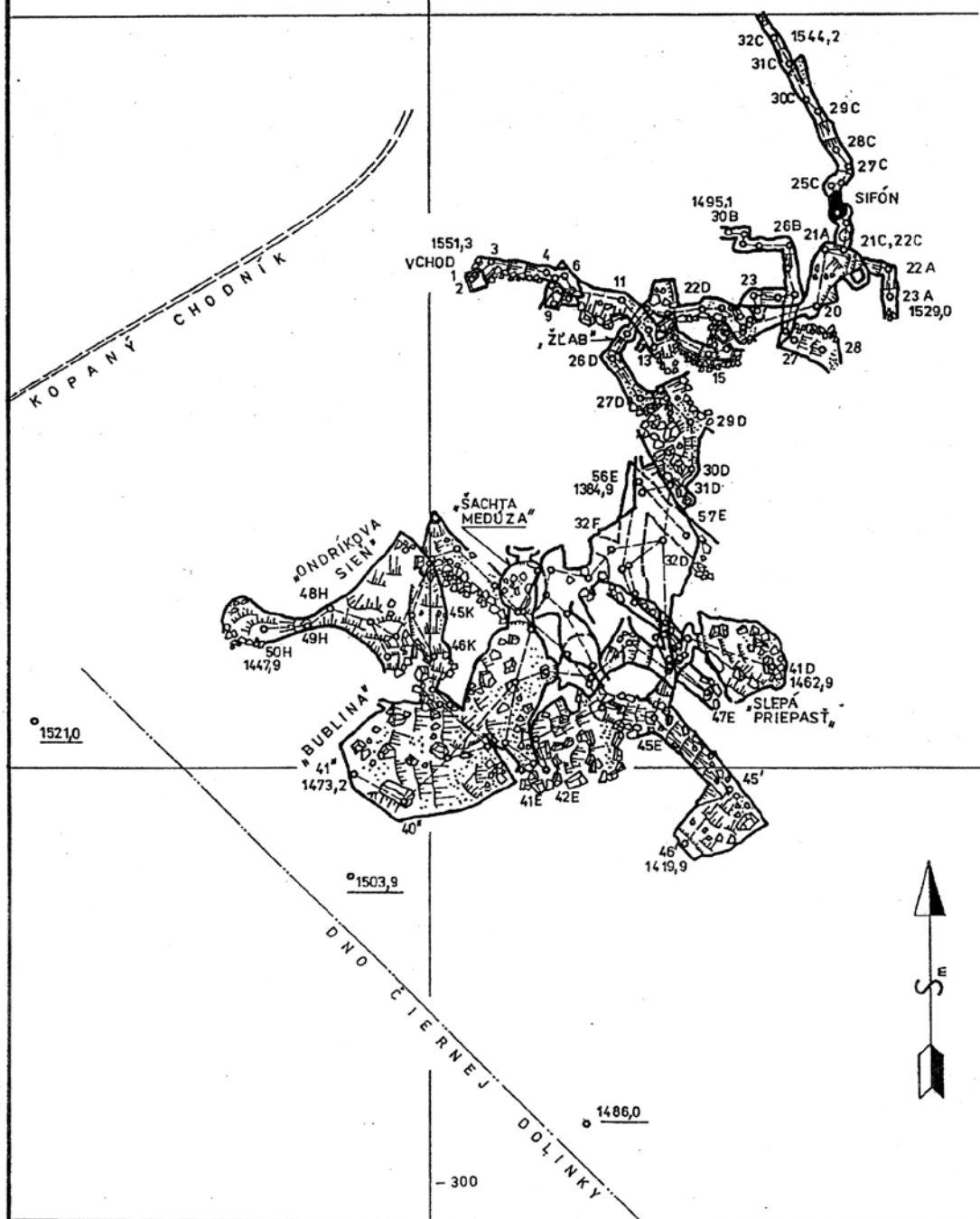
MERKAPTAN

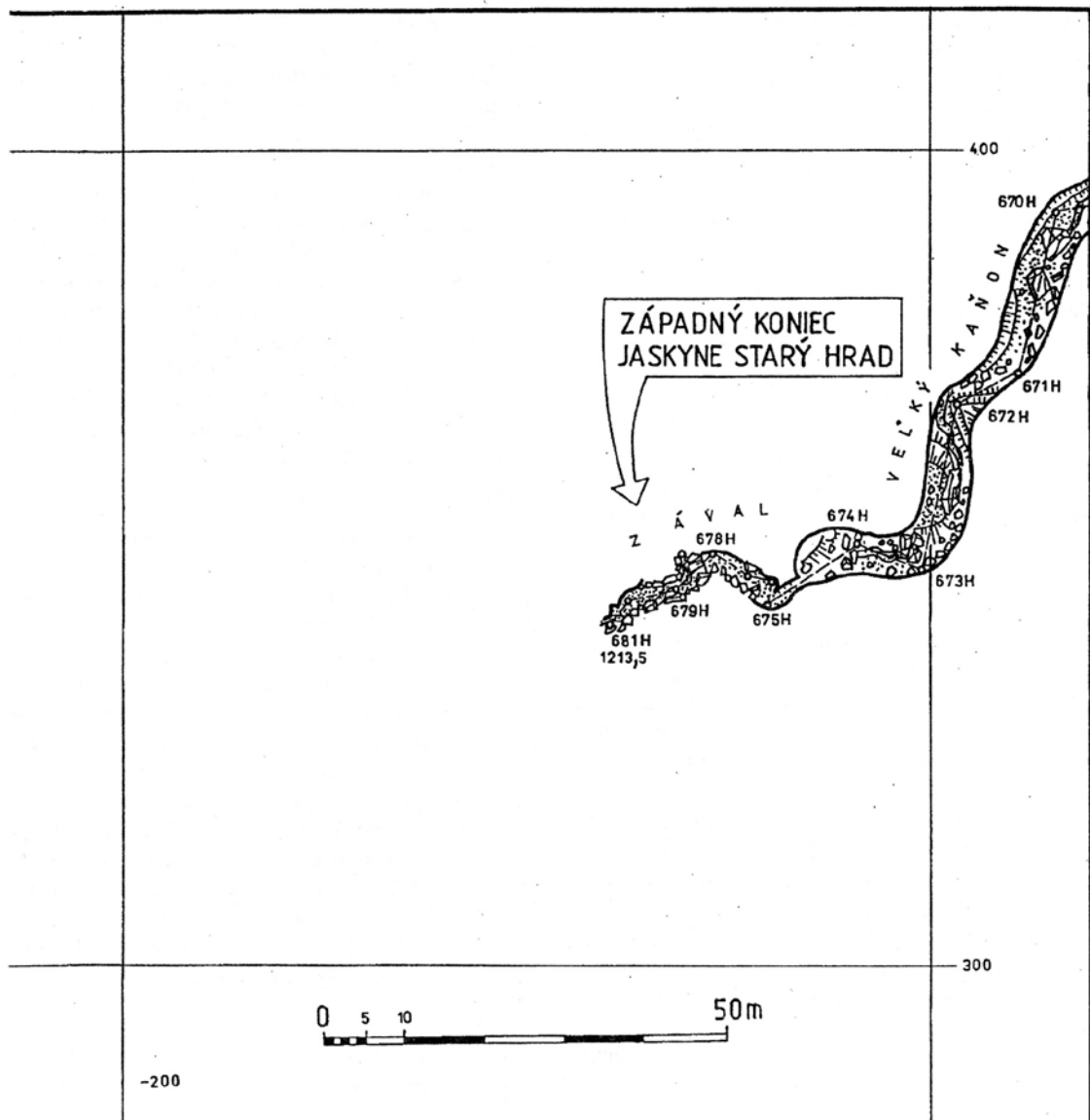
Naše podzemné pracovisko sme dlhé roky opatrne prezentovali nie ako jaskyňu, ale ako Novú sondu na Krakovej holi. Na otázky, do ktorej jaskyne prenikneme, nebola zo začiatku jednoznačná odpoveď. Ktorý systém má tak výrazné prúdenie vzduchu? Mohlo to byť neznáme pokračovanie Slniečného lúča alebo nebudaj Starý hrad? Jeho známe vchody tvoria skupinu spodných otvorov a hornú komunikáciu s povrchom sme nikdy nenašli. No predstava podzemného spojenia Starého hradu so vzdialenou sondou bola príliš fantastická.

Naše dohady trochu vyjasnil povrchový polygónový ťah. Ukázal, že od vchodu č.1 Starého hradu je otvor sondy v pôdoryse vzdialený 613 m smerom 287° a nachádza sa o 62,5 m vyššie, v nadmorskej výške 1551 m.

Podzemná konfigurácia hovorila trochu viac. Západným smerom vybieha v Starom hrade najďalej Veľký kaňon, prehradený závalom. Za ním istotne leží rozvetvená sieť podzemného odvodňovania centrálnej časti masívu Krakovej hole. Proti prúdu bystriny sme sa pod závalom prebili ešte 40 metrov. Od posledného bodu č. 681 H s nadmorskou výškou 1213 m je vchod

PÔDORYS

PRIEPASŤ

VEČNÁ ROBOTA

1551,3 m n.m. KRAKOVA HOĽA

Topo: HIPMAN Speleo-Deťva, KOMPASOM-SKLONOMEROM 1988-97

do sondy v pôdoryse vzdialený len 156 metrov smerom 279° (pozri pôdorys jaskyne). To sa už možnosť spojenia začala javiť predsa len trochu reálna, aj keď výškový rozdiel sonda – bod 681 H je 338 metrov!

Potom prišiel na rad merkaptan. 22. júla 1988, pri vonkajšej teplote 21°C ťahalo do sondy akoby dnu bežal ozrutný ventilátor. Do vchodu sme zavesili handru, namočenú spodným okrajom vo vaničke s merkaptanom. Neprijemná chemikália vzlínala do handry a v prúde teplého vzduchu sa ideálne odparovala. Za štvrt hodiny zmizlo pol litra merkaptanu do neznáma, ale pri vchode do Starého hradu zápach nevyšiel, aj keď sme strážili 41 hodín. Veľké prekvapenie nás čakalo na ďalšej akcii (170 hodín od začiatku pokusu). Studená vzduchová hmota, stekajúca od vchodu dolu svahom, zavaňala ružomberskou celulózku a jednoznačne dokazovala neuveriteľné podzemné spojenie.

LANOVKY

Nové poznatky vplývali blahodárne na kopajúcich jaskyniarov. Spomínaný kanál viedol k škáre (b. č. 7) do zvislej dutiny. Po prerazení jej hrdla sme v roku 1988 skončili v hĺbke – 19 m. Dno úzkej priepasti vyplňal zával zo skál, hliny, štrku a piesku, spevnený ešte sintrom.

Nasledujúca sezóna začala 5 metrov hlbokým výkopom v závale. Keď vyťažený materiál vyplnil všetky dutiny a pomocné výdrevy a už nebolo kde ukladať, uvoľnili sme dole prielez do chodby dlhej 20 m. Dalo sa v nej aj vystrieť a čo je dôležitejšie, na niekoľko ďalších rokov nám poslúžila ako skládka materiálu dopravovaného sem lanovkami.

Pri bode č. 13, v hĺbke – 35 m, boli dve možnosti postupu. Prievan odbočoval do nepriehľadného kanálika v kompaktnej hornine. Vzduch ale prúdil aj v priamom pokračovaní chodby na juhovýchod, kde sa medzi stropom a závalom dalo posvietiť niekoľko metrov dopredu. Vybrali sme sa cestou menšieho odporu, hoci ma dlho mätali obavy, či sa nebudeme musieť vrátiť späť ku kanáliku.

Produktívnu dopravu materiálu trikrát lome nou trasou zvládla naša malá partia len vďaka lanovkám. Postupne sme ich vycibрили tak, že vedeli nielen klesať a stúpať, ale aj zatáčať do boku. No každý ostrý lom vyžadoval novú lanovku a ďalšiu obsluhu.

Utešený postup sedemmetrovým úsekom začiatkom roku 1990 zastal pri bode č. 15. Prievan tu jednoznačne mizol nadol, popri mierne prevysnutej skalnej stene. Predstavovala jedinú istotu, všetko vôkol bol zával. Opierali sme o ňu výdrevu a prebýjali sa dole.

Počet lanoviek postupne vzrástol na päť, čo prevyšovalo kapacitu našej skupiny. Pomohlo veľa jaskyniarov zo spriatelnených skupín, najmä českých, jedno dieťa a raz aj budúca manželka jaskyniara Holúbeka. No závalisko, prievan a mokrota pôsobili tak odpudzujúco, že nik neprišiel druhý raz. Najbiednejšie sme sa odvrátili Frantovi Muchnovi. Z niekoľko stovák skalných blokov, zjavne spoľahlivých, jeden jediný vypadol a Frantovi vážne poranil nohu.

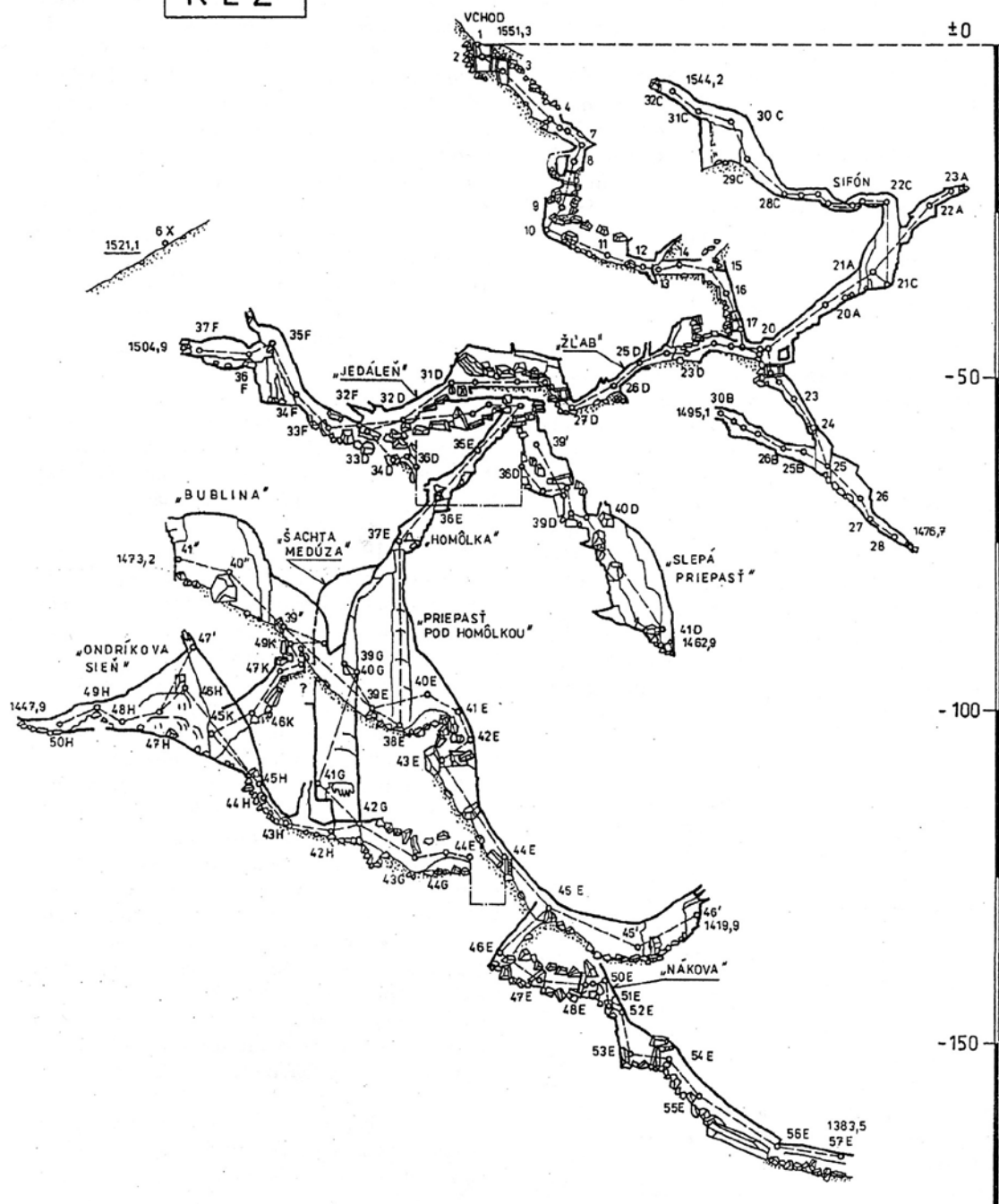
DIVOČINA

Na poslednej akcii v roku 1991 sa hĺbka výkopu pod bodom č. 15 približovala k desiatim metrom. Už ma to vôbec nebavilo, do roboty som sa musel čoraz viac nútiť. Mladší jaskyniar, ktorý v bezpečí na výdrevu vyťahoval vedrá, ma veľmi nepovzbudil – „To je divočina,“ – hodnotil situáciu. – „Čo mám povedať ja, keď sa to tu na mňa môže každú chvíľu zvaliť,“ – zahriakol som ho zospodu. – „Ja by som tu nikdy nekop,“ – odvrkol, akoby už zabudol na výsledok merkaptanového pokusu. Ako na potvoru, o niekoľko hodín, keď čakan šikovne trafil skalu, zospodu slabo zadunelo. Už som vedel, že väčší voľný priestor nie je ďaleko. Meter, možno dva. Takým halucináciám ale nikto neveril a rok 1991 sme ukončili skleslým odchodom z neperpektívneho pracoviska.

SKLAMANIE

Na prvej akcii v roku 1992, po troch hodinách kopania, začali skaly prepadať dole a päť lanoviek prišlo zrazu o robotu. S hikaním sme sa konečne v hĺbke – 45 m presúkali popod stenu do utešenej chodby, širokej tri metre, v kompaktnej hornine. Všetko bolo v poriadku, keby chodba klesala a nie stúpala a keby mala kilometer a nie 25 metrov. Typická prítoková vetva s 15 metrovým komínom (b. č. 22 C), končila hore úzkym kanálom pri bode č. 23 A. V najnižšom mieste, akoby utatú, prehrádzali chodbu zosunuté platne. Jediným logickým pokračovaním bol polozavalený náznak šachty v jej skalnom dne pri bode č. 20. Akosi sme tu pozabudli

REZ

porozmýšľať nad prievanom a bezhlavo sme sa vrhli do tohto druhotne vytvoreného odtokového kanálu. Po vypratání trojmetrovej vrstvy skál skutočne nasledovalo strmo klesajúce koryto s päťmetrovým stupňom do meandra s malým prítokom (bod č. 30 B). Už som šípil, že bude zle. Z tmavého vápenca sme vošli do dolomitov a to bol koniec. Vysoký a úzky meander v drapľavej a svetlej hornine zrazu pri bode č. 27 prešiel do ležatej štrbiny. Široká je niekoľko metrov, ale vzdialenosť medzi stropom a dnom postupne zmenšuje na neprieleznú mieru. Tu dosiahla sonda hĺbku –75 m. Na päťročnú otročinu chabý výsledok.

TO TREBA NÁJSŤ

Urobili sme jedinú chybu, stratili sme prievan. Ale v ktorom mieste? Hľbavý Peter Orvoš mi nakreslil pekný blokdiagram s ďalším priebehom jaskyne. – „No dobre, Peter,“ – snažil som sa ho usmerniť, – „celú sondu si niekoľkokrát prelízol, tak mi ukáž prstom, kde mám kopať.“ – Žiaľ, odpoveď bola neurčitá. „To treba nájsť.“ – Vypravil som sa dnu v najväčšej horúčave. V hĺbke –45 m, na začiatku stúpajúcej chodby (b. č. 19) vzduch prúdil len slabo. O osem metrov vyššie, ako som po rebríčkoch vystupoval k bodu č. 15, zhora mi do tváre riadne dulo. S dymovou rúrkou som liezol hore-dole, snoril pri každej skáre v závale, no určité zodpovedné miesto, kde prievan odbočuje som sa neodvážil.

DYM

Hlavalom nakoniec vyriešila intenzívna dymová skúška. Princíp bol jednoduchý – do prúdu vzduchu vypustíme veľké množstvo dymu a ja budem priamo v kľúčovom mieste pozorovať, kde prievan skutočne odbočuje. Výdatným zdrojom pomerne ekologického dymu je čerstvá smreková čačina. Najskôr sa zo suchého dreva urobí ohník a naň sa priloží čačina. Keď vzbĺkne, treba ju pristúpiť, aby dymila. Zdenko Hochmuth mi ochotne zapožičal potápačský prístroj, ktorý mi mal zabezpečiť štvrt hodinové prežitie aj v hustom dyme a tak mohol pokus začať. Predstavoval som si, že budem sledovať, ako prúdnice s dymom elegantne miznú niekde v závale, ale skutočnosť bola iná.

Spokojne som čakal pod bodom č. 15, zatiaľ čo Elenka založila ohník pri bode č.13. Hustý dym sa dovalil neuveriteľne rýchlo, za niekoľko

sekúnd zaplnil celý výkop. Nedoviedel som si ani na ruky a sklamané sa stiahol dolu. Aj stúpajúcu chodbu vyplňali kúdole dymu. Že by prievan smeroval do prítokovej vetvy? O štvrt hodiny, v strachu, že mi dôjde vzduch, som sa habkavo vrátil pod výkop a hľa – tam bol vzduch dokonale čistý. Vyvetraná zóna s ostrým ohraničením od zadymených priestorov jednoznačne ukazovala cestu prúdenia. Smerovala do bariéry zosunutých platní.

Poznatok, ktorý sa nedozviete na žiadnej odbornej konferencii, ale ktorý možno pomôže aj inému jaskyniarovi je nasledovný: dym v dôsledku vírenia a miestnych cirkulácií vyplní všetky statické priestory. Po skončení prívodu dymu vyvetraná trasa ukazuje dráhu prúdenia vzduchu.

FINÁLE

Rok 1995 sme strávili rozbíjaním ozrutných zosunutých blokov. Za nami zostávala pohodlná chodbička smerujúca na západ, zatiaľ čo boky stúpajúcej chodby zaplňali čoraz viac vyššie múriky skál a drveniny.

15. júna 1996 sme sa prehryzli do sienky 3 × 4 metre, čo vzpružilo aj apatických pomocníkov. Ďalej krátka chodbička ústila do 45° skloneného skalného žľabu eliptického prierezu, vysokého len 40 centimetrov. Prievan, ktorý vyššie postupoval množstvom škár v závale, tu vydúval v jedinom sústreďenom prúde. V malom priestore pod žľabom (b. č. 26 D) mohli horko – ťažko pracovať tri osoby. Vietor mizol v štrbine medzi kompaktným vodorovným stropom a ozrutným kvádom horniny. Čo ale robiť? V tiesňave sa nedalo ani kladivom rozohnať.

Vsadili sme na poslednú kartu. Na Krakovu hoľu sme vyniesli benzínový agregát, vrtačku, 130 metrov káblov, telefóny. Neprekonateľný, tri metre dlhý skalný blok zmizol s pomocou techniky za sobotu a nedeľu. Za ním sa vodorovná plocha stropu zrazu ostro zlomila a ubíhala zvislo hore. K nej akoby z druhej strany prisypali dva nákladiaky skál. Pred nami zával, za chrbtom hŕba materiálu z rozbitého bloku. Ledva sa dalo vyliezť žľabom von.

27. júla 1996 sme sa do sondy vypravili piati: Marián Jagerčík, Fero Venger, Elena, Linda a Petr Hipmanovci. Čakala nás jediná, no ťažká technická úloha. V žľabe inštalovať lanovku a uvoľniť spodné pracovisko. Na to mal poslúžiť špeciálny plochý a šikmý huntík.

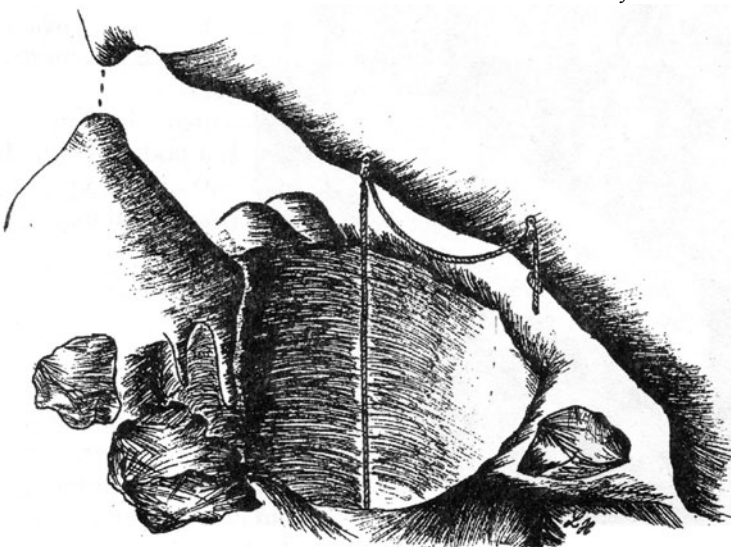
Práca to bola neradostná. Pod žlabom som poležiačky nakladal náš desaťlitrový vozík. Nad žlabom skrútený ako slimák a dokonale ochladzovaný prievanom, Marián vyhadzoval skaly na zem. Ďalší skrčenec Fero s nimi plnil vedro druhej lanovky, obsluhovanej jaskyniar-kami. Produktivita nízka, no na večer bol spod-ný priestor vypratý a ešte padla jemná výzva – „Nože skúsme my trochu zašparhať do toho závalu!“

Nemali sme ani kladivo, ani pajser. Svrne sme si podávali skaly a vypratý priestor sa opäť hrozivo zaplnil. O dve hodiny sa zhora vy-gúľalo toľko skál, že bolo vidieť čiernavu. Keď sme Mariána ubezpečili, že ho v najhoršom prí-pade aj vyhrabeme, vtiahol sa do nebezpečného prielezu a jaskyňa bola objavená!

POD HOMÔLKOU

Z predchádzajúceho opisu čitateľ istotne po-chopil, prečo sme objav nazvali Priepasť Večná robota. Teraz sa venujme exkurzii po voľných priestoroch, ktorých charakter je strmo klesajú-ci alebo priepastovitý.

Objavný prielez (b. č. 27 D) v hĺbke – 55 m ústi do sienky 5 × 12 metrov, vyplnenej prevaž-ne závalom. Smerom na juh pokračuje už väčší priestor 10 × 10 metrov, zvaný Jedáleň. Hornina sa tu oddeľuje a zosúva vo veľkých kvád-roch dĺžky aj štyri metre. Vodorná plocha jedného bloku nám slúži ako stôl.

Linda Hipmanová: Ústie priepasti Pod Homôlkou

Okrem prístupovej trasy ústia do Jedálne ešte tri chodby. Od juhozápadu prichádza krátke prítokové koryto, ktorým v minulosti prúdi-li povrchové toky do jaskyne. Najvyšší bod č. 37 F v koryte je od povrchu južného svahu Čiernej dolinky vzdialený len 13 metrov.

Medzi chaoticky nakopenými skalnými koc-kami na dne Jedálne sme zostúpili aj do Slepaj priepasti. Jej dno v hĺbke – 88 m uzatvára zával, no prúdenie vzduchu signalizuje ďalšie pokračovanie.

Voľnú cestu sme našli v južnom kúte Jedál-ne (b. č. 32 E). Za nepríjemným okienkom pod visiacimi blokmi nás prekvapilo ďalšie mar-kantné prítokové koryto. Ostala tu stopa po bifurkácii ponorného toku. Jedno koryto vedie do Slepaj priepasti, druhé širokým skalným žla-bom klesá ku kvapľovej kôpke Homôlka. Tu, v hĺbke – 75 m (b. č. 37 E) šikmé koryto padá do 28 metrov hlbkej studne Pod Homôlkou.

Po rokoch kopania som sa konečne mohol spustiť na lane. Smerom nadol sa studňa rozši-ruje do priestoru pôdorysných rozmerov 15 × 10 metrov. Prvé, čo padne do oka po dosadnutí na dno studne, je portál na juhozápad stúpajúcej chodby s čiernaovou v pozadí. Nachádza sa tam ošarpaná slepá dutina Bublina rozmerov 16 × 15 m. Materiál jej šikmého dna je výsledkom dr-venia a rozpadu horniny, od hliny a štrku až po šesťmetrové balvany. Bublina neleží hlboko pod povrchom. Medzi jej stropom a Čiernou dolin-kou je len dvadsať metrová vzdialenosť.

V severnej stene studne Pod Homôlkou, 9 m nad jej dnom sa otvára vysoké go-tické okno (snímka na obál-ke). Ústi do paralelnej šachty Medúza, hlbkej 40 metrov. Má klasický oválny prierez a siaha o jeden horizont hlbšie ako studňa Pod Homôlkou.

Stojac na tenkej skalnej prepážke medzi obidvoma priepasťami, želal som si mať krídla. Z protiľahlej steny Medúzy zíza ďalšie lákavé okno, za ktorým kryptonový reflektor nahmatá väčší meander. Chvíľu ešte potrvá, kým nazrieme dovnútra. Náš stĺp zatiaľ oddychuje na dne Javorovej priepasti.

NÁKOVA

V stometrovej hĺbke, na dne studne Pod Homôlkou sa charakter podzemných priestorov nepriaznivo mení. Museli sme sa rozlúčiť s vidinou atraktívneho zjazdu sústavou studní. Hlbšie je jaskyňa vytvorená na mohutnej zlomovej ploche, sklonenej 60° až 70° na severovýchod.

Zostup vedie medzi previsnutou skalnou stenou a sutinovým brehom. Hrôzostrašné skaly, hrče stmeleného štrku, ale aj hlina a piesok sa tu postupom času zosúvajú a prepádajú nadol. V žľabe vyrypanom zosuvmi sa len treba modliť, aby sa nič nepohlo.

Kde – tu sa celé šrotovisko zachytilo na zaklienených blokoch a vytvorilo horizont. Najdlhší je v hĺbke – 120 m. Zhora doňho ústi šachta Medúza a horizont pokračuje do Ondříkovej siene pôdorysu 16 × 12 metrov. Odtiaľ sme našli spojku do Bubliny a tak sa ukázalo, že obidva priestory sú súčasťou jedinej zavalenej dutiny.

Ďalší horizont leží pri Nákově v hĺbke – 137 m. Popri stene fučalo kade – tade, ale prešlo ešte niekoľko akcií, kým ňúrajúci Marián našiel pokračovanie nadol. V závale bolo potrebné uvoľniť a zabezpečiť priechod do spodného priestoru. V hĺbke nie veľmi usadených blokov som sa musel celý deň vnútorne ubezpečovať, že sa žiadny z nich nepohne. Najväčšiu šarapatu spôsobila Náková. Keď som jedenapolmetrového sintrového kvádra udrľ kladivom, hore puklinou vyletel neuveriteľne zvonivý zvuk, sľaby v kovárskej dielni bili na nákovu. Kváder bol nerozbitný a napokon padol do prierezu. Márne sme ho ťahali kladkostrojom, reagoval až na pyrotechnický príhovor.

VEČNÁ ROBOTA

Zatiaľ najnižší horizont sa nachádza pod Nákovou, v hĺbke –170 m. Situácia sa tu opakuje – načim snoriť za prúdom vzduchu a uvoľniť prisýpané pokračovanie.

Reč čísiel o Priepasti Večná robota je začiatkom roku 1997 nasledujúca:

- posledný zameraný bod č. 57 E leží v hĺbke –167,8 m
- zameraná dĺžka jaskyne je 765 m
- od bodu č. 57 E k bodu č. 681 H v jaskyni Starý hrad je v pôdoryse vzdialenosť 128 m smerom 85,5°
- medzi bodom č. 57 E a bodom č. 681 H ostáva ešte výškový rozdiel 170 m.

*Obsluha jednej lanovky (Priepasť Večná robota)
Foto: E. Hipmanová*

Oneskorená reportáž o prieskume v jaskyni Hučiaca vyvieračka (Zúgó) (záver)

Juraj Kankula

Ako som už spomínal v rozprávaní o jaskyni Zúgó (Spravodaj 3/96), po prieniku dnu sa prieskum nekoordinovane rozptyľoval do rôznych častí jaskyne. Až po niekoľkých týždňoch sme začali venovať väčšiu pozornosť juhozápadnej odbočke z generálneho ťahu. Opúšťa ho iba niekoľko metrov od miesta, kde sa nám podarilo vstúpiť do nových častí. Pracovne ju nazývame Suchou chodbou a pravdepodobne slúži ako odvodňovacia vetva, keď pri vysokých stavoch nie je hlavný ťah schopný prepúšťať všetku vodu. Sprvoti má chodba piesčité dno, šírku asi 2,5 m a výšku 3–4 m, dno ale skoro prechádza do kamenistého charakteru a profil sa viac – menej sústavne zužuje a znižuje. Na prieskume Suchej chodby sa podieľali a dúfame, že sa ešte budú podieľať viacerí jaskyniari z okolia Rožňavy, najčastejšie bratia Kankulovci, R. Kupec, J. Grego, J. Stankovič a iní. Prakticky každá pracovná akcia tu znamenala ďalší postup vpred, raz 30, potom 15 či 10 metrov.

Zhruba po 150 m, keď niekoľko metrov predtým už je plazenie na niektorých miestach značne obtiažne, sa priestor otvára do menšej sienky. V čase, keď sme tam po prvý raz dorazili, tvoril jednu jeho stenu nebezpečne vyzerajúci zával z balvanov rôznych rozmerov. Človek sa bál, že nebudaj kýchnu a celé to spadne. Veľa sme premýšľali ako na to, vychádzalo nám jediné, spustiť to s použitím páky všetko nadol. Za tým účelom sme s veľkými problémami pretransportovali na miesto určenia asi 4-metrovú lešnársku rúrku a druhú, dlhú asi 70 cm. Vsunutie kratšej rúrky pod predom vyhladnutý šuter, nainštalovanie dlhej pod ňu, keď sme vopred jeden jej koniec sploštili a podloženie potrebné veľkého kameňa bolo chýlostivou operáciou a dávali sme si maximálneho bacha.

Keď bola páka hotová, obaja s bratom sme naraz mocne zabrali. Rachot rolling stones bol

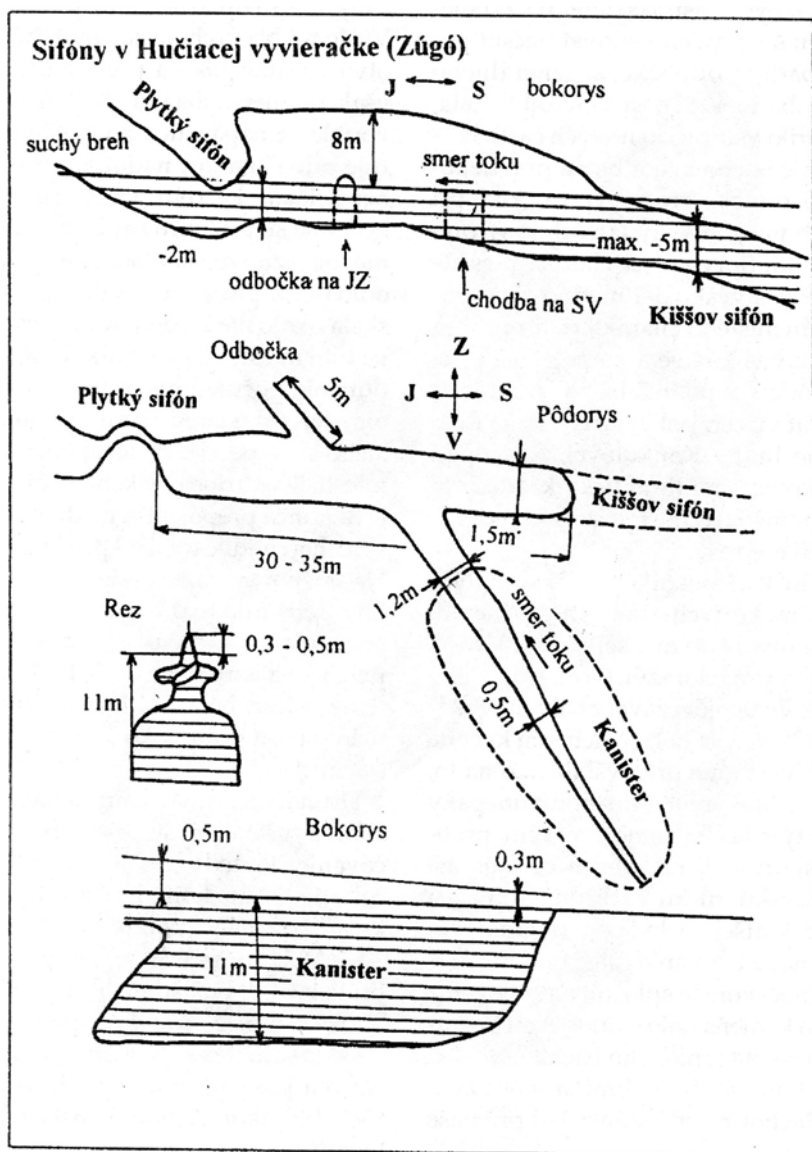
pre naše uši rajsskou hudbou, ale to sme už mazali preč. Neverili by ste, ako rýchlo sa vie človek plaziť, keď treba. O chvíľu buchot padajúcich balvanov ustal a my sme sa opatrne vrátili pozrieť sa na výsledok. Vyšlo to! Na vrchole zosunutého závalu sa černel otvor, akurát tak na prelezenie. Postup dopredu však znamenal iba cca 10-metrovú plazivku, pravouhlo sa napájajúcu na zvislú puklinu. Tá smeruje odtiaľ nahor, nadol aj do strán a je nateraz neprielezná každým smerom. Čo však zarazilo, keď sme si na chvíľu sadli, že si trochu vydýcheme, odrazu sme si obaja uvedomili temný hukot odkiaľsi z priestoru. Mali sme dojem, že všetka skala okolo nás sa doslova chveje. Potom sme boli na tom mieste ešte niekoľkokrát, ale nie vždy bolo dunenie počuť. Zrejme to závisí od stavu vody, niekde pod a pred nami by mohli byť kaskády alebo silné pereje. Padla aj taká domnienka, že to miesto je v strope nejakého väčšieho priestoru a že je dokonca prepojením na ďalšiu jaskyňu. Postup v Suchej chodbe uviazol pred mnohými mesiacmi. Na transport vyťaženého materiálu zo zvislej pukliny treba minimálne tak 7–8 ľudí, ktorí by si museli vaky s kamením podávať v nepohodľnej plazivke a zorganizovať 3–4 také akcie nebolo doteraz reálne. Nezabudli sme však na ňu a stále ju máme pred očami ako jednu z úloh v blízkej budúcnosti.

Druhá vec, ktorá nám nedala spať, bol Plytký sifón a tušené voľné priestory za ním ako pokračovanie dovtedy známej jaskyne. Už začiatkom roku 1992 sme kontaktovali skúseného a vysokokvalifikovaného potápača Tibora Kišša z klubu ACTACUS organizovaného pri podniku Slovnaft Bratislava a požiadali ho o spoluprácu. Aj keď T. Kišš nie je pravým speleopotápačom, mal už vtedy určité skúsenosti s potápaním v pieskovcových jaskyniach a v iných uzavretých priestoroch, bol napr. členom banského záchranárskeho tímu.

V polovici marca toho roku prišli potápači do Slovenského krasu a hneď sme začali prípravu na preplávanie sifónu (pravda, vtedy sme ešte nepoznali jeho charakteristiku – či je plytký, hlboký, úzky alebo aký). Jednotlivé súčasti dvoch potápačských kompletov transportovali až ku sifónu bratia Kankulovci, J. Grego, R. Kupec a T. Valúch a nebola to žiadna zábava, to teda nie. T. Kišš a jeho zabezpečovací partner absolvovali celú jaskyňu naľahko aby šetrili svoje sily. Manipulácia so vzduchovými fľašami bola na niektorých tesných miestach taká zložitá, že sme to dokonca v istom momente chceli vzdať.

Ale boli sme našťastie dosť tvrdohlaví a nakoniec sme ich na miesto dostali.

Konečne sa Tibor vnoril do sifónu a my ostatní sme celí napätí čakali na jeho návrat. Keď sa v určenom čase vynoril, úsmev a pohoda na jeho tvári prezrádzali úspech! Podľa rozprávania po podplávaní Plytkého sifónu sa vynoril na hladinu a uvidel chodbu s vysokými zvislými stenami. Asi po 30–35 m plávania v orientácii juh-sever sa vnoril do ďalšieho sifónu – Kiššovho – ale pretože mu po pár metroch došlo vodiace lano, nemohol pokračovať ešte ďalej v pozvoľna klesajúcej zaplavenej chodbe.

Veľký význam mal objav chodby, ktorá odbočuje na severovýchod, t.j. do vnútra planiny, charakter je podobný ako v smere juh-sever, po cca 50 metroch sa strop znižuje, steny približujú a dno dvíha tak, že pohyb ďalej nie je nateraz možný. Čo je však len niekoľko metrov od začiatku chodby, nám pri prvom popise vyrazilo dych. Dno odrazu prudko padá dole a nech svietil na ktorúkoľvek stranu alebo smer, nikde nedoviedel na koniec a v ceste neboli žiadne prekážky. Ohromný podzemný priestor s rozmermi cca 6 m (šírka) × 50 m (dĺžka) × 11 m (hlĺbka) plný vody sme nazvali Kanister.

Medzitým sme zistili, že Plytký sifón sa dá obísť bez potápačskej výstroje. Doň sa ponáralo viac ľudí a všetci viac-menej potvrdili informácie T. Kišša. Pražský speleopotápač S. Bílek na jeseň 1992 preplával ďalšie metre v Kiššovom sifóne. Na základe jeho prieskumov za Plytkým sifónom prichádzajú dvaja jeho kolegovia tri až štyrikrát do roka na niekoľko dní a nesmierne obetavo a s nepredstaviteľne veľkým úsilím rozširujú pre nás neprieľestný koridor za Kanistrom, aby umožnili prienik ďalej. Keď sa jeden z tých chlapov po 30–40 minútach vynorí z vody, tak sa celý klopne od podchladenia, že mu ani ne-

rozumieť čo hovorí. Pomedzi cvakajúce zuby vychádzajú takmer neartikulované slabiky. Musíte mu pomôcť a rýchlo konať, vyzliecť neoprén, vydrhnúť uterákom a obliecť suché handry. Kloúbk dolu, páni Krejčík a Nakládal!

Ponárajú sa dva krát denne do úzkej chodbičky a zvyšujú strop polosifónu, ktorý sa, ako tvrdia, bude dať prejsť bez aqualungu, štvornožky síce, ale s hlavou nad vodou. Dokonca by to už nemalo dlho trvať a veríme, že je len otázkou času, kedy naši kolegovia polosifón spriechodnia. Podľa rozprávania potápačov sme zostrojili hrubé náčrty priestorov za Plytkým sifónom. Pokiaľ ide o jaskyňu Zúgó ako takú, speleoklub Badizer nemá bohužiaľ dostatočný fundament na to, aby rýchlo vypracoval kvalitnú mapu už známych priestorov. Pomôže niekto?

Od začiatku prác vo vyvieracke Zúgó sme tu uskutočnili 6 pracovných týždňov, niekoľko 2–3 dňových a do 70 jednorazových akcií, v súčasnosti pokračujú práce len v spomínanom polosifóne. Na doterajšom prieskume sa zúčastnila celá plejáda slovenských a českých jaskyniarov. Domnievame sa, že jaskyňa Zúgó je veľmi perspektívna a treba jej sústavne venovať pozornosť akú si zaslúži.

Priepašť pod Veterníkom

Na jeseň 1994 sme boli miestnym starším občanom z dediny Rozložná upozornení na zaujímavý krasový útvar pod vrchom Veterník (609,6 m n. m.) na planine Koniar v Slovenskom krase. Ide o mohutné prepادلisko, ktoré sa nachádza vo východnom svahu Veterníka v nadmorskej výške 555 m a jeho ústie má rozmery 19 m (dĺžka) × 14 m (šírka), hlĺbka od najvyššieho bodu presahuje 15 m. Zošíkmené dno z hlíny a kamenia je dlhé 12 m a široké 6,5 m. Čo je čudné, celá oblasť Veterníka nie je súčasťou CHKO Slovenský kras.

S prieskumom priepasti sme začali v novembri 1994. Vzhľadom na veľké prevýšenie vchodu do priepasti a dolinou Štítnika (v tých miestach asi 250 m n. m.) sa črtala možnosť objavenia

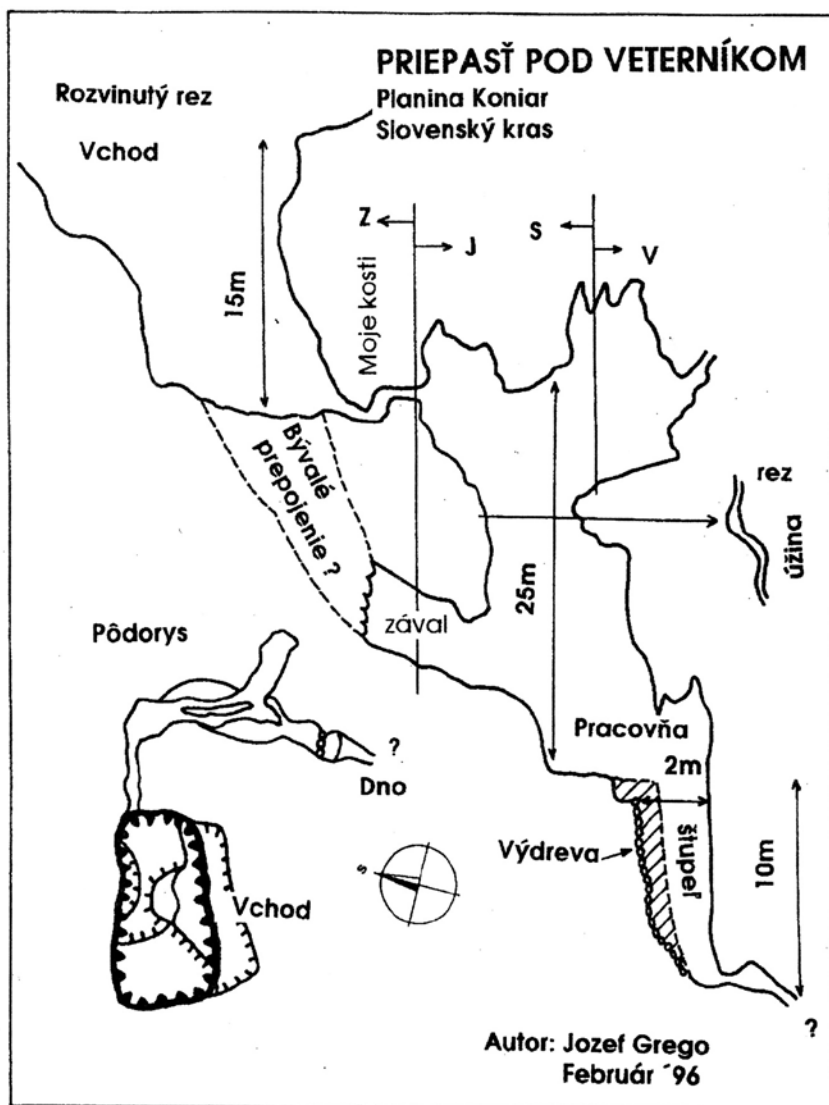
priestorov hlbšie v podzemí. V najnižšom bode šikmého dna sa čierne úzky otvor vstupnej plazivky, po troch metroch plazenia na bruchu sa priestor zväčšuje do sienky, kde sa dá postaviť na nohy a pokračuje ďalšou pomerne obtiažnou plazivkou. Miesto zvané Moje kosti je vlastne úzke, viac ako 1 m dlhé okno, ktoré vyúsťuje v stene už priestrannejšieho miesta. Prechod cez Moje kosti núti človeka dať sa na bok a sunúť sa dopredu na lakti a na kolene a držať pritom zadok tak vysoko ako sa len dá. Poznáte to, trup už máte vonku, nohy ešte v plazivke a chýba dajakých 5 čísiel, aby ste sa rukou opreli o protiahlú stenu. Od tohto miesta dno padá prudko šikmo dolu a po niekoľkých metroch prechádza cez Úžinu do zvislej šachty. Pôvodne

Juraj Kankula

sme Úžinu prekonávali na lane, lezecký vercajg sme si obliekali a vyzliekali v celkom priestrannej Šatni. Hneď po prvej akcii sme Úžinu radšej práce rozšírili, bola taká úzka, že kto použil brzdu s blokantom a zabudol si rukavice, riadne si zodral hánky na ruke. Teraz ju preliezame na povrazovom rebríku, pod Úžinou už voľnejšie. Keď sme po prvý raz pristáli na dne Pracovne, hneď nám padol do oka ťažko rozlúštiteľný dátum vyrytý do steny. Nieкто tam bol v 6. alebo 8. mesiaci roku 1968 (možno 1969). Dôkazom o tom bol aj asi polmetrový kus drevenej latky previazaný v strede napoly splsenivým zvyškom konopného lana. Predstavte si, nieko-

ho na takejto „sedačke“ spustili dole aj vytiahli hore. Našli sme tam aj zvyšky sviečok. Dno Pracovne tvorila suchá hĺina a žiadne stopy po výkopových prácach neboli viditeľné.

Smerom ku Závalu sa dno dvíha a steny zužujú, až prechádzajú do prudko sa točiacej chodby a tá vyúsťuje do komína, ktorý je zavalený zaklišenými balvanmi. Na opačnom konci Pracovne priepasť evidentne pokračovala, ale celá šachta bola až do úrovne dna zaplnená vlhkou hlinou. Vyťažiť ju sa spočiatku zdalo nad naše sily, ale predsa sme dokázali vyhlbiť sondu s priemerom asi 1 m až na miesto, kde sa zvislá stena lomí a prechádza na kúsok do horizontálneho stropu.

Takmer po roku tvrdej roboty a vyťažení nepočítateľného množstva vedier plných kameňa a hliny sme sa teda dostali do úzkych, ale voľných priestorov. Na jeseň 1995, keď sme chceli pokračovať v prieskume na dne Štupľa, sme so zdesením zistili, že jeho polovica bola znova plná hliny, čo sa zosunula z časti dna Pracovne, tak ako je to znázornené na náčrtku priepasti vyšrafovaním. Horná časť sondy bola o polovicu širšia ako pôvodne. Doplatili sme na vlastnú zbrklosť, lebo sme hlinenú stenu potrebné nefixovali a stratili tak jeden celý rok ťažením už vyťaženého. Prestať však po toľkej robote sme už nemohli. Až v januári 1997 sme sa znovu dostali na pôvodné dno Štupľa, keď sme súbežne s prehľbovaním sondy budovali masívnu výdrevu a tým zabránili ďalším možným zosuvom.

Všetko zlé je ale asi aj na niečo dobré. Keď sme vyťahovali ďalšie a ďalšie vedrá zosunutého materiálu, náš „archeológ“ Jano Tajboš vykopal na mieste označenom na náčrtku krížikom dve veľmi pekne zachovalé ľudské lebky, podľa veľkosti súdime, že detské. Už celkom na začiatku výkopových prác ten istý jaskyniar našiel torzo ďalšej ľudskej lebky, ktoré pozostáva z časti hornej čeľuste a nadočnicového oblúka. Počas prehľbovania sondy sme vykopali aj veľké množstvo

zvieracích lebiek a rôznych kostí a zubov. V niektorých vrstvách usadenej hliny sme nachádzali veľa slimáčích ulít. Najčerstvejším „úlovkom“ je viacej dlhých, veľmi tenkých a ostrých zubov. Významnejšie nálezy sme odovzdali na preskúmanie Archeologickému ústavu SAV v Nitre.

Veľa sme uvažovali, ako sa ľudské a zvieracie pozostatky dostali tak hlboko, kde sme ich vykopali. Cez plazivku Moje kosti je to prakticky vylúčené, veď živý človek má čo robiť aby tadiaľ prešiel. V tej súvislosti sme si podrobne prezreli začiatok vstupnej plazivky a máme dojem, že nesie stopy po strelných prácach. Vychádza jediné, že medzi terajším dnom prepadliska a dnom Pracovne muselo byť kedysi prepojenie. Podľa názoru odborníkov bola oblasť vrchu Veterník kultovým miestom našich predkov a to by mohlo byť vysvetlením. Či bolo toto pravdepodobné prepojenie zasypané prirodzene alebo umelo, ťažko povedať.

Na prieskume Priepasti pod Veterníkom sa doteraz rozhodujúcou mierou podieľali bratia Kankulovci a bratia Tajbošovci zo SK Badizer Plešivec. Sme odhodlaní pokračovať ďalej, veď z nateraz neprieľutného miesta označenom otáznikom vidno kúsok ďalej. Zatiaľ sme sa dostali do hĺbky 50 m a všetko nasvedčuje tomu, že je možné ďalšie pokračovanie.

Jaskyne severovýchodnej časti Plešiveckej planiny

Jozef Grego, Ladislav Lešták

Celá severná časť Plešiveckej planiny je tvorená plytkou kryhou triasových karbonátov, ležiacich na nepriepustných werfenských bridliciach, pričom celý tento komplex je v južnej časti tektonicky narazený na hrubšie karbonátové vrstvy silického prikrovu. Táto severná kryha je najplytkejšia v severozápadnej časti, kde bridlice vystupujú až takmer na povrch planiny, prípadne sa nachádzajú tesne pod asi 15–20m vápencovými stenami, tvoriacimi hranu planiny. Miestami tenká kryha tmavých gutensteinských vápencov gravitačne skzne po mäkkých

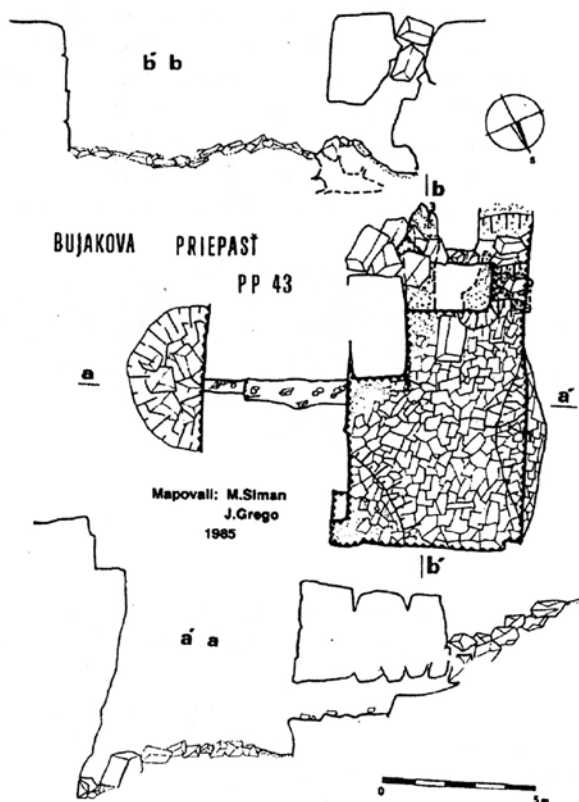
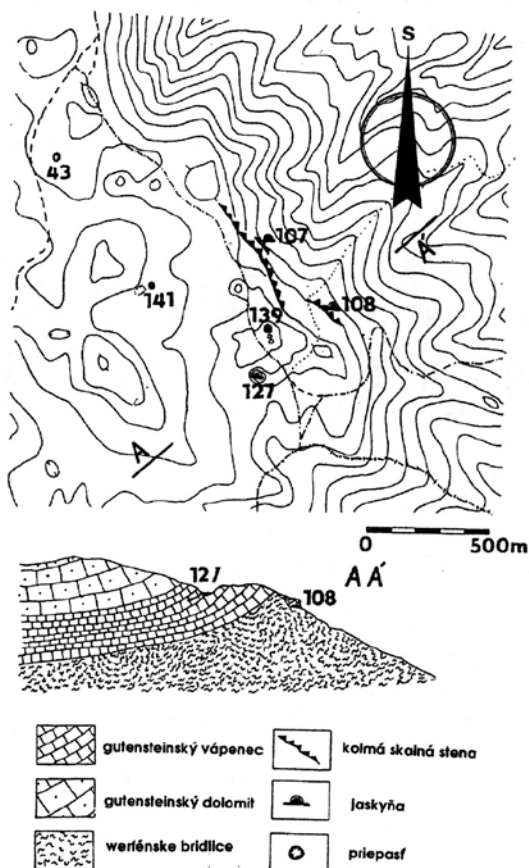
bridliciach a vytvorí menšiu plošinku vo svahu, ako je tomu napravo vyústenia zelenej turistickkej značky z Rakovnice na planinu. Na tomto mieste sa v sklznutej kryhe vápenca nachádza Partizánske jaskyňa (PP – 108). Viacej podobných, ale väčších kryh sa nachádza vo svahu planiny medzi Kružnou a Brzotínskou jaskyňou. Vrstva gutensteinského vápenca je len niekoľko desiatok metrov hrubá a v nadloží prechádza do málo priepustných gutensteinských dolomitov. Vzhľadom na plytké uloženie vrstiev je priepustná vrstva gutensteinských vápencov

obnažená na veľkej ploche a občasné toky z nepriepustných gutensteinských dolomitov na juhozápade vytvorili slepé dolinky a množstvo ponorov a závrťov v priepustných vápencoch. Jedna z najdlhších doliniek ústi na plochej lúke (pravdepodobne zanesený závrť) tesne pred sériou ponorov, na dne ktorých sa objavil vchod do Svätovánskej priepasti (PP-139). Menšia dolinka vedie až k závrťu s Jaskyňou lebiek (PP-127). Zrútením stropu jaskynnej chodby nad jedným z ponorov vznikla aj Bujakova priepasť (PP-43). Priepasť pod bukom (PP - 141) vznikla na okraji zrúteného závrťu blízko kontaktu dolomitov s vápencami. Všetky doteraz známe jaskynné priestory vedú v súlade s uklonením vrstiev na západ, kde sú najpravdepodobnejšie odvodňované starým systémom Singliarovej jaskyne (PP - 35) smerom k Hučiacej vyvieracke (PP - 52). Vzhľadom na zložitú geologickú situáciu územia nie je vylúčené ani napájanie

Brzotínskej vyvieracky a ani hromadenie vôd v podzemnej vane nepriepustných bridlíc, odkiaľ priesakom môže byť napájaný Rakovnický, alebo iný prameň v bridličnatom svahu planiny. Ani jedna z alternatív však doteraz nebola potvrdená a tak na jaskyniarov čaká v tejto oblasti určite ešte nejedno prekvapenie.

Bujakova priepasť PP - 43 (Bačova priepasť)

Deväť metrov hlboká priepasť je situovaná na rozsiahlej lúke pred gerlaškými skalami, asi 50 m na východ od modrej turistickej značky zo Štítnika do Plešivca. Vchod 9×6 m bol vytvorený rútením v kockovito rozpukanom gutensteinskom vápenci, kolmé steny priepasti prechádzajú na juhu do blokov, medzi ktorými je niekoľko plaziviek obývaných liškami. Z východu ústi do priepasti meandrovitá chodba, po 4 m neprielezne spojená s povrchom v malom prepادلisku. Dno je porastené malinčím.

Partizánska jaskyňa PP – 108

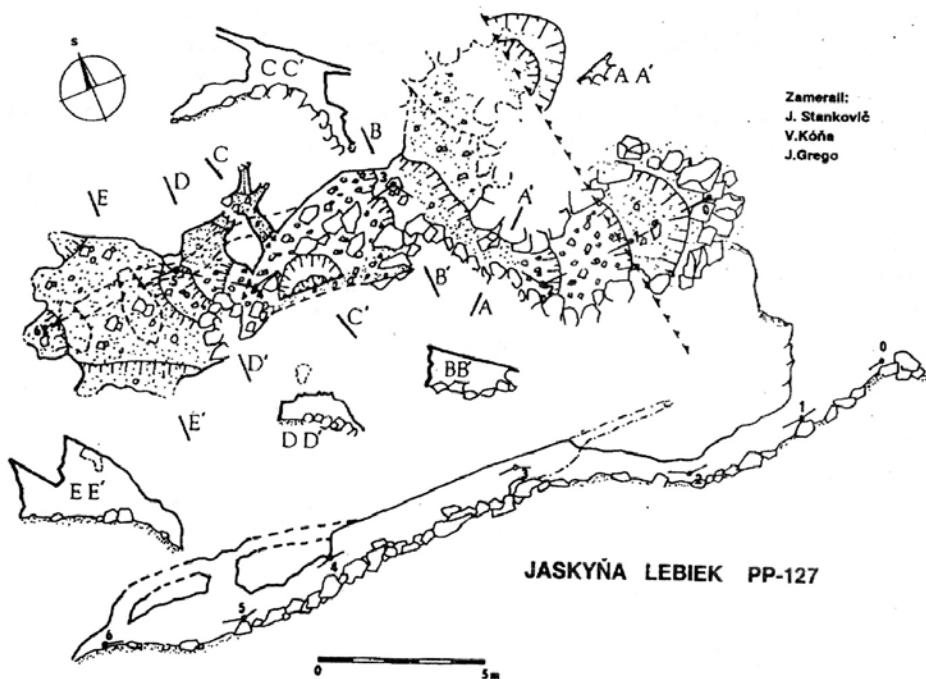
Jaskyňa sa nachádza v severovýchodnej hrane planiny pod skalnou stenou, asi 250 m na východ od Svätovánskej priepasti. Vstupný otvor $1,1 \times 0,4$ m klesá 2m dlhou plazivkou so sklonom 16° a ústi do väčšieho priestoru $7,5 \times 3,5 \times 2$ m z hlinitým dnom. Koncom 2. svetovej vojny slúžila ako úkryt. V tomto čase mala jaskyňa dĺžku asi 20 m. Postupom času sa však vstup do ďalších priestorov zavalil.

Jaskyňa lebiek PP – 127

Už viacej rokov nás dráždil výron teplého vzduchu pod kolmou stenou z lavicového gutensteinského vápence v SV rohu Plešiveckej planiny, kde hlavne v zime bola pozorovateľná

medzi blokmi do voľných priestorov.

Vchod do 23 m dlhej jaskyne je situovaný v západnej stene plytkého závrtnu na konci starej slepej dolinky. Závrtn leží v tesnom susedstve križovatky žltej a zelenej turistickej značky 150 m na juh od trasy Rakovnica – Gerlažská skala. Spod skalnej stienky vedie jaskyňa šikmou vykopanou chodbou k úzkej plazivke v závale, ktorá po 4 m ústi do šikmo klesajúcej 8m dlhej chodby prierezu asi 2×1 m. Sklon chodby je predurčený lavicitosťou vápence o sklone 15° . Strop je rovný a hladký a smerom na východ prechádza do neprieleznej plochej chodby ústiacej v malom severnom prepadlisku využívanom líškami. Na dne chodby je okrem slepej plazivkovitej odbočky aj úzka štrbina hlboko medzi skalnými blokmi sutiny, v ktorej sú stopy po tečúcej vode,

silná námraza. Počiatočné sondážne práce ukázali, že severnejšie prepadnuté miesto, obývané líškami, vedie do dlhej, neprieleznej, šikmo ukлонenej pukliny. Práce v tunajšom prepadlisku skončili v asi 2 m jaskynke s nádejným pokračovaním, ale s príšerným smrädím po líškach. K lokalite sme sa vrátili až po troch rokoch už v hojnejšom počte. Zastúpení boli jaskyniari z Rakovnice, Rožňavy aj Plešivca a po štyroch hodinách intenzívnej práce sa podarilo preklízuť

keďže jaskyňa funguje ako občasný ponor. Úzky neprielezný meander spája túto chodbu s ďalšou sienkou, do ktorej sme sa dostali prekopaním závalu pod ním. Sieň rozmerov $6 \times 5 \times 1,5$ m má hlinité dno so zanesenými pokračovaniami a dva komíny sa vo výške asi 2 m napájajú na neprielezný meander tvoriaci poschodie. Jaskyňa je obývaná líškami a medzi sutinou je množstvo kostí recentných cicavcov. Výzdoba je tvorená menšími stalagmitmi a nátekmi.

Svätojánska priepašť PP – 139

Skupina závrtoch nachádzajúcich sa 50 m vpravo od chodníka Rakovnica – Gerlašská skala nás zaujala už v minulosti. Z dôvodu nedostatku aktívnych jaskyniarov sme nezačali sondážne práce. Už dlhšiu dobu našu skupinu pravidelne navštevujú jaskyniari z ČSS ZO 4 – 01 Liberec pod vedením V. Velechovského. Preto sme využili ich ponuku pri prieskume tejto lokality. V júni 1994 sme pri lokalite rozložili tábor. Po obhliadke terénu sme sa rozhodli pracovať na najhlbšom z troch závrtoch. Po odstránení lístia a zeminy sa objavilo niekoľko veľkých navzájom zaklinených balvanov, ktoré sme museli odstrániť.

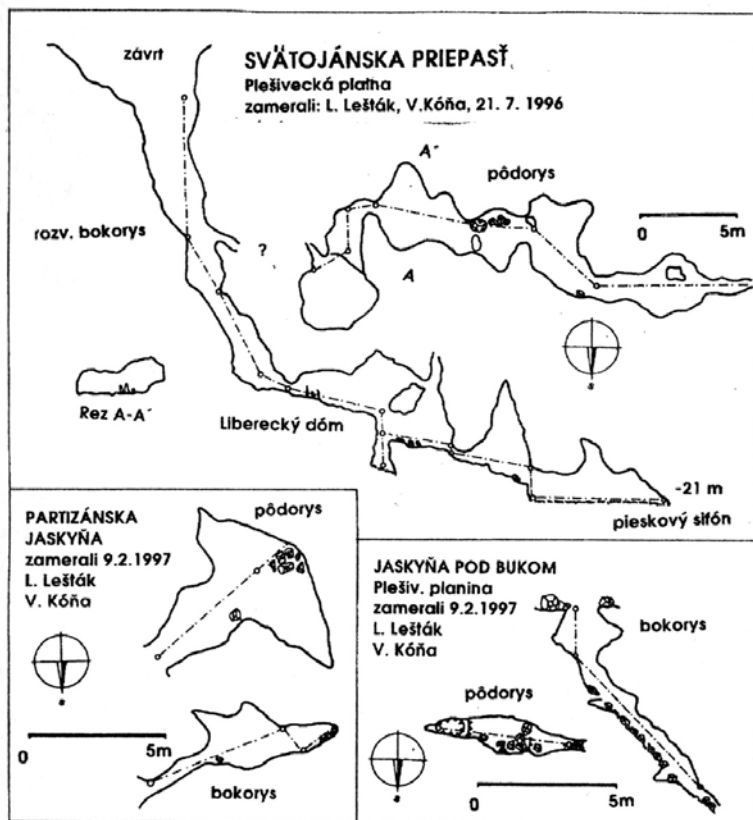
Po odstránení balvanov sa objavila úzka štrbina smerujúca dolu. Po týždňovej akcii a vyťažení ešte niekoľkých kubíkov zeminy sme dosiahli hĺbku 14 m. Práce na lokalite sa skončili s tým, že sa sem ešte vrátime. To sme ešte netušili, že od objavu nás delia iba dva metre. Počas nečinnosti na lokalite v roku 1995 sa časť priepasti zanesla zeminou.

Práce na lokalite sa obnovili po príchode libereckých jaskyniarov v júni 1996. Znova sa opakovala situácia z roku 1994. Trvalo nám dva dni, pokiaľ sme dosiahli hĺbku, v ktorej sme predtým skončili. Nasledujúci deň sa pokračovalo v ťažení materiálu. V posledných hodinách sa pred najmladším členom libereckej skupiny D. Horáckom objavila úžina. Po jej rozšírení sa nám podarilo preniknúť do nových priestorov. Za úžinou jaskyňa pokračuje „Libereckým dómom“ s rozmermi $5 \times 4,5 \times 3$ m z bohatou výzdobou tvorenou stalagmitmi, brčkami a sintrovými nátekmi. Jaskyňa ďalej pokračuje priestormi, vyzdobenými bohatou sintrovou výzdobou do posledného a zároveň najdlhšieho priestoru jaskyne. Na tomto mieste jaskyňa končí pieskovým sifónom a sedimentami na dne vo vrstve 1,5 m.

V jaskyni bola dosiahnutá hĺbka 21 m a dĺžka 42,5 m. Lokality plánujeme venovať pozornosť aj v roku 1997. Jaskyňu sme v bode 5 uzavreli. Jaskyňa bola objavená v predvečer “Svätojánskej noci” podľa čoho dostala aj názov Svätojánska jaskyňa. Prieskumu prác na tejto lokalite sa venovali jaskyniari zo ZO ČSS 4-01 Liberec a Speleo Rožňava.

Jaskyňa pod bukom PP – 141

Ďalšia jaskyňa, ktorá nás na tejto lokalite zaujala, je Jaskyňa pod bukom. Nachádza sa 250 m západne od Svätojánskej priepasti. Otvor do jaskyne bol známy už v minulosti. Dno tvorila sutina s väčšími balvanmi, spomedzi ktorých prúdil občasný prievan. To bolo motiváciou prác v tejto jaskyni. Po vyťažení väčšieho množstva lístia, zeminy a kamenia sa objavil neprielezný otvor. Postupným prehlbovaním dna sme dosiahli dĺžku 8,5 m. Jaskyňa ďalej pokračuje úzkou chodbou sčasti zanesenou sutinou. Steny jaskyne sú korozívne modelované, čo svedčí o využití jaskyne ako bývalého ponoru.

Zo speleologického prieskumu Čachtického krasu

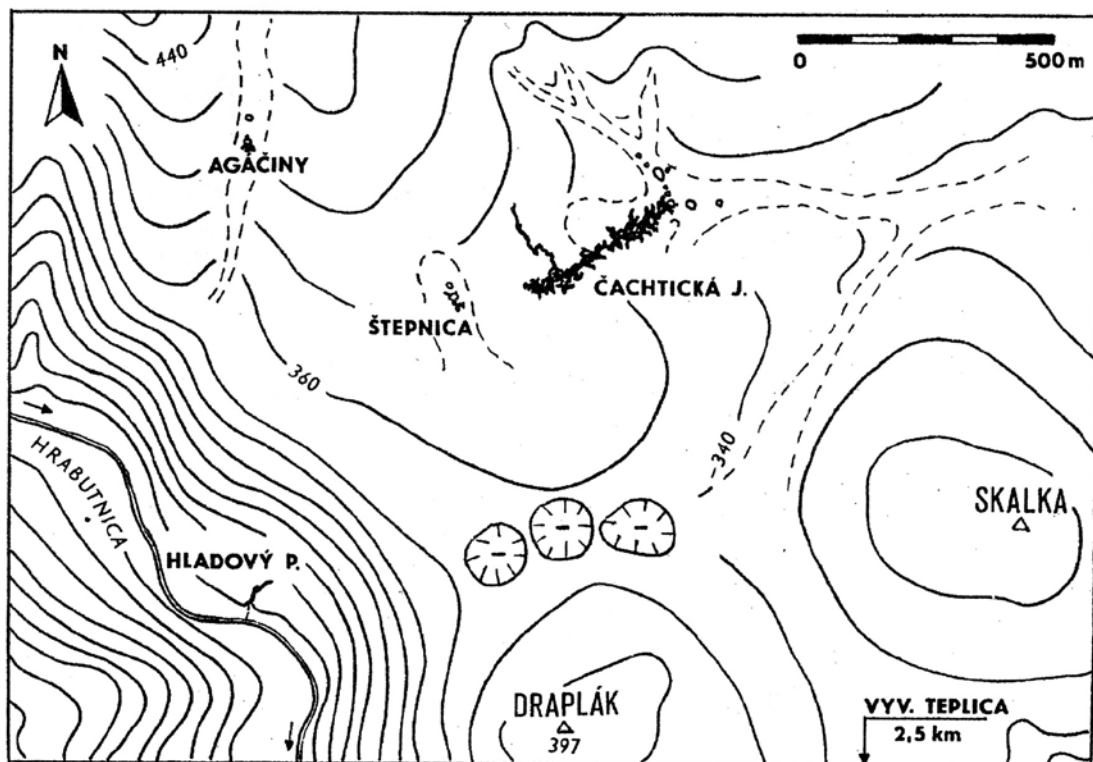
Branislav Šmída

Výskumom najväčšej z malokarpatských jaskýň, Čachtickej, sa členovia Speleoklubu Univerzity Komenského zaoberajú od roku 1990. Dôležitým spojivkom medzi staršími prácami, ktoré vyústili do publikovania jej schematizovanej mapy v Spravodaji SSS (Sluka, 1983) a novšími aktivitami sa stal zástupca miestnej speleologickej skupiny, Jozef Blaško. Spolu s ním sme sa v prvej fáze návštev jaskyne oboznámili s jej hlavným ťahom a Jožo nás tiež upozornil na niektoré zaujímavé miesta na prieskum.

Objavné postupy nasledovali už krátko potom (časť z nich bola popísaná B. Šmídom v brnenskom zborníku Speleofórum '93) – ich chronologická postupnosť je zhruba takáto:

1990:

- voľný prienik do komplikovaných rúťových priestorov
- Smotanovej siene cez úžinu na konci Plynovnej chodby (Kapucian, Vrábel, Šmída, Griflík)
- prelezenie cez extrémnu plazivku s priemerom 20 × 40 cm a prievanom v sienke pred vstupom do Leknového domu (Gajdošík, Ágh, Šmída, Moravec) a objav siení Hnedého a Punčového domu
- voľné vylezenie komínu v sienke pred vstupom do Leknového domu a objavy šikmých trhlín Bludiska a dómovitej Katedrály (Vince, Šmída, Iv. Poláček, Blaško)

1991:

- objav chodby Organu, strmo klesajúcej z Katedrály (Ágh, Gajdošík, Bada, Griflík)
- nájdenie prepojenia medzi Bludiskom a Hnedým dómom komínom v jeho strope (Šmída)
- zlezenie Kamennej priepasti v závalovom dne Katedrály (Šmída), voľné vyliezenie do Siene divov (Šmída, Griflík, Minárik) a nájdenie spojenia medzi Bludiskom a Supou priepastou (Ágh, Gajdošík)
- vyliezenie do komínu v sieni Divov (Šmída, Drobny, na ďalšej akcii Ágh, Kapucian)

1992:

- ručné presekanie sa cez prievanovú úžinu v boku Uhlíkového domu (Moravanský, Griflík)
- voľné prelezenie komínovitého zúženia na boku trhlíny domu Starcov a objav Johankinej siene (Gajdošík) a prienik do krátkeho pokračovania Oranžového domu po krátkej sondáži (Šmída, Gajdošík, Sembera)
- vyliezenie do drobného okna v puklinách pred vstupom do Jariných domov a objav strmo ponad Veľkú puklinu stúpajúcej, nepomenovanej chodby (väčšia skupina)

1994:

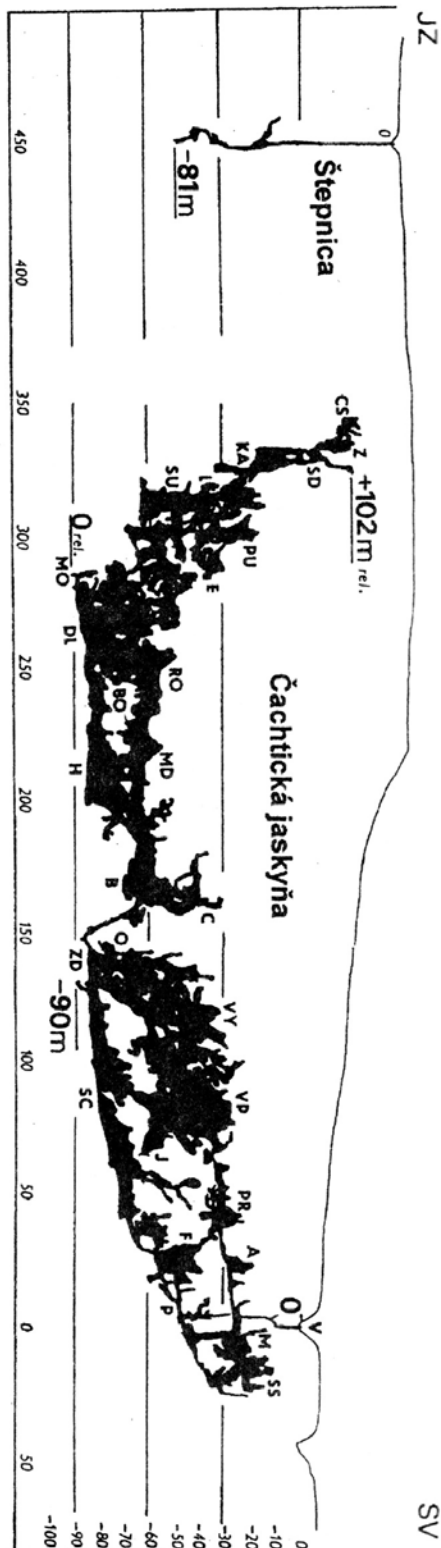
- prelezenie z boku trhlíny Bludiska do vrchného poschodia Punčového domu (Gajdošík, Bada, Kýška)
- spust z vrchného poschodia Punčového domu cez subvertikálny trhlinový prielez do Elovho domu (Šmída, Gajdošík, Bada, Kýška)
- objav Kotvy, Fatamorgány, Mordilly, Eldoráda, komínu Mlok a prepojenia s Plynovou chodbou cez Krvavú šachtu (Šmída, Gajdošík)

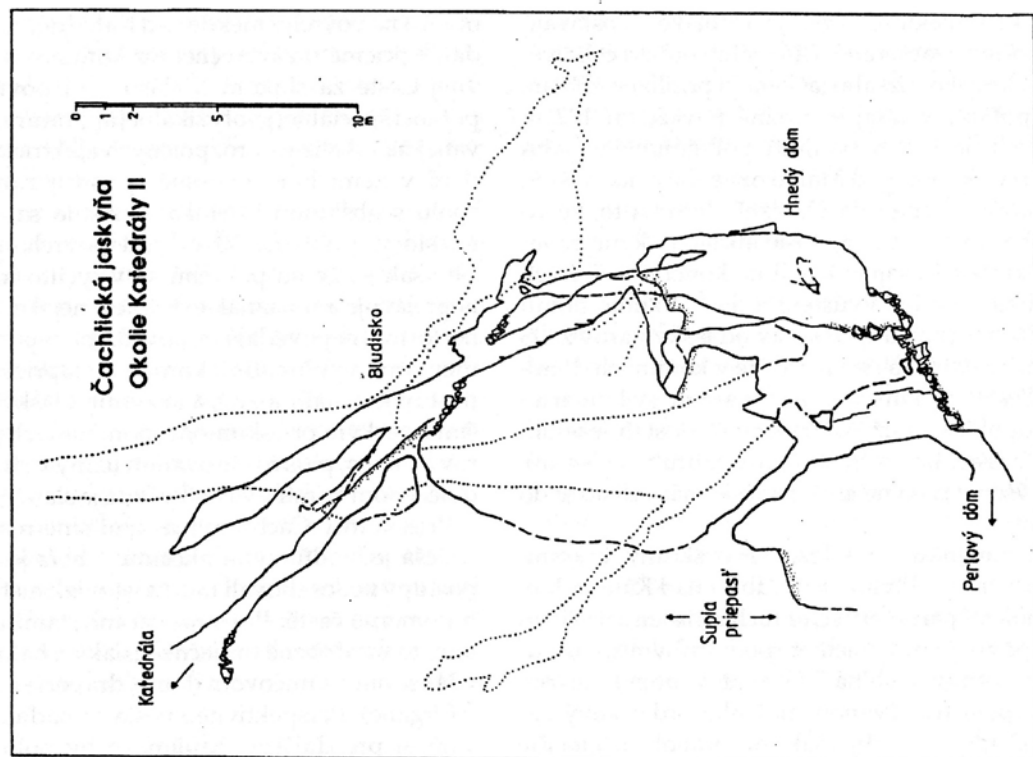
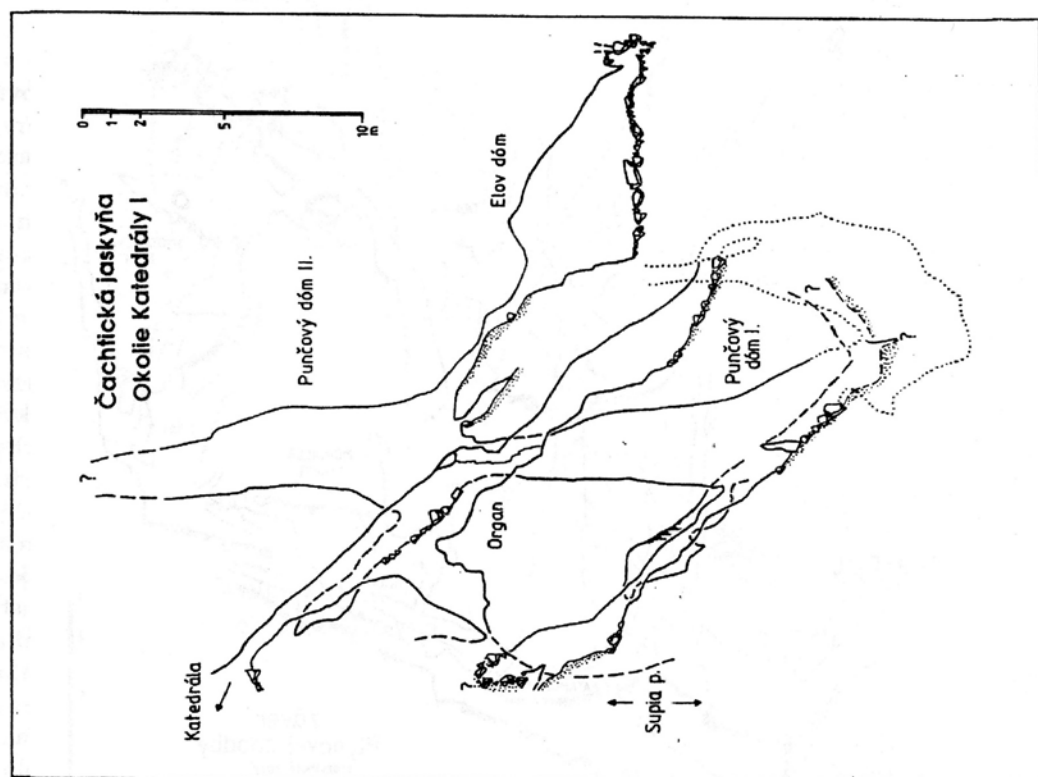
1995:

- technické lezenie v komíne Chr (najmä Kýška, potom Blaško, Šmída, Sliva)
- objav Zivačky (Šmída, Kýška, Uhlík) a Cesty za slnkom (Šmída, Sliva, Kýška)

Popis ku schematizovanému rezu Čachtickej jaskýňou:

A - Autobus, B - Biely dóm, BO - Bordel, C - komín Chr, CS - Cesta za slnkom (Žalár), DL - Dlhý dóm, E - Elov dóm, F - Fajčiarsky salón, H - Hlboký dóm, KA - Katedrála, J - Jarine domy, L - Leknový dóm, MD - Modrý dóm, O - Veľká ozvena, M - komín Mlok, MO - Malá ozvena, P - Plynová chodba, PR - Priepastový dóm, PU - Punčový dóm, RO - Rotunda, SC - Staré chodby, SD - Sieň divov, SS - Smotanová sieň, SU - Supia priepasť, V - vchod, VP - Veľká puklina, W - Výsoký dóm, Z - Zivačka, ŽD - Žabkin dóm

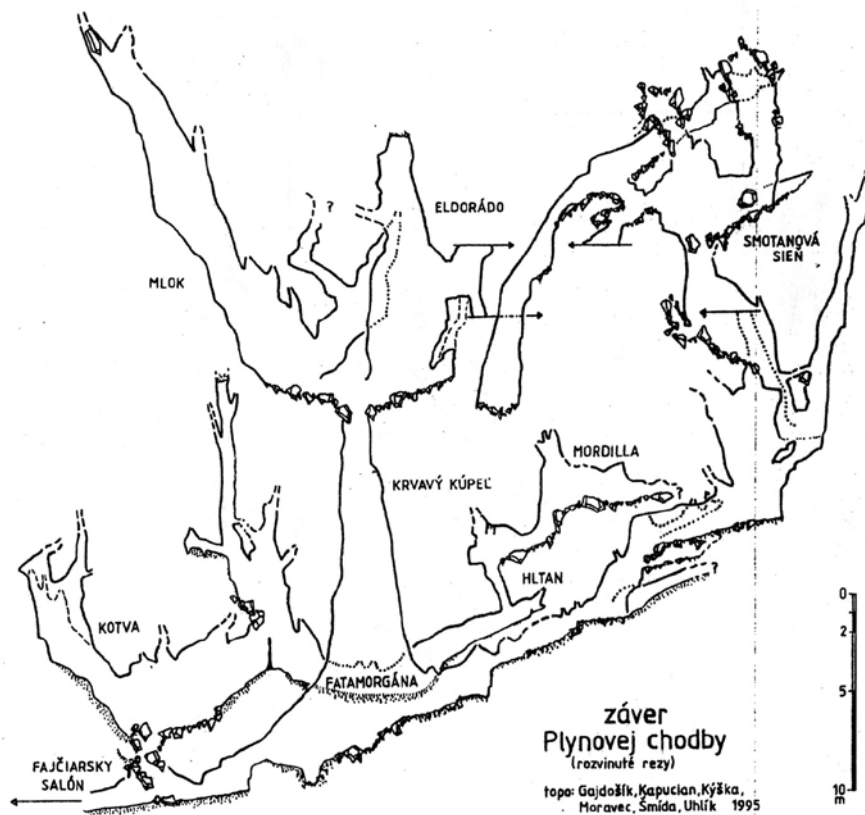

Aj keď niektoré z nových objavov zostávajú stále ešte nezamerané, náš reálny odhad celkového dĺžkového rozsahu jaskyne je približne 3700 m. Za spoľahlivý údaj je možné považovať 102 m denivelácie (po natiiahnutí polygónového ťahu medzi puklinou pod Malou ozvenou a najvyššími priestormi Siene divov). Vzhľadom na to, že vo všeobecnosti sa za najhlbšie miesto jaskyne považuje krátky klesajúci kanál na konci tzv. Starých chodieb pred ich vyústením do Žabkinho domu (podľa zodpovedných správ od jaskyniarov z OS Čachtice -90 m) a tiež preto, že v komínoch dómiku Cesta za slnkom (nazývaným jaskyniarmi z Leopoldova tiež Žalár) sme sa dostali lezením ešte vyššie, než v Sieni divov (zhruba o 3-4 m), prevýšenie jaskyne je ešte väčšie (náš odhad je do 110 m).

Za zmienku stoja lezecké výskumy v komínoch v závere Plynovej chodby a nad Katedrálou. Vrcholové partie prvých z nich ležia len asi 9-10 m pod povrchom, v priemete pod druhým zo susedných závrtoch v ich na SZ orientovanom líniovom zoskupení (nazývanom tiež ako Srdiečkový závrť). Druhý vchod by však bolo omnoho účelnejšie otvoriť na povrchu niekde

nad Katedrálou. Vyhľadanie priemetu záverečného z komínov v dómovitej Ceste za slnkom (Žalári) voči povrchu za pomoci špeciálnej geofyzikálnej aparatury, používanej na lokalizáciu rozpojených elektrických vedení v zemi bolo úspešné (prístroj zabezpečil spolu s obsluhou M. Sluka) - zistilo sa, že toto miesto je približne 30 m pod povrchom. Horšie však je, že na povrchu sa v týchto miestach neprejavuje ani náznak existencie nejakej depresnej formy, napovedajúcej povedzme aspoň o sedimentami vyplnenom komíne. Napriek tomu, postup je zatiaľ možný, a to zvnútra jaskyne, ďalším lezeckým prieskumom spomínaných priestorov a okolia, plus rozširovaním úžiny v strednom, dolezenom komíne Zívačky, kde je slabý prievan.

Prieskum v Čachtickej jaskyni sme realizovali zväčša jednoduchými akciami - hoci jednotlivé postupy nedosahovali rádovo stoviek metrov, boli pomerne časté. Priestory sú miestami tradične bohato vyzdobené (mliečne visiaky a baldachýny v Hnedom a Punčovom dome, drapérie a záclony v Organe). Perspektívne miesta tu naďalej zostávajú aj pre ďalších. Zaujímavé by

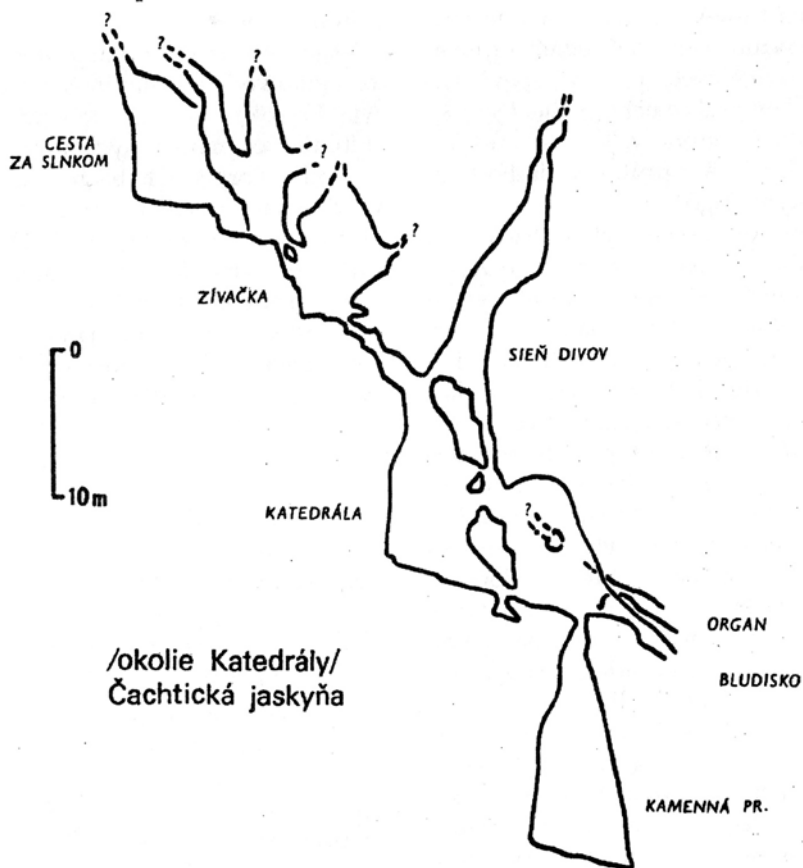
bolo vyliezť komín v Šmykľavom dome, prepať sa hutnou červenitou v prievanovej plazivke na konci Veľkej ozveny alebo dostať sa technickým lezením v závere trhliny Starých chodieb pred prepojkou s Veľkou trhlinou do vyššie ležiacich hypotetických sieňovitých priestorov.

V sonde závrty v Štepnici prenikli po dlhých rokoch systematických ťažobných prác jaskyniari z OS Čachtice do voľných priestorov v roku 1984 v hĺbke -40 m. V sondáži a stužení ďalšieho závalu nejaký čas ešte pokračovali, no na prelome posledných desaťročí už nachádzame túto vtedy vyše 60 m hlbokú šachtu opustenú a odstrojenú. E. Kapuciana a B. Šmídu upozornil pri orientačnom spuste na dno jej priestorov v závere roku 1991 slabučký prievan, prichádzajúci zboku zo závalu asi 3 m nad čachtickými a novomestskými jaskyniarimi dosiahnutým dnom. Po krátkom ručnom rozoberaní zavaliska sa im prekvapujúco darí prienik do voľného pokračovania v podobe nízkej, silne zarútenej a prikro klesajúcej chodby, ktorá je po niekoľkých ďalších akciách prehĺbená ešte o niečo.

Sonda v Štepnici má dnes hĺbku -81 m a jej perspektívne pokračovanie je len technickým a organizačným problémom – ako vystužiť ničím nespvený a labilný zával dna, v ktorom by sa sondovalo a kde zabezpečiť dostatok ľudí na transport vyťaženej sutiny.

Na stupňovitých plošinách Čachtického krasu sa nachádza ešte niekoľko ďalších umelo otváraných krasových jám.

Perspektívnymi sú najmä niektoré už čiastočne otvorené lokality, Dymový závrty, asi 6 m hlboký komín a postranná dutina v jednom z najvyšších závrty v línii na SSV od Agáčin, o ktorého pokračovaní sú zmienky od J. Majku v Krásach Slovenska z roku 1961, voľné priestory indikuje aj periodický prievan, potom závrty zvaný JKKMD, zatiaľ asi 3 m hlboký, no a najmä klesajúce priestory tzv. Sutinky, kde je pokračovanie zatarasené väčšími blokmi. Tu všade a tiež pod mnohými ďalšími závrty regiónu môžu byť po sondáži, už v hĺbke niekoľko metrov, objavené podobné labyrintovité priestory, ako v Čachtickej jaskyni.

Hydrologická měření – Jeskyně Hučiaca vyvieračka (Zúgó)

Petr Nakládal

Aby méně fundované čtenáře nevyděsil předcházející odborný termín (myšleno hydrometrické měření), rád bych předeslal, že se jedná o měření průtoku. V běžné jeskyňářské praxi se tak děje pomocí měrné nádoby a stopek. Uvedený způsob však má několik nedostatků. Měřený tok by měl být celý soustředěn do jednoho místa, pod které lze postavit měrnou nádobu, přičemž čas plnění měrné nádoby by se neměl pohybovat pod 5 sekund. Z vlastní praxe vím, že dodržet výše uvedené podmínky u toků s průtokem nad 4 l/s je více než problematické. Vyšší průtoky než cca 2–3 l/s lze však měřit i jiným způsobem, a to tzv. hydrometrickou vrtulí. Ty bývají různého provedení a velikosti, od velkých „torpéd“ upevňovaných na ocelové konstrukce nebo pomocí jeřábu, až po malé mobilní soupřavy. Jednou takovou soupřavou byl též změřen průtok vodního toku protékajícího jeskyní Zúgó.

Důvodem k našemu měření byly dohady, zda tzv. Suchá chodba (viz náčrt) směřuje do zatím neobjeveného systému, jenž by mohl vzniknout na dosti výrazné fotolineaci, která byla objevena při vyhlídkovém letu nad oblastí jeskyně Zúgó. Navíc na konci Suché chodby je slyšet zřetelný hukot tekoucí vody. Z výše uvedených důvodů byly dříve průzkumné práce zaměřeny spíše směrem Suchá chodba. Po delší době a geodetickém zaměření bylo zjištěno, že se Suchá chodba stáčí zpět k ústí jeskyně. Úkolem našeho měření bylo zjistit, zda po trase sifon – soutok se řekou Štítník nedochází v jeskyni Zúgó k dalším příronům vody, a to hlavně z oblasti Suché chodby. Případné naměřené přírony by ukázali oprávněnost dalšího speleologického průzkumu v Suché chodbě.

Měření se uskutečnila ve dvou termínech, a to dne 5. 8. 1996 a dne 8. 8. 1996 tak, aby se vyloučila případná následná chyba vzniklá v průběhu práce, např. špatným odečtením naměřené hodnoty. Měřicím přístrojem byla

mobilní aparatura firmy Seba zapůjčena s laskavým svolením majitele firmy Karel Kliner – Vodní zdroje. Měřilo se v profilech znázorněných na obrázku. Profil „sifon“ zachycuje vodu přitékající ze zatím koncového sifonu jeskyně Zúgó. V profilu „pod Tetínským dómem“ by se měly objevit případné skryté přírony do sutě pod „Tetiňákem“. Protože rozdíl v průtocích mezi profilem „nad Suchou chodbou“ a vyústěním potoka by měl indikovat přírony vod ze Suché chodby, byl profil „vyústění potoka“ situován až v těsné blízkosti říčky Štítník, kde již do naměřeného toku nelze očekávat žádné další přírony vody.

Vlastní měření průtoku je vlastně měření rychlosti toku vody v jednotlivých bodech říčního koryta. Průtok se pak stanoví jako integrální součet jednotlivých naměřených rychlostí vztažených k profilu koryta. Chyba této metody se udává v jednotkách procent (cca 2–3 %). Z praxe však máme ověřeno, že chyba až 20 % je vzhledem k některým charakteristikám skutečného vodního toku celkem uspokojivá.

K vyhodnocení námi naměřených údajů jsme použili Harlachlerovu metodu. Vypočtené průtoky jsou přehledně seřazeny v tabulce.

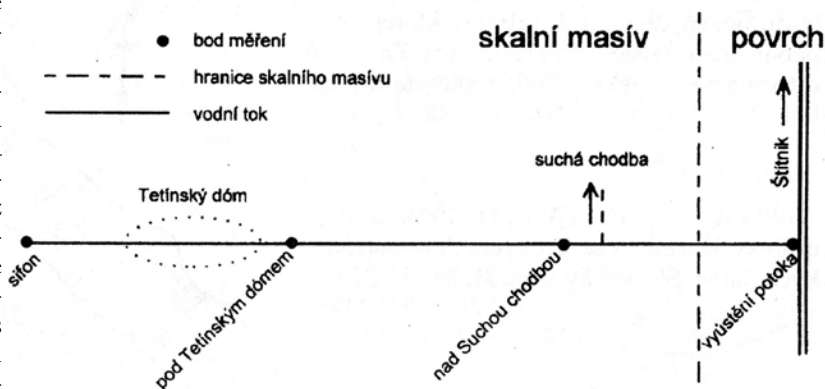
	průtok [l/s]	
	5. 8. 96 – 8. 8. 96	
sifon	19	21
pod Tetínským dómem	23	21
nad Suchou chodbou	19	17
vyústění potoka	19	19

Z nich je zcela zřejmé, že mezi sifonem a vyústěním potoka nedochází k žádným výrazným příronům vody. Jisté odchylky jsou způsobeny buď nepřesností měření, nebo jevem, jenž jsem pozoroval při průzkumu v sifonu Zúga. Jednalo se o kolísání hladiny v sifonu s periodou cca

3–5 minut o amplitudě cca 2–3 cm. Je naprosto jisté, že tento jev bude ovlivňovat průtoky potoka Zúga.

Závěrem lze konstatovat, že mezi sifonem a vyústěním potoka Zúga nejsou žádné měřitelné přírory vod, což výrazně snižuje pravděpodobnost existence zatím neznámého a neobjeveného systému s tekoucí vodou v oblasti Suché chodby případně Tetínského dómu.

Schematický náčrt hydrometrického měření v jeskyni Zúgó

Měřili: Jaroslav Stankovič – Speleo Rožňava
Petr Nakládal – 1.10 Speleoaquanaut Praha

Doporučená literatura k dalšímu studiu:

DŮB, O., NĚMEC, J., 1969: Hydrologie. Technický průvodce 34, SNTL, Praha,
NĚMEC, J., 1964: Inženýrská hydrologie. SNTL, Praha
KŘÍŽ, V. a kol., 1988: Hydrometrie. SPN, Praha

Netradičné využitie jaskyne v Nízkych Tatrách

Peter Holúbek

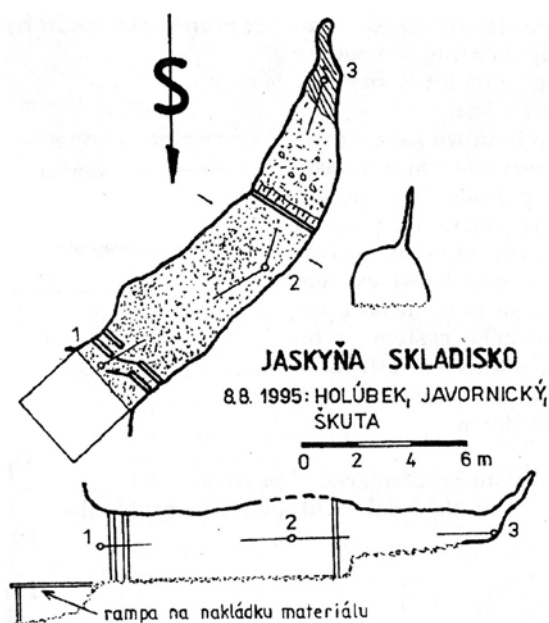
Pri výstupe na Veľký bok (1726 m n. m.) Svarínskou dolinou sme si všimli priamo pri ceste, približne kilometer južne za Svarínom upravený vchod do jaskyne. Dvoje dverí, oplotený priestor so strážnou búdkou a drevená konštrukcia umožňujúca pohodlné nakladanie a vykladanie materiálu do nákladných automobilov dávali tušiť využitie tejto jaskyne ako skladisko. Až neskoršie sme sa dozvedeli, že sa jedná o lesnícky sklad, ktorý bol pôvodne budovaný ako sklad vojenského materiálu. Najviac nás tu zarazil studený prievan vanúci z úzkeho okienka v múre uzatvárajúcom zadnú časť jaskyne. Pri návšteve v auguste 1995 sme tu opäť cítili studený prievan. Pretože sme už boli lepšie vystrojení, tak sme sa tu lepšie po-

pozerali. Evidentne ide o prírodný priestor, ktorý bol upravený na skladisko. Pozoruhodné sú tu niekoľko metrov dlhé vrty v južnej časti, ktoré ústia až na povrch a zabezpečovali vetranie objektu. Vstupný otvor s dvoma tehlovými múrmi, v ktorých sú osadené masívne oceľové dvere, vzdialené od seba 1 meter, boli zrejme postavený podľa predpisu o budovaní skladísk vojenského materiálu. Dnes sú dvere neuzamknuté a podzemný priestor využívajú lesní robotníci ako priestor na odkladanie materiálu. Po obhliadke jaskyne sa nám podarilo preniknúť cez okienko za zadný múr uzatvárajúci pokračovanie jaskyne. Boli sme však sklamaní. Ďalšie významnejšie pokračovanie sme nenašli. Hlinené dno na ktorom bolo vidno asi

aké úpravy boli nutné pri budovaní skladiska sa pomaly dvíha a jaskyňa je po 6. metroch ukončená neprielezným stúpajúcim kanálom. Nezistili sme však odkiaľ vane studený prievan citeľný pri malom okienku na zadnom múre. Po dôkladnom prezretí všetkých priestorov sme nadobudli dojem, že ide o lokalitu v ktorej nie je perspektíva ďalšieho pokračovania. Za cenné informácie o jaskyni Skladisko ďakujeme Ing. D. Jančovičovi a RNDr. P. Bellovi.

Literatúra:

BELLA, P. – JANČOVIČ, D., 1993: Jaskyne dolínky Svarínky v severovýchodnej časti Nízkyh Tatier. Slovenský kras, 31, 83–91.

Zpráva o výkopových prácach v jeskyni Líščie diery ve Važeckém krasu

Silvestr Votoupal

V letech 1984–87 v oblasti Važeckého krasu působila skupina jeskynářů, kteří se zabývali zejména výskumem jeskyně Líščia diery. Jej vchod se nachází v nadmořské výšce 938 metrů na úpatí SV skalní stěny Sikorového vršku a popsal ji A. Droppa v Geografickém časopise. Nedaleko se nachází Konská priepať, lokalita dnes uzavřená konzervami ze Svitů a zakrytá panelem. Od ní se táhne řada závrťů kolem ústí Voňavej doliny směrem k ponornému závrťu Priepadľé, které naznačují pravděpodobný průběh podzemních prostor. Některé z nich jsou každoročně při jarním tání zahlceny vodou z přilehlých polí a je do nich splachována ornice.

Líščí díry tedy představují zasedimentovaný paleoponor, nabízející možnost proniknout do starších pater odvodňovacího systému. Samozvaná skupina nazvaná Estrádní speleo se-

lection company se o toto pokusila. Původní dutina o délce 6 metrů charakteru plazivky po prohloubení pokračovala vzadu v pravém uhlu klesajícím rourovitým kanálem ústícím do meandrující pukliny, končící kolmým 4 metrovým stupněm propásky, nyní vystrojené kovovým žebříkem. Ve spodní části propásky, pod několikametrovou vrstvou sedimentů byli překvapivě nalezeny zchovalé zbytky listů. Kolmý stupeň pokračuje směrem nahoru zahliněným komínem kruhového průřezu, s kořínky stromů, který snad komunikuje nahoře s jezevčí dírou. Dno propásky bylo zasintrované a po obtížném prosekání úzké plazivky se otevřela 40 cm nízká prostora s brčkovou výzdobou, malým jezírkem a jeskynními perlami. Po proniknutí pod skalní kulisou se objevila kaverna 2 × 1,5 × 1 m. Další výkopové práce odkryly puklinovou

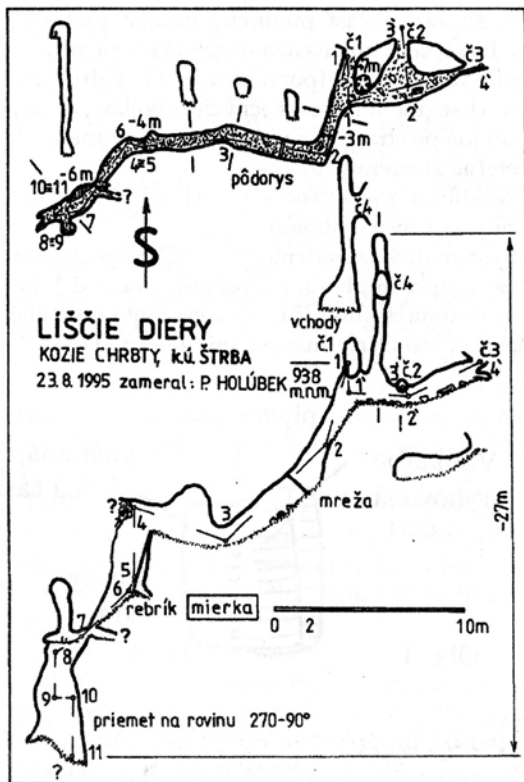
propast s veľkým vklíněným balvanom. Po jeho rozbití sa priestor začal zužovať a kopanie sa stalo obtížnym. Toto spolu s nedostatkom kyslíku a komplikovaným transportom materiálu sa stalo príčinou zastávania prác na tejto lokalite. Z obavy pred pádom náhodných návštevníkov do propasti bola jaskyňa zabezpečená mříží. Pri výkopových prácach vo vstupných partiách bol nájdený oční zub jaskynného medveda, ktorý bol odevzdán do zbierok SMOPaJ.

Výsledkom 4-leté práce na tejto lokalite je potvrdenie výsledkov výskumů v Borinském krasu – jaskyňa vzniká i tak, že sa vykope. Na 74 pracovných směnách sa vykopalá jaskyňa v dĺžke 52 metroů. Na prácach sa zúčastnili J. Pospíšil, Z. Tomis, A. a S. Votoupalovi + přátelé.

Literatúra:

DROPPA, A., 1962: Speleologický výskum Važeckého krasu. Geografický časopis, 14, 4, Bratislava, 264–293.

MAGDOLEN, P., 1995: Vykopané jaskyne Borinského krasu. Spravodaj SSS, 26, 2, Liptovský Mikuláš, 12–16.

Nález exoskeletov mnohonôžok z Jaskyne zlomísk

Peter Holec

Počas prieskumnej akcie 23. 12. 1994 v Jaskyni zlomísk P. Holúbek a Š. Labuda pri m. b. 547, v nadmorskej výške 878 metrov v Chodbe Iljičov našli v blate zavŕtané zaujímavé pozostatky neznámych živočíchov. Do krabičky z filmu odobrali reprezentatívnu vzorku do zbierok SMOPaJ. S pomocou pracovníčky múzea dr. E. Janíkovej sa získal na nález odborný posudok od odborníka na paleontológiu Doc. RNDr. Petra Holeca CSc. Pre záujemcov o komplexnejší pohľad na kras môže byť jeho posudok zaujímavý.

P. Holúbek

Lokalita: Jaskyňa zlomísk, Jánska dolina, Nízke Tatry, v blízkosti závalu Duniaca smrť, zavŕtané v blate.

Opis nálezů: 11 úlomkov trubičkovitých exoskeletov mnohonôžok potiahnutých sintrom (pravdepodobne rod *Julus* a asi dva druhy). Na priereze sú okrúhle. Krúžky – jednotlivé segmenty majú prednú hladkú časť a zadnú časť s jemnými pozdĺžnymi ryhami. Obe časti sú od seba oddelené plytkou ryhou po celom obvode článku (pozri obr. 1). Články – jednotlivé krúžky sú smerom dopredu mierne zúžené, takže zapadajú

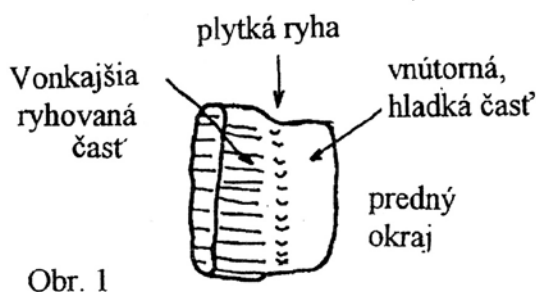
do seba tak, že zadná časť predného krúžka prekryva prednú časť za ním nasledujúceho krúžka, no prekrytie nie je úplné (pozri obr. 2). Prvý druh má obvod segmentov bez bočných hrboľkov, druhý druh má po stranách na jednotlivých segmentoch zreteľne zhrubnuté uzlíky.

Najdlhšia zachovaná časť má asi 25 článkov a vidno na nich časti nôh.

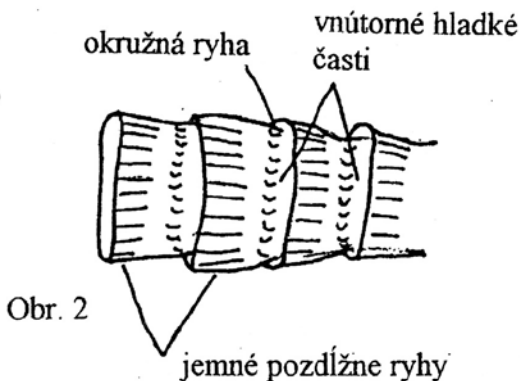
Systematické zaradenie: trieda: Diplopoda, rad: Opisthospermophora, pravdepodobne rod *Julis* asi s dvoma druhmi. Zástupce tohto rodu žijú hlavne v lesoch na tmavých miestach pod

kameňmi a v spadnutom listí, humuse a pod. Živia sa tlejúcimi rastlinnými zvyškami.

Vek: Rod *Julis* je viazaný prevažne na les no žije aj na otvorených bezlesých miestach. Môže indikovať teplé obdobie niektorého interglaciálu, alebo holocén. Chitínová kostra mnohonôžok býva prestúpená uhličitanom vápenatým a tým býva aj predurčená aby sa mohla zachovať v jaskynných sedimentoch, kde prenikajúca voda má často vysoký obsah uhličitanu vápenatého. Napriek tomu bývajú zvyšky týchto organizmov veľmi vzácne.

Obr. 1

Obr. 2

Jaskyňa Oltárkameň v Čergove

V týchto dňoch uplynulo okrúhlych 150 rokov od písomnej zmienky o jaskyni Oltárkameň, ktorá sa nachádza nad obcou Drienica, severne od Sabinova, v pohorí Čergov. Časopis *Orol tatranský* totiž 25.1.1847 (v štúrovskom ponímaní 25. malého sečňa = dnešného januára) v cykle cestopisov Bohuša Nosáka Nezábudova Listy z neznámej zeme po L., uverejnil príspevok, zachytávajúci spomienky na pobyt v Šariši. V tomto príspevku sa spomína Nosákov pobyt v Sabinove, kde sa zdržiaval od 14. do 16. augusta 1843, kedy sa vybral smerom ďalej na východ. Pobyt na Šariši bol súčasťou jeho takmer mesačného putovania po Uhorsku, kedy navštívil Spiš, Šariš, Zemplín, dnešnú Zakarpatskú Ukrajinu i severné Maďarsko. Slovenský

spisovateľ Bohuš Nosák-Nezábudov (nar. 1818 v Tisovci, umrel 1877 v Sabinove), vtedy určite netušil, že Sabinov sa stane i miestom jeho pôsobenia od r. 1867 do smrti.

Dňa 15. augusta 1843 sa zúčastnil odpustu, ktorý vyvrcholil veselicoou v miestnych kúpeľoch Švabľuvka. Tu sa zahľadel do okolia, a priamo pred ním mu spoločníci, popri plavečskom, hanigovskom a kamenickom hrade opisovali Oltárkameň, ležiaci pod vrcholom Lysej, priamo, oproti Švabľuvke.

Úplný text, uverejnený v *Orli tatranskom* znie: „*Ďedina Rusínska Šoma vikuká z lona hustých sadov a nad ňou jaskiňa „Oltárkameň“ nazvaná ešte po dnes upamätuje Sabínčanov na vpád Mongolov do Uhár.*

Ján Ducár

Tam vraj zutekali Šarišaňja z okolních d'edín a zbudující oltár okolo něho sa modlili za oslobodenia d'ívích Tatárov.“ (ročník II.,56. číslo, 25. január 1847, str. 443).

Bolo by zaujímavé zistiť, či sa B. Nosák neskoršie, počas pôsobenia v Sabinove k téme Oltárkameňa ešte vrátil v svojom diele, resp. článku. Môžeme predpokladať i jeho osobnú návštevu. Túto otázku dokážu zodpovedať snád' iba literárni historici.

Zmienka B. Nosáka o jaskyni Oltárkameň je iba potvrdením všeobecne známej legendy o úkryte miestnych obyvateľov v čase tatárkeho vpádu. Názov Oltárkameň prebrala jaskyňa od skutočného balvana tvaru stola (oltára), ležiaceho na hrebeni Čergova, neďaleko vrchola Lysej, vo vzdialenosti zhruba 400m od jaskyne. Hranolovitý balvan – Oltárkameň s rovnou vrchnou plochou bol pútnickým miestom pre obyvateľov širokého okolia, a to viacerých viero- vyznaní – pre evanjelikov, pravoslávnych veriacich i gréckokatolíkov (uniátov). Vedľa neho je kríž, informačná tabuľa a plánovala sa tu výstavba pútnickej kaplnky. Balvan je posiaty znakmi, písmenami a číslicami, ktoré pútajú značnú pozornosť laikov, bohužiaľ nie odborníkov.

Prvým autorom, ktorý tento kameň uvádza vo svojom diele, bol J. M. Korabinský v roku 1786 vo svojom Lexikone, kde ho spomína ako miesto hier. Maďarskí učitelia – E. Potemkin a v roku 1910 aj Dr.A. Tóth vo svojej knihe „Sáros vármegye monográfiája II.“, vydané v Budapešti, píšú o hradisku „Oltariska“ v horách neďaleko Pečovskej Novej Vsi, ktoré vraj po opustení mníchmi (templármi), zarástlo lesom. Túto správu, rovnako aj správu Korabinského, preberá Ondrej R. Halaga v svojom diele „Sabinov a okolie“, Košice, 1962. Uvedení autori však samotnú jaskyňu nespomínajú

Zo speleologického hľadiska je zaujímavé, že Oltárkameň – balvan je od materského podlažia a vedľajšej skaly oddelený puklinou, ktorá vraj skrýva poklad. Čerstvé stopy po kopaní svedčia o tom, že stále láka novodobých hľadačov pokladov.

Informátori, medzi nimi aj môj nebohý starý otec Juraj Lukáč, pri popise jaskyne spomínali:

- južnú stranu Lysej (pod vrcholom)
- silný prameň vody
- starú „šomskú“ obecnú chatu -útulňu
- k prameňu viedli schody.

Mladší informátori už pripomínali zasypanie jaskyne. Pri mojej obhliadke terénu v novembri 1996 sa mi podarilo jaskyňu nájsť. Nachádza sa podľa popisu na južnej strane Lysej, približne 50 m východne od horskej chaty Šport, asi 5 m od oplotenia vodného zdroja pre Drienicu. Pravdu mali mladší informátori-jaskyňa je zasypaná stavebnou sutinou a odpadkami v igelitových vreciach. Pôvodcami budú asi majitelia okolitých rekreačných chatiek. Obecná „šomská“ chata má dnes názov Lysá. Ešte bližšie k jaskyni sa nachádza menšia chatka, len niekoľko metrov od oplotenia.

Táto jaskyňa doteraz nie je evidovaná ani Slovenskou speleologickou spoločnosťou, ba jaskyniari v pohorí Čergov neeviduujú žiadnu jaskyňu! V súvislosti s jaskyňou Oltárkameň by bolo potrebné:

1. jaskyňu vyčistiť(vypratať)
2. jaskyňu odborne preskúmať jaskyniarmi a archeológmi
3. uvažovať o prípadnom sprístupnení jaskyne – spomínaných pár schodov,
4. alternatívne k bodu 3. v prípade zamedzenia znečistenia jaskyne a vodného zdroja vykonať uzáver jaskyne mrežou
5. inštalovať informačnú tabuľu
6. vyhlásiť jaskyňu za chránený prírodný výtvor
7. informáciu o výtvore sprístupniť pre širokú verejnosť, napr. v turistických sprievodcoch a propagačných materiáloch.

Vyčistenie a vypratanie jaskyne je potrebné nielen z turistického a poznávacieho, ale aj z ekologického hľadiska, pretože hrozí znečistenie vodného zdroja nahádzaným odpadom.

Analogickou jaskyňou (názov a účel) je pravdepodobne svahová jaskyňa Oltár nad Hrhovom (Slovenský kras), kde PhMr. Gustáv Stibrányi, pri svojom výskume, okrem archeologických nálezov, dokázal aj miesto úkrytu a slúženie bohoslužieb, ukrývajúceho sa obyvateľstva pred vpádom Tatárov v 13. storočí. (viď článok G. Stibrányi – osemdesiatročný, Spravodajca SSS, č. 2/1989, str. 49).

Sifón Tichá tôňa v Jaskyni zlomísk

Daniel Hutňan

Objavenie nových častí Jaskyne zlomísk v Jánskej doline v roku 1996 znamenalo i otvorenie ďalších problémov pre speleopotápačov. Najvýznamnejší z nich je sifón Tichá tôňa v južnej časti jaskyne, ktorý asi predstavuje bránu do ďalších jaskynných priestorov proti toku Štiavnice smerom k ponoru Bystrej.

K sifónu resp. nad jazero Tichá tôňa sa poprvýkrát dostal už 4. 4. 1996 Silvester Votoupal. Hneď bolo zrejme, že ide o významnú speleopotápačskú lokalitu. K sifónu totiž viedli tesné chodby, ktoré sa po zameraní ukázali byť asi 30m pod úrovňou povrchového toku v doline a približne hladina vo výške vyvieracky v Hlbokom. Na prvý pohľad bola voda hlboká, steny jazera klesali takmer zvisle.

Prvé dva ponory tu uskutočnil Viktor Ďurček. Najprv iba skúšobný, s redukovaným výstrojom vzhľadom k namáhavému transportu dňa 8. 6. 1996 Zistil, že v priamom smere sifón pokračuje neprielezne, ale smerom nadol klesá bez problémov. Dosiahol značnú hĺbku, 22 m a vrátil sa bez problémov nahor. Ďalšia akcia bola zorganizovaná 5. 10. Viktor mal už kompletný výstroj a silný zdroj svetla. Napriek tomu sa dostal tam, kde minule.

Po dohode so Zdenom Hochmuthom a Petrom Holúbkom sme navštívili lokalitu po prvýkrát 16. novembra 1996. Už dosiahnutie sifónu s kompletným výstrojom pre jedného potápača znamená značné úsilie štvorčlennej skupiny speleológov. Náročné, pre plne ustrojeného potápača bolo záverečné, 10 m zľanenie šikmo uklonenou puklinou na malé platô, tvorené zaklineným balvanom 2 m nad hladinou sifónu. Sifón sám o sebe vyzerá lákavo, je široký približne 8 m a vysoký takmer 1 m. Tvorí ho puklina, ktorá je pokračovaním profilu nad hladinou.

Vzhľadom k náročnému transportu a vysokej kaliteľnosti v sifóne sa potápanie dvoch potápačov zdalo neúčelné a aj tento ponor realizoval autor článku ako sólo potápač. Ľavá strana pukliny má zdanlivo nižší strop, ale vzhľadom k neúspešným pokusom Viktora preniknúť po pravej strane, bola táto alternatíva zvolená ako cesta s možným pokračovaním. V hĺbke 20 m sa

pravá strana pukliny skutočne uzavrela a vytvorila kapsu, ľavá strana pokračovala okolo dvoch zaklinených balvanov až do hĺbky 33,5 m. Na tomto mieste sa vyskytujú hrubozrnné piesky, naznačujúce aktívny tok, chodba začína prudko stúpať. Pokračovaniu v prieniku zabránila technická záhada (zamrznutie automatiky). Nasledoval núdzový výstup na hladinu.

Perspektíva ďalšieho pokračovania vyprovokovala akciu, ktorá prebehla 7. 12. 1996. Jej cieľom bolo preniknúť sifónom do suchých častí jaskyne. Potápač prekonal najhlbšie miesto sifónu a pokračoval vzostupnou chodbou do hĺbky 26 m. Prenikol do siene vysokej asi 6 m s uzavretým stropom. Zo siene pokračovali vpravo i vľavo priestorné klesajúce chodby. Po vyviazaní vodiacej šnúry na výstupok ľavej chodby (vo vzdialenosti 75 m od zanorenia) sa potápač vrátil na hladinu.

Ďalší pokus bol zameraný na lokalizáciu prítokovej chodby a farbenie aktívneho toku fluoresceínom. Cieľom farbenia bolo sledovať časové charakteristiky prietoku farbenej vody podzemnými priestormi k výtoku a vývere v jaskyni Hlbokô. Akcia sa uskutočnila 30. 1. 1997 a vzhľadom k náročným úlohám sme ho uskutočnili vo dvojici s Honzom Hergetom z Kladna.

Až po najhlbšom mieste v sifóne pokračoval ponor bez problémov. Lokalizovali sme prítokovú chodbu. Prichádzala sprava a pripája sa na Tichú tôňu v jej najhlbšom mieste. Pokračovali sme po vodiacей šnúre, natiahnutej pri predchádzajúcom ponore. V hĺbke asi 30m však znova došlo k zamrznutiu jednej z automatík a permanentnému úniku vzduchu. Po dohode signálmi mi Honza zavrel tlakovú fľašu, na ktorú bola automatika napojená. Je to overený spôsob, ako dosiahnuť rozmrazenie automatiky pod vodou. Po krátkom čase je možné tlakovú fľašu opäť otvoriť. Keďže počas tejto manipulácie sa značne zakalilo okolie, naznačil som Honzovi, aby pokračoval po šnúre do čistej vody. V tomto momente však zamrzla i druhá automatika a zdanlivo vyriešený problém sa zmenil na krízovú situáciu. Stačil som dať Honzovi hmatový signál „návrät“ a vydal sa na spiatočnú cestu.

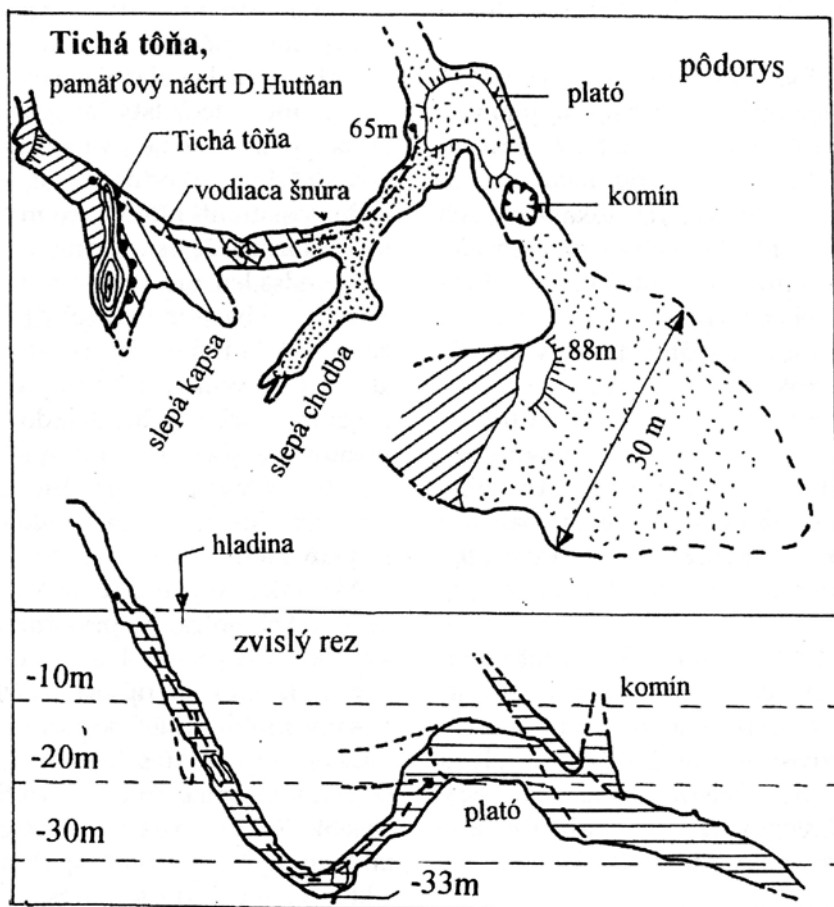
Honza otvoril fľašu s fluoresceínom a vytlačil niekoľko dávok farbiva v mieste nášho rozchodu. Pri návrate v hĺbke 20 m však došiel vzduch a pokus o otvorenie uzavretej fľaše bol neúspešný. Krízový výstup na hladinu našťastie skončil bez následkov i vďaka perfektnej práci tímu pod hladinou. Honza vyplával niekoľko minút po mne.

Zatiaľ posledná akcia prebehla dňa 21. 2. 1997. Jej priebeh bol komorný, nakoľko transport materiálu potápača zvládli D. Hutňan, P. Holúbek a Z. Hochmuth osobne. Nerušený chaosom pri veľkom počte transportných členov sa potápač zanolil. Dosiahol najnižšie miesto sifónu, vystrojený až automatikami Cyklon 5000, ktoré by nemali zamrznúť ani v extrémnych podmienkach. Najprv bola preskúmaná tzv. prítoková vetva v hĺbke 33m. Ukázalo sa však, že asi po 15m sa prakticky slepo končí. Potom sa potápač rozhodol preskúmať pravú vetvu v stúpajúcej časti sifónu. Dostal sa do roz-

ľahlého priestoru, ktorého dĺžku odhadol na 60 m a šírku na 20 m. Pokúsil sa vystupovať jedným z komínov v stropie priestoru, komín bol však kalivý a potápač sa vrátil z hĺbky asi 20m. Pokračoval ďalej pravou stranou a dostal sa do šikmo uklonenej pukliny, ktorá mala podobný charakter ako zostupná vetva Tichej tône. Ani tu sa mu však hladinu dosiahnuť nepodarilo a po akcii trvajúcej 21 minút sa vrátil k čakajúcemu transportnému družstvu.

Sifón Tichá tóna ešte nevydal svoje tajomstvá. Jeho prekonanie sťažuje náročný transport, extrémna hĺbka na slovenské podmienky i výrazný až niekoľkostupňový teplotný skok pri prechode na aktívny tok v hĺbke 33 m. Jeho rozsiahle priestory i perspektíva preniknúť do nových suchých častí jaskyne sú však pre speleopotápačov veľkým lákadlom.

Všetky akcie speleopotápačov organizačne zabezpečili Peter Holúbek a Zdenko Hochmuth, na transporte sa podieľali členovia z SSS i z ČSS.

Z bližších informácií o expedícii velebit '96 a –1000 m hlbokom systéme Slovačka jama

Zoskupenie nadšencov pre expedičný prieskum Velebitu v Chorvátsku vzniklo v roku 1990 okolo štvorice trnavských speleológov Z. Ágha, M. Griflíka, E. Kapuciana a B. Šmídu. Celkovo doteraz 7 výprav tohto neformálneho združenia do oblasti Rožanski a Hajdučki kukovi v severnej časti pohoria, to je kvantum nových objavov priepastí (ich počet presahuje už celú stovku!), o ktorých sme sa v Spravodaji SSS zmienili zatiaľ len veľmi málo. Mohli ste tu vidieť akurát tak mapy niektorých z najväčších nami skúmaných lokalít a k tomu krátke reportážne správy.

Záujemcov o podobné aktivity môžeme potešiť zatiaľ tým, že ďalšiu veľkú výpravu sem plánujeme aj na rok 1997 a poznatky kompletizujeme do monografickej publikácie, ktorá by mala obsahovať podrobnosti o tu objavených lokalitách, ich morfológii, genéze, perspektívach a vystrojení alebo hoci o priebehu výprav, ich materiálnom zabezpečení, špecifikách či nebezpečenstvách výskumu do najmenších detailov. Je plánované ju vydať do začiatku leta tohto roku.

Zostavovateľ Spravodaja, doc. Hochmuth, ma požiadal, aby sme slovenskú jaskyniarsku obec oboznámili dovtedy aspoň s mapou dnes druhého najhlbšieho podzemného systému celého Balkánu (robíme tak formou schematizovaného rezu), plus napísali čo-to o objavovaní a dokumentácii tejto priepasti.

V Spravodaji 3/1996 ste sa mohli dočítať v mojom príspevku „Z horúceho hrnca severovelebitského“ o jaskyni Slovakia. Áno, to je jej pôvodný a historicky objektívny názov, používaný celých 17 mesiacov až do decembra minulého roku, kedy od chorvátskych kolegov vzišiel návrh, aby sme ho pozmenili na iný, nový – Slovačka jama.

Lokalita bola objavená presne 28. júla 1995

B. Šmídom a M. Griflíkom. Jej vstupné partie sme sprvu volali 11Krvavá jama" (to podľa na pizolitoch do krvi zodraných holení a zápästí prvo-prieskumníkov, ktorí skúmali úvodné partie len v krátkych nohaviciach a tričkách)- dnes sa takto volá približne 30 m hlboká priepasť o kúsok vyššie, vnútri ktorej si pre zmenu zase iný velebitský vlk, Jano Vykoupil, rozdrapil na ostrých hranách kožu na ruke.

Ako sme dňami postupovali hlbšie a hlbšie, zvažovali sme súčasne, že čoraz významnejšia jaskyňa by sa mala volať aj nejako normálnejšie. Pracovne sme ju teda istý čas nazývali Horal a tak aj zostali pomenované jej nevľúdne, ba dalo by sa povedať drsné úvodné partie.

Po dosiahnutí hĺbky –516 m sme nakoniec dospeli k názoru, že ak už aj nič vo Velebite neobjavíme, predsa len, niektorá jaskyňa tu nami objavená a skúmaná by sa mohla volať tak, aby bolo zrejmé, že slovenskí jaskyniari tu neboli len na výletoch, ale často trávili celé hodiny drinou v nie práve príjemných a bezpečných ľadových šachtách. Spomenuli sme si aj na novozélandskú Bohemiu a začínalo sa vyjasnievať. Slovenka, Slovenská priepasť, Slovačka jama – ale čo sme my nejakí jazykovedci? Najlepšie to vystihuje Slovakia.

Ako tak listujem v denníku J. Vykoupila alias Prešovského otca, po prvýkrát sa zmieňuje o názve Slovakia presne 4. augusta. Všetci sme tento názov akceptovali, ujal sa, zaužíval a pod ním ste aj sami mohli vidieť poriadnu mapovú plachtu, takmer 3 m vysokú schému priestorov jaskyne na poslednom Speleomítingu vo Svite. Na výprave Velebit 96 sme ho ešte stále používali, a nie sami, takto jaskyňu nazývali aj chorvátski jaskyniari, z ktorých niektorí z klubu SO PDS

Velebit Zagreb sa k našim akciám pridali. Názov Slovakia sa objavil aj v tabuľke najhlbších lokalít krajiny zostavenej I. Jelinićom pre bulletin Velebiten a podobne v reportáži od I. Korazčanina o dejstve na Velebite tesne po ukončení expedície v zagrebskom Vječernom liste. Podobne v súkromnej korenšpondencii, zaslanej nám kamarátmi – jaskyniarimi z klubu SO PDS Velebit, používajú títo istý čas ešte názov Slovakia.

Záverom roku 1996 sa názov Slovakia opäť pozmeňuje. Po celonárodnom seminári chorvátskych spelológov – inštruktorov nám je načrtnuté, že z etických dôvodov nie je názov Slovakia práve najvhodnejší, pretože ide o medzinárodne akceptované pomenovanie nášho štátu a žiadne z významných miest Chorvátska nemôže byť pomenované názvom iného štátu. Súčasne nám je navrhnuté, aby sa jaskyňa volala Slovačka jama, čo zreteľne vystihuje, kto má zásadné zásluhy na jej prieskume. Túto skutočnosť plne akceptujeme a na mape v tomto čísle Spravodaja už vidíte nový názov jaskyne.

Taká je história pomenovania. A kto vlastne jaskyňu preskúmal?

Len aby to bolo celkom jasné – takmer výlučne slovenská zostava. V roku 1995 bola k nášmu zabehanému tímu pridelená vo funkcii styčného dôstojníka chorvátska jaskyniarka S. Cirić, ktorá zostúpila do asi –100 m a na prácach vo vtedy ešte Slovakií sa zúčastnila dvorní akciami. Celková bilancia pracovných zostupov (berúc do úvahy vystrojovanie, odstrojovanie, transport materiálu alebo mapovanie) nás ostatných je uvedená za lomítkami – B. Šmída/7, M. Griflík/6, M. Sova/5, K. Kýška/4, J. Vykoupil/4, E. Kapucian/3, Z. Ágh/3, D. Kotlarčík/2, M. Mišík/1 – a šiesti sme stáli na dne v –516 m.

V roku 1996, počas poslednej výpravy, je rovnaká bilancia ešte zreteľnejšia: B. Šmída/9, J. Vykoupil/9, E. Kapucian/8, K. Kýška/8, M. Sova/8, E. Sliva/7, Z. Ágh/6, D. Kotlarčík/6, J. Kankula/5, M. Kankula/4, V. Voronin/3, M. Kýška/2, M. Griflík/2, L. Ludhová/1. Z chorvátskych jaskyniarov sa do výskumov zapája významnejšie P. Mintas/5 a okrem neho sa na vystrojovanie, mapovanie alebo odstrojovanie zúčastnili D. Bakšić/2, A. Sutlović/1 a S. Hrašćanec/1. V päťici, ktorá počas jednej akcie v jaskyni fotografovala, boli okrem už uvedených D. Troha, S. Rešetar a J. Munić.

Na dno jaskyne v –1000 m sme počas záverečného útoku zostúpili 3. augusta pred polnocou

D. Kotlarčík, J. Vykoupil, B. Šmída a M. Sova, to isté sa podarilo počas odstrojovania obom bratom Kankulovcom. Do priestorov Police v hĺbke už skoro –900 m zostúpili počas vystrojovania E. Kapucian s L. Slivom.

Uviesť tieto skutočnosti je potrebné, pretože sami sme už videli drobné správy o Slovačke jame, kde bolo uvedené, že jaskyňu preskúmavala chorvátsko-slovenská výprava a nie naopak. Chorvátskym jaskyniarom vďačíme najmä za kvalitné spacáky, ktoré nám zapožičali do bivaku a osobitne Darkovi Bakšićovi, ktorý nám pomohol s povolením pre výskum od úradov a Jagode Munić, ktorá zase pomohla jednému z našich po úraze s vybuchnutou karbidkou. Inak bola naša výprava prakticky samostatná, používali sme vlastné laná, vystrojenie i karbid. V záverečnej a istotne najťažšej fáze výpravy, odstrojovaní, sme si už mimo pomoci P. Mintasa a S. Hrašćanec museli pomôcť sami. Ľahké to niekedy nebolo, napríklad v posledný deň sme holi „dolu“ dvanásti, niektorí dokonca ešte poriadne nevyspatí zo zostupu do skoro –450 m tesne predtým, v predchádzajúci deň!

No a nakoniec ku hĺbke priepasti. Z akého dôvodu sa vyskytol v Spravodaji 3/1996, dokonca priamo v nadpise článku „z horúceho hrnca severovelebitského“ údaj –1017 m (že by bol v tomto smere Internet, do ktorého pustili správy o priepasti zatiaľ len chorvátski jaskyniari, dôveryhodnejší, ako sami autori mapovacích prác v priepasti alebo tí, čo skutočne fyzicky stáli na jej dne?), ktorý som tam pri zostavovaní príspevku vôbec nedal, pričom priamo v texte uvádzam jasných –1000 m, neviem,

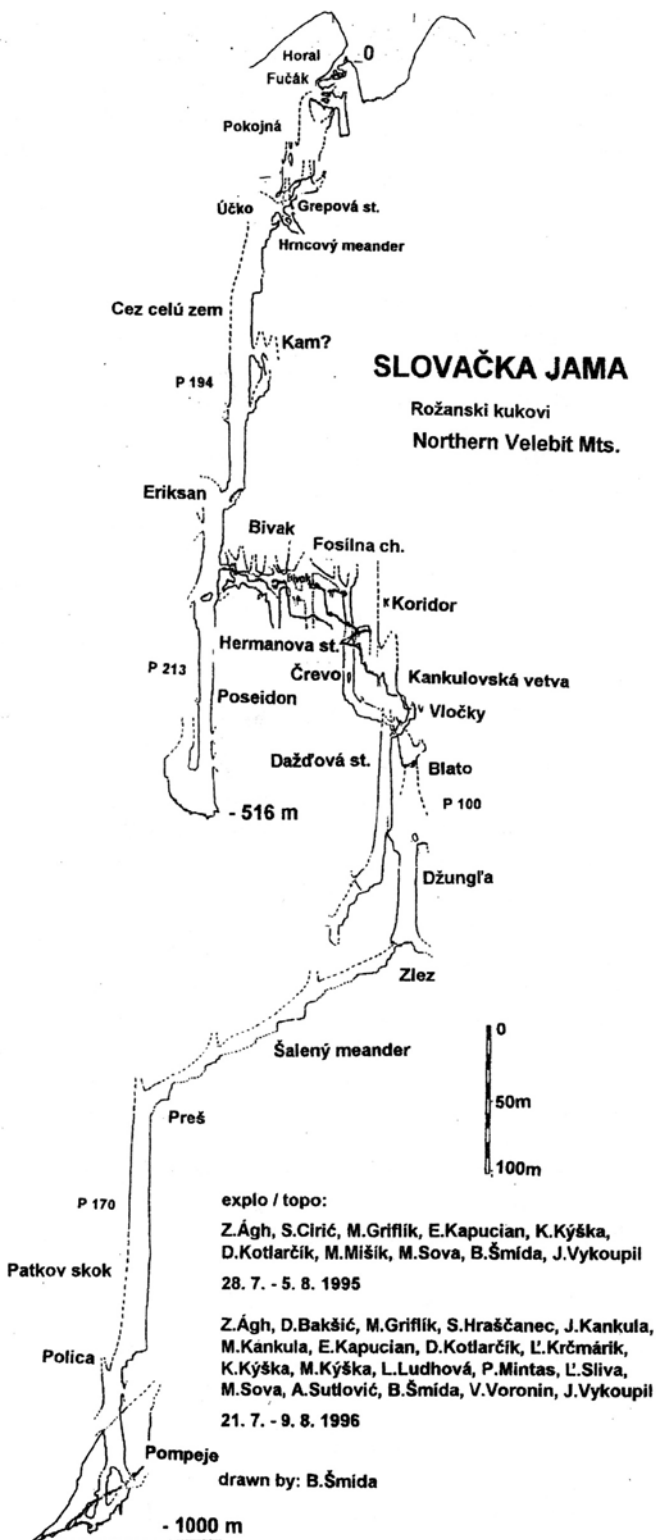
Číslo –1017 m bolo jedným z dvoch pracovných údajov (druhým bolo –1012 m), ktoré sme zistili pri zostúpení na dno na dvoch nezávislých výškomeroch a o ktorom sme sa bavili len priamo vo Velebite. Výškomery sme v priepasti síce výdatne používali, nie však na samotné meranie (kontinuálny polygónový ťah sme tu totiž natiahli francúzskym topofilom Vulcain a tento považujeme za prioritný), ale len na kontrolu prevýšení medzi jednotlivými horizontmi priepasti, čím (niekedy aj opakované na tých istých miestach) sme si overili, že topofilové meranie sedí. Výsledok prepočtov a drobných korekcií z pracovných zápiskov o topofilovom meraní už doma nám jednoducho vyšiel na presných –1000 m a Slovačka jama má teda presne túto hĺbku.

Špecialisti na mapovanie v jaskyniach majú právo sa nad údajom zamyslieť (no tým sa vlastne nič nezmení). Je to vôbec možné?

Je. Číslo 1000 je rovnaké ako povedzme 999 alebo 1001 (1002, 1003.). Nie je vôbec jednoduché postaviť sa pevne za údaj, ktorý môžu rôzni interpretátori považovať za len približný. Chceme ešte raz zdôrazniť, ide o presné číslo, získané pre takto rozsiahly systém neobvykle podrobným štýlom mapovania v mierke 1 : 200!

Na margo mapovania veľmi hlbokých systémov, a vo Velebite ešte tak špeciálne vertikálnych. U nás s ním nemá skúsenosti už nikto a borci v zahraničí by sa nad priáním zmerať hĺbku povedzme takej lokality, ako Slovačka jama, s presnosťou na centimetre, len pousmiali. Som presvedčený, že všetci mapéri, ktorí sa v takýchto jaskyniach pohybujú, merajú s presnosťou na plus mínus, koľko to je, záleží od štýlu a použitých pomôcok, ale tiež niekedy od náročnosti podmienok jaskyne či času, ktorý majú na mapovanie k dispozícii. Veľké jaskyne sa mapujú zvyčajne len jeden raz, potom sa odstroja – exkurzné návštevy tu majú zvyčajne dosť starostí samy so sebou. A úplne na záver – nikde nie je napísané, že už nabudúce nebude Slovačka jama opäť hlbšia, takže potom vlastne budú posledné z týchto riadkov bezpredmetné.

Záujemcovia o Velebit '97, bude-me aj na Speleomítingu vo Svite! (Alebo ma kontaktujte na adrese Čajkovského 40, 917 08 Trnava, prípadne na prac. tel. čísle 07 – 3705 214)

Expedícia Prokletije '96 a posledné výskumy v jaskyni velika Klisura

Ján Šmoll, Branislav Šmída

Po úspešnej zimnej akcii vo Velikej Klisure sme všetci na nej zúčastnení pevne dúfali, že s obnovením rôznych diplomatických i ekonomických kontaktov medzi našou krajinou a Juhosláviou sa súčasne zavedie aj bezvízový styk. Nestalo sa tak a čakalo nás znovu ošemetné stretnutie na konzuláte, s tým, že jeho pracovníkov musíme presvedčiť, že nás až tak veľa nie je (len deväti) a že nejdemo za obchodmi, ale len čisto na hory. Posledné pasy a vyplnené žiadosti o vízum sme skompletizovali tentoraz až tesne pred odchodom. V piatok, 4. októbra sme plánovali vyraziť, takže v stredu sme to išli skúsiť na konzulát po prvý raz. Nič sa však neudialo, pretože na Slovensko mal vraj práve pricestovať predseda vlády Juhoslávie, takže bežných smrteľníkov neodbavovali. Odpoveď na „Kedy budete mať otvorené?“ – „Možnože zajtra, skúste“ nás preto vôbec nepotešila.

„Zajtra“ sme sa dozvedeli od chlapíka-ochranky znovu „možnože zajtra“ a keďže v piatok skutočne úradovali, čiastočne nám odľahlo. Naša podozrivo objemná kôпка pasov a na žiadostiach fotografie s veľmi pestrými fyziognómiami Úradníka asi trochu prekvapila, pretože začal Čosi po srbsky a rozumieť mu bolo napriek našim jazykovým znalostiam z viacerých ciest na Balkán len pramálo. Vydáva nám pasy naspäť, že treba akési potvrdenie od ministerstva! Ale kdeže my teraz vybavíme akési potvrdenie, veď predsa už o pár hodín cestujeme! Dajte nám víza, zaplatíme si ich a nepotrebujeme k tomu žiadny doklad na preplatenie, ako tí pred nami!

Pomohlo. 5 hodín (!) pred plánovaným stretnutím na hranici v Šahoch máme všetky formality za sebou, telefonujeme do Mikuláša a potom si ideme pobaliť posledné veci a potraviny.

Jeden z účastníkov však akosi zmätkuje a na dohodnutom mieste sa s ním nestretávame. Za-

čína jeho lokalizácia (je kdesi na Slovensku, no kde, sa dopátrať nevieme), telefonické odpovede sú však nadchádzajúcimi nočnými hodinami čoraz odmeranejšie až sa možné spojivka nakoniec odmlčia úplne. Logicky vyčkáваме v Šahoch – do štvrtej rána a v miestnom hraničnom bare sme už rozobrali všetko, od kto s kým až po to, že inžinieri majú príliš prešpekulované myslenie, kým rezignovaní nakoniec dospejeme k rozhodnutiu, že odídeme aj bez jedného kvalitného speleológa. Škoda.

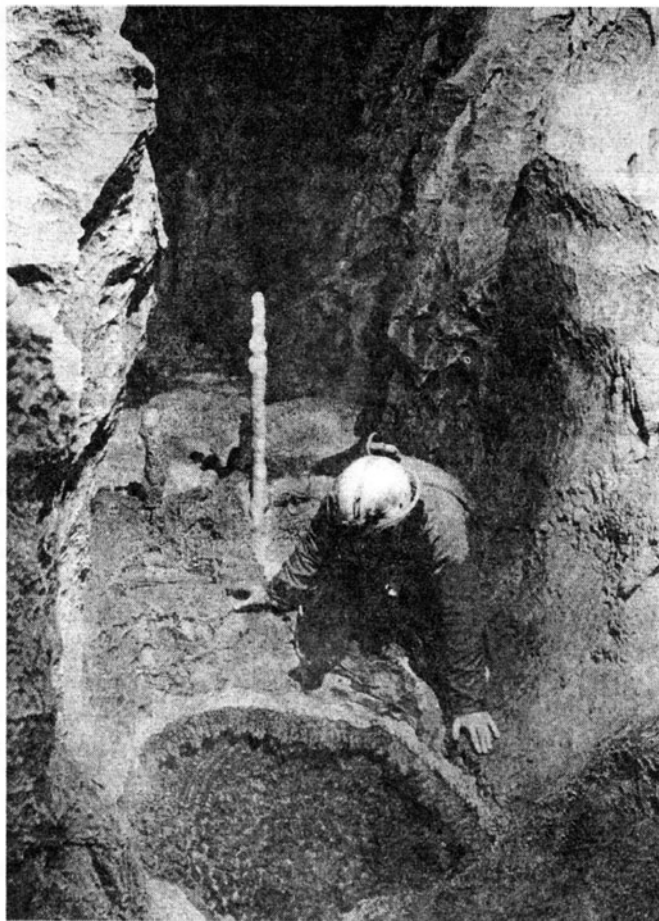
Tentoraz cestujeme len jedným autom, Fordom Tranzit a výpravou nepohrdol ani známy slovenský lezec Paľo Staník. V Belehrade zanechávame odkaz známym, planinarkám a náhliame sa v smere – albánske hranice.

V podhorí Prokletija, v oblasti našich výskumných aktivít, v mestečku Gusinje, volíme tentoraz iný postup vybavovania. Najprv sa ideme sami ohlásiť na políciu – službukonajúci však, čo s nami, nevedia, takže na ďalší deň máme navštíviť inšpektora v stredisku okresu Plave. Ubytovávame sa v planinarskej chate na začiatku karovitej doliny Grbaje. Au tom sa potom naľahko presúvame do súdežnej doliny Ropojana, kde ideme pozrieť výverové zóny.

Prvá z nich leží hneď na počiatku údolia a predstavuje ju mohutný rozptýlený výver s výdatnosťou možno cez kubik. Volá sa Alipašini izvori a predstavuje hlavný výstup vód z okolitých masívov, presahujúcich 2400 m výšky (výtok je v asi 1000 m).

Ďalší pozoruhodný prameň je estavelovité Savino oko. Jazierko, hlboké asi 7–8 m, čo bolo dovidieť, potom nasledovala priestranná klesajúca kaverna. Výdatnosť je cez 300 l/s, od správcu chaty v Grbaji sa dozvedáme, že krasová voda tu niekedy poklesne natoľko, že jazero vyschne.

Prieskum mohutného skalného defilé nad druhým výverom je negatívny – sú tu len drob-

Z jaskyne Velika Klisura. Foto: E. Kreutz

né izolované kaverny – päťica sa preto vyberáme pozrieť steny medzi Savinou vodou a Alipašinmi izvormi. Márne, nič, a k tomu sme akurát v silne meliorizovanej zóne s neprehľadným trstím a krovinami. Až tok s dravosťou, že jeho preplávanie by vôbec jednoduché nebolo, ukončil našu perepúť. No ale zase sme si aspoň na chvíľu pripadali ako prieskumníci kdesi v trópoch.

V pondelok nás navštevuje šéf pohraničnej hliadky, ktorého chlapičci včera dvoch našich potme sa do chaty vracajúcich skoro odstrelili (!), ale ani po dávkach nášho chutného rumu o tom, že by sme sa chceli poďívať bližšie ku albánskej hranici, počuť nechce.

Potom máme návštevu u policajného inšpektora v Plave. Pretože sme ráno dali prednosť hraničiarom a chvíľku meškáme, necháva nás

čakať aj on. Po čase pozvanie do budovy a hneď nám ponúka akýsi papier, s tým, že máme niečo platiť.

Kurz dinára je v tomto čase dobrý a čiastku si v duchu veľmi rýchlo prerátame – za čo toľko!? Robíme sa, že moc nerozumieme a meliame anglicko-slovensko-rusko-srbsky, Z inšpektora za chvíľu vyjde, že bol učiteľom ruštiny a z nás zase, že túto reč sme mali radi. Potom sa nás pýta na zamestnania – počítačový technik, obchodník, geológ, poľnohospodársky inžinier, ej, akosi sa náhle preonačil, podáva nám s úsmevom ruky a posíela nás preč. (?)

Presúvame sa znovu do Ropojany, kde nás vítajú znovu pohraničiar. Mladí chlapičci sú prítní, hoci sa od nich dozvedáme aj to, že pred časom mali na návšteve na Zastan kolibe, vojenskej základni v závere doliny, kam sa chystáme,

nečakanú návštevu akýchsi zbehov z Albánska a desiatim vojakom tu podrezali hrdlá. Jeden z nich nás sprevádza do svahu planiny Belié.

Mohutný vysokohorský masív má rozlohu cez 15 kilometrov štvorcových a relatívne prevýšenie vyše 1400 m od výverov (najvyššou kótou je Maja Rosit s 2525 m). Prieskum svahu je znovu neúspešný, no kompenzujeme si ho návštevou v pastierskej osade Albáncov, ktorí nám dosýta núkajú kozie mlieko.

Jeden jednotlivec výpravy sa vyberá predsa len na hraničnú čiaru, do oblasti hrebeňa Popadije. Keďže asi v hmle prekročil hranicu a počuje výstrely (!), vracia sa spať do Juhoslávie.

Ďalší deň sa vyberáme na túru na Karanfili.

Vystupujeme cez ľadovcom na kar premodelovanú krasovú dolinu Krošnja – tak čisté vápence s množstvom rias, koralov a iných fosílií sme ešte jakživ nevideli, procesy rútenia sú však neúprosne a v údolí žiadne vchody nie sú. Iná je situácia v privrcholovej zóne – nachádzame tu rozorvané krasové plató o rozmeroch cca 200 × 250 m vo výške viac než 2400 m. Dve zo štyroch nájdenných priepastí zlieza Jano Vykoupil, sú asi 30 m hlboké a končia sa sutinou. Potom sa presunieme cez jaskynnú bránu Šuplja vrata (výška asi 25 m) do záveru susednej postrannej doliny, Mečin do. Tu sú vchody početnejšie, no onedlho sa zotmí a my chceme zliezť z hor celí. Skúmame ešte niekoľko abri a jednu tunelovitú jaskyňu asi 50 m dlhú v ukončení doliny.

Dvojica lezcov navštevuje stenu pri chate, kde sú zaujímavé priestranné otvory. Zdá sa, že ktosi v nich už bol (skoba a dokonca české! nápisy), ale aj tak nepokračujú.

Za dažďa sa v stredu presúvame do kosovského Prokletije, ku jaskyni Velika Klisura. Na políciu nám tentoraz povedia, aby sme sa hlásili na akomsi úrade imigrantov, tu však už padla a pretože o nás inak nik nejaví záujem, vynášame veci do vchodu, kde už tradične zabívakujeme.

Vyhliadky na voľný vstup do jaskyne sa zdajú pri prvom pohľade na intenzitu výveru (cca 300 l/ s) mizivé. Voda vyviera až z jaskynky tesne pod vchodom a tak len dúfame, že polosifón v úvodných partiách nebude sífonom. Chodba je však priechodná tak, ako naposledy vo februári a aj hladina vody vo vývere rýchlo poklesáva (už na ďalší deň je skoro o 30 m nižšie). Rozbiehame výskum.

Lezecká partia Staník, Šmoll a Vykoupil zdoláva trhlínový komín asi v polovici Hadej chodby (podľa pizolitických trsov na stenách nazvaný Vinobranie). Potom objavujú spleť chodieb a chodbičiek, miestami so závalmi – komíny Miša a Matúša a tzv. Nové zlomiská. Celá táto pasáž má asi 500 m, je prevýšená zhruba 60 m nad Haďou chodbou a zameraná je na ďalší deň skupinou Šmída, Kapucian, Kleskeň.

Na Polosifón milicionárov sme si doniesli dokonca motorové čerpadlo, jeho transport však nakoniec vzdávame a na rad prichádza klasická metóda – namiesto vedierka z ruky do ruky si podávame tentoraz nádobu na farbu.

Dvojica, ktorá prechádza za polosifón, sa venuje jeho úpravám z druhej strany a v závere akcie detailnejšie preskúmava chodby CSA and EBO a záver priepasti pod Traverzom. Nachádzajú trhlínu, z ktorej je počuť rev podzemnej rieky, prístup je však zatiaľ nemožný.

Staník znovu ukazuje svoje prednosti a v závere Svalnatej, jednom z komínov, vylieza niekoľko stupňov s prevýšením cez 60 m. Systém chodieb na ne navažujúcich nedoskúmame, minuli sme 250 m fixných lán a na priepasti v závere pomerne priestranných chodieb, podobných tým za Traverzom alebo v Koralovej chodbe, už nemáme ani meter. Mapujeme, čo sa dá a zisťujeme, že najvyšší bod týchto objavov je vo výške 202 m nad relatívnou nulou, jaskyňa tým dosahuje celkovo 216 m denivelácie (14 m je do mínusu na riečisko v jaskynke pri vchode). Pokračovanie je ďalej možné aj v komínoch.

Posledný deň prieskumov venujeme prienikom a dokumentácii mohutnej tunelovitej chodby vedúcej od Rázcestia smerom k východu a rekognoskácii záverečného úseku prístupného riečiska. Je tu polosifón, neoprénny však nemáme a v silnom protiprúde je pokus o plávanie beznádejný.

Celková dĺžka nových objavov je asi 1500 m a zameraný polygón tiež zväčšil svoj rozsah – 4577 m. Našli sme možnosti, ako pokračovať vo vode, zväčšiť deniveláciu lezením a to sme sa vôbec nezaoberali ostatnými voľnými pokračovaniami za Polosifónom Milicionárov. Na ďalšiu výpravu sa už preto tešíme znovu.

Výpravy sa zúčastnili: P. Herich, J. Kleskeň, E. Kapucian, B. Šmída, D. Kotlarčík, I. Matocha, J. Šmoll, P. Staník, J. Vykoupil.

Voľne preložil z *International Caver* No. 17/97 Ján Tencer.

Slovsko je známou oblasťou pre jaskyniarov. Časť krajiny je pokrytá karbonátmi a v nej sa vyskytujú klasické krasové fenomény ako napríklad Postojnské, Škocianske jaskyne ako i iné krasové jaskyne nazývané svetovou jaskyniarskou verejnosťou „Klasický Kras“. Z tejto časti Slovinska pochádza i slovo Kras, ktoré je tak dobre známe jaskyniarom.

Slovinsko je tiež vysokohorská krajina a triasové vápence sú tu najrozšírenejšie v Slovinských Alpách. Vody pochádzajúce z ľadovcov ustupujúcich po ľadovej dobe vytvorili veľké jaskyniarske možnosti pre dosiahnutie extrémnych hĺbok vo vysoko položených krasových platóch Slovinských Alp.

V posledných rokoch najintenzívnejší jaskyniarsky prieskum prebiehal na dvoch planinách nad dedinou Bovec v západných Alpách. Kým slovinskí jaskyniari pracovali extenzívne na vyššom, ale krasovým fenoménom menej zastúpenom Kaninskom plate, skupina talianskych jaskyniarov preskúmala prvú slovinskú 1000 m jaskyňu (Černelsko brezno – Velika Raspoka – 1198 m), nie na veľmi vzdialenom Rombonskom plate.

História prieskumu:

Skoro po talianskom úspechu skupina zložená z členov ZDRJ Ľubľana, tiež začala svoju činnosť na Rombonskom plate. Zaregistrovali veľa perspektívnych vchodov v priebehu expedície počas leta 1990. V budúcom roku dosiahli v jednej veľmi perspektívnej priepasti – 400 m, dostala názov Vandima.

Len neprieľzný meander zastavil ďalší postup do hĺbky, našťastie však bolo objavené pokračovanie v hĺbke –300 m, ktoré pustilo až do –615 m. Tu prieskum zastavil zase neprieľzný meander, široký 10 cm. V hĺbke –450 metrov sa jaskyňa vetví na tri vetvy, slovinskí jaskyniari skúsili šťastie v druhej, ale séria šácht o hĺbke 20–30 metrov končila v –650 m. Posledná šanca bolo

okno v jednej šachte v hĺbke –450 m, ktoré viedlo do nekonečnej sekvencie šácht a meandrov.

V lete 1993 dosiahli jaskyniari magickú hĺbku –1000 metrov a v decembri sa prieskum zastavil na konečnom čísle – 1182 m.

Opis jaskyne:

Vchod do jaskyne sa nachádza v nadmorskej výške 1822 m. Jaskyňa začína tromi ľadom vyplnenými šachtami, ktoré umožňujú ľahký prienik do –250 m.

Na tomto mieste sú dve cesty, ktorými je možno pokračovať hlbšie: buď fosílnou chodbou, alebo sériami malých šácht, ktoré sa striedajú s tesnými meandrami. Obe vedú k ústiu 80 metrov hlbokej priepasti, ktorej dno je v hĺbke –400 m. Potom nasleduje tesný meander, po prekonaní ktorého je priebeh jaskyne až nudný do hĺbky –735 metrov. Tu je opäť 80 m hlboká šachta, ktorá prerušila monotónny priebeh klesajúcich priepastí s hĺbkou od 10 do 30 metrov. Nasledujúci meander „Základný inštinkt“ je najtuhším orieškom jaskyne. V hĺbke –950 m sa začína ľahšia časť, charakterizovaná širokým meandrom s kaskádami až do –1042. Po tejto časti sa charakter jaskyne zase zmení a séria meandrov končiacich 15 metrovou priepasťou nie je ani príliš náročná ani doslovne ľahká časť jaskyne. Koniec jaskyne končí klasicky neprieľznou puklinou 10–20 cm širokou. Perspektíva pokračovania v tejto časti jaskyne je podmienená nadmorskou výškou dna 642 m n. m, čo nie je o mnoho vyššie ako je nadmorská výška výverov, ktoré hypoteticky odvodňujú Vandimu. Teplota v jaskyni kolíše od 1°C do 3°C a len stabilné počasie umožňuje prieskum, iné počasie hrozí zátopami. Jeden silný dážď uväznil jaskyniarov asi na päť hodín počas prvej –1000 m akcie.

Prieskum jaskyne bol vykonávaný v prevažnej miere Francom Gabrovšekom a Francom Marušicom. Často strávili prieskumom v podzemí 30 až 60 hodín, hlavne počas akcií pri ktorých

sa merali tesné meandrovité úseky. V jaskyni nie je nikde vhodné miesto na bivakovanie, jediný raz si prieskumníci dovolili pospať za najťažším miestom v hĺbke –670 metrov. Prístup jaskyne trvá dobre kondične pripravenému jaskyniarovi 15 až 20 hodín pri kompletne vystrojenej ceste.

V čase prieskumu Vandimi talianski jaskyniari preskúmali najhlbšiu slovinskú priepasť CEKI 2, hlbokú –1360 m a iná slovinská skupina jaskyniarov dosiahla –1130 m v jaskynnom systéme MOLIČKA PEC, kde sa dve šachty spájajú v –600 m. Je to prvá slovinská priepasť hlbšia ako

1000 metrov, ktorá nie je na planinách nad Bovecem, ale v masíve Kamnických Alpách. V jaskyni je inštalovaných viac ako 1300 metrov lán a všetok horolezecký výstroj, ktorý je tam uložený pre výskum ďalších perspektívnych jaskýň na Kaninskom plate.

Franci Gabrovšek
DZRJ Ljubljana
Stara Vrhnika 66
1360 Vrhnika
SLOVENIA

Gouffre des Bruyeres

Jedna z najnavštevovanejších priepastí oblasti Doubs v severovýchodnom Francúzsku sa volá Gouffre des Bruyeres. Jaskyňa sa nachádza v katastri obce Villars-les-Blamont cca 1 km od švajčiarskej hranice a asi 300 metrov východne od lesnej cesty vedúcej na La Roche Jella.

Otvor sa nachádza v nadmorskej výške 745 metrov na dne strmého skalnatého žľabu, ktorý v čase topiacich sa snehov a dažďa odvádza vodu z planiny. Do jaskyne pomocou trhacích prác poprvýkrát prenikli jaskyniari z klubu G.S. CATAMARAN z Montbeliardu v roku 1972.

Neskôr v roku 1985 pokračovali v prieskume jaskyniari z klubu G.S.MANDEURE, ktorí v nej dosiahli hĺbku 180 metrov s celkovou dĺžkou zameraných priestorov 300 metrov. Aj napriek vysokej návštevnosti tejto jaskyne až dodnes v nej nebolo objavené ďalšie pokračovanie.

V lete roku 1990 v rámci družobných stykov ju navštívili aj jaskyniari zo skupiny J. Majku a v auguste 1996 aj autor príspevku. Jaskyni dominujú krásne modelované avenovité šachty, ktoré sú do čistučka vyumývané častým splachovaním vodami zo žľabu. Okrem 10 metrovej plazivky, ktorú zdatný jaskyniar prelieze aj s batohom na chrbte v nej nie sú ďalšie úžiny. Vertikálne úseky sú bohaté „ozdobené“ množstvom kotevných bodov a relatívne svetlá hornina jurských vápencov perfektne odráža svetlo jaskyniarskych lúčov. Pravdepodobne tento výpočet spôsobuje, že je o návštevu jaskyne stále veľký záujem. Zradný žľab a vstup-

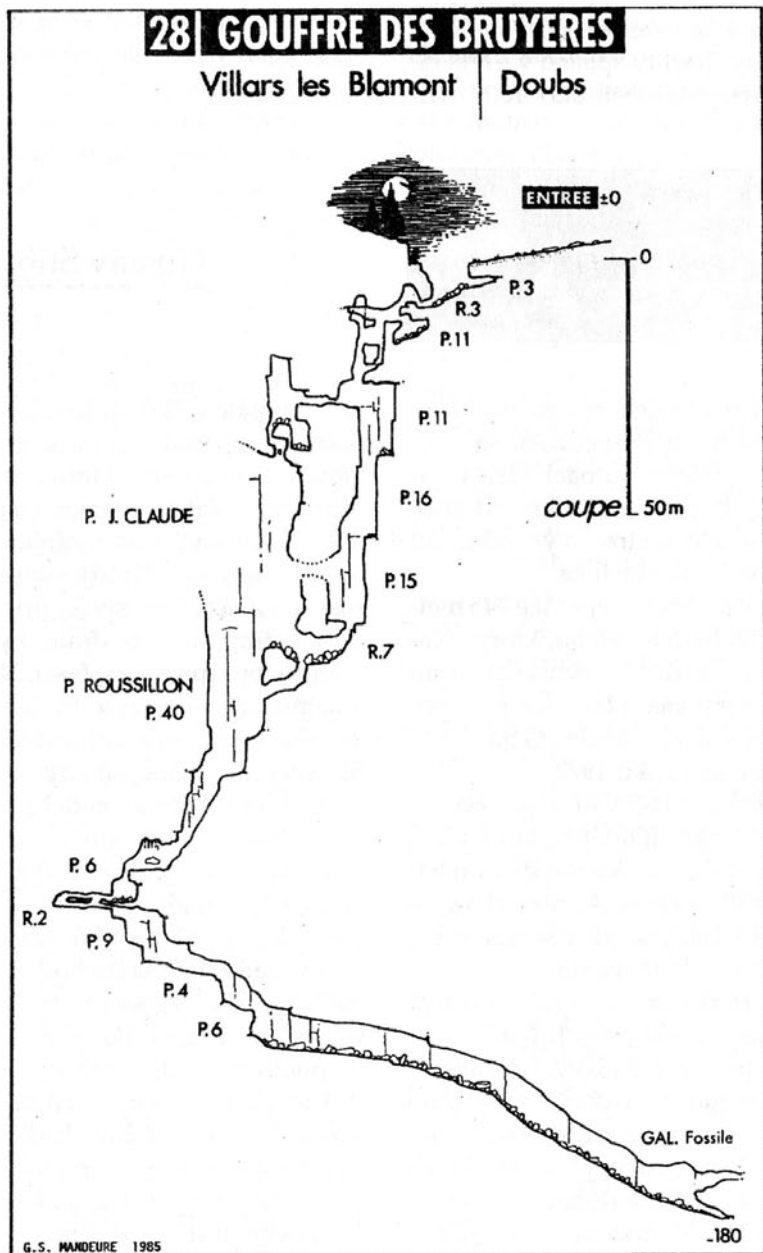
Gustáv Stibrányi

ná plazivka sú však veľmi nebezpečným faktorom. Obyčajná exkurzia plánovaná na štyri až päť hodín sa môže ľahko premeniť v niekoľkodňové „drkotanie zubov“ pod izofóliou počas čakania na upadnutie vody. Každý skúsený jaskyniar si starostlivo zväží stav svojej pripravenosti, momentálne klimatické podmienky, a v poslednej miere aj predpoveď počasia. Nie vždy je tomu tak, a najmä ak sa do nej vyberú začiatčníci. Jaskyňa je známa častými zásahmi SSF (francúzskej jaskyniarskej záchrannej služby). Posledné nešťastia sa prihodili v sobotu a v nedeľu 1. a 2. februára tohto roku. Skupina skúsených jaskyniarov si náhle zmenila plán a rozhodla sa zostúpiť do Bruyeres. Laná, ktoré mali nasúkané v batohoch pôvodne pre inú jaskyňu im však nestačili na dosiahnutie dna. Jeden z nich sa rozhodol zliezť posledné priepasti klasicky. Aj sa mu to podarilo, horšie však bolo smerom späť. Po ulomení chytu nasledoval šesťmetrový pád, ktorý končil zlomenou nohou. Bol to chlap mocný a zdatný s trocha krížikmi a množstvom podobných akcií. Zvládol to, a s pomocou kolegov a známeho jaskyniara z blízkeho okolia vyliezol z jaskyne na jednej nohe. Po poskytnutí prvej pomoci až na povrchu mu nohu nakoniec odborne ošetrili až v nemocnici. Záchranná služba nezasahovala a z dôvodu poistných okolností im tento prípad ani nebol oznámený.

Na druhý deň zostúpila do jaskyne iná partia. Taktiež to boli ostrieľaní chlapci. Popolud-

ňajšie slniečko roztopilo sneh a jaskyňu zaliali prúdy vody, ktoré nie a nie sa zastaviť. Jeden z nich v mizernom oblečení trpel tak silne hypotermiou, že nedokázal ovládať svoje údy. Musela prísť záchranka z radov SSF, ktorá ho v neskorých nočných hodinách vynesla z jaskyne.

Doporučenie: Ak budete jaskyniarčiť v Doubs, zájdite si pozrieť Gouffre des Bruyeres. Stojí to zato. Nepodceňujte ju však, aj keď je zdanlivo veľmi jednoduchá a neškodná. A nezabudnite, že platí to aj doma. Expedície a ťažké zostupy sa obyčajne premyslia do bodky. Nešťastia sa väčšinou prihodia na bežných menších akciách

prevzaté z publikácie Spéléologie en Franche-Comté

TECHNIKA A VÝSTROJ

Gustáv Stibrányi

(za organizačný výbor podujatia
„Veľký traverz“)

Veľký traverz

Väčšina našich jaskyniarov, hlavne však tí „vertikálni“, už vedia, že sa u nás v lete chystá premostenie Zádielskej doliny. Rozšírili sa hlavne informácie atraktívneho charakteru, ako svetový rekord, Guinnessova kniha rekordov, medzinárodná účasť, multimediálna reklama atď. Nuž nie sú to výmysly, ale nie práve tieto stránky podujatia sú podstatné.

Najlepšie bude ak začnem od Adama. Všetci veľmi dobre poznáte atmosféru cestovania za jaskyniarskou akciou v aute napchatom ľuďmi a materiálom, alebo pekné letné noci pri táborovom ohni v partii dobrých kamarátov. Kadečo sa pri takýchto príležitostiach navrávi. Veľmi často sa dostávajú na svetlo sveta aj rôzne túžby a sny. Väčšina spontánnych nápadov a plánov veľmi rýchlo narazí na bariéru ohraňujúcu možnosti dnešného uponáhľaného človeka. Niekedy sa stáva, že v skutočnosti jednoduché predsavzatia sa stávajú obeťou priority záujmov a nikdy neuvidia svetlo sveta. Niekedy sa zase zrodia veci, ktoré sú na prvý pohľad nemožné a neuskutočniteľné. Obyčajne je to súhra rôznych faktorov, ktoré danej veci pomáhajú a v neposlednej miere je to aj v našej brandži dobre známa posadnutosť, ktorá ženie veci dopredu. Nejako podobne je to aj s Veľkým traverzom. Myšlienka sa zrodila pri nekonečných debatách o jaskyniarskej tech-

nike v druhej polovici osemdesiatych rokov. Pri mnohých príležitostiach sme sa s priateľmi, Tondom Zelenkom, Petrom Mrázikom, Ferdom Šmikmátorom, Števom Mlynárikom a ďalšími zaoberali myšlienkou lanového traverzu cez Zádielskú dolinu. Takmer vždy to však narazilo na problém súvisiaci s dlhým lanom, otázkami okolo kotvenia, no a pravda, na problém súvisiaci s povolením v štátnej prírodnej rezervácii.

Nuž, ale sny sú na to, aby sa splnili. Keby sme sa ich vzdali, náš život by sa stal fádny a možno aj nezmyselný. Toto mierne filozofovanie by som rád doplnil myšlienkou amerického básnika J. L. Hughesa, ktorá mi veľmi často pomáha v slabých chvíľkach života. Jeden z veršov jeho krátkej básne hovorí: „Drž sa pevne svojich snov, lebo ak sny zomrú, život bude ako vták so zlomeným krídlom, ktorý už nemôže lietať.“ Dosť je však emócií, nech prehovorí aj fakty.

Dnešný svet je poháňaný strašnou spústou informácií. Informačná explózia je už nesledovateľná a nekontrolovateľná. Denne sa organizujú stovky rôznych kongresov, seminárov a odborných podujatí. Vydávajú sa tisíce kníh so špeciálnym zameraním. Odborník v určitom danom odbore sa má čo obzerať, aby stihol sledovať trend vývoja, ktorý bezpodmienečne potrebuje ak chce

vykročiť vpred, či hoci len držať krok. Podobne je to aj v lezeckých technikách. Z času na čas sa schádzajú odborníci na rôznych pracovných stretnutiach, ktoré sú zamerané na záchranárstvo, techniku používania lán, telekomunikačnú techniku v podzemí, aplikáciu počítačovej techniky v jaskyniarstve atď. Zostrojovanie lanových premostení nie je veľmi každodenná záležitosť v speleotechnike, ale fakt, že s tým súvisí celý rad odborných otázok súvisiacich s lanovými technikami a bezpečnosťou lezcov, je dostatočným dôvodom na to, aby sa zosumarizovali poznatky a vydali vo forme zborníka z odborného semináru. Slovenská speleotechnika má celkom slušný obraz vo svete. Prečo by sme ho ešte nezlepšili? Aj táto myšlienka nás poháňa. Toho roku je tu 12. medzinárodný speleologický kongres, ktorý sa bude konať relatívne blízko, vo Švajčiarsku. Organizátori predpokladajú účasť viac ako 2000 jaskyniarov z celého sveta. Tí, čo kvôli kongresu preletia „veľkú mláku“, určite to neurobia len pre jediný kongresový týždeň, ale budú si chcieť ešte čosi pozrieť. Čo keby sa nám podarilo prilákať z nich na Slovensko aspoň časť takých jaskyniarov, ktorí sa venujú speleotechnike? Tieto úvahy sa začali konkretizovať na jar minulého roku po konzultáciách s osobnosťami, ktoré môžu pomôcť pri riešení hlavných technických a organizačných problémov. Veľmi dôležitou okolnosťou je aj skutočnosť, že celý projekt prijali s porozumením aj orgány štátnej správy v oblasti ochrany prírody a pristúpili na dialóg, ktorý nakoniec vyústil v kompromisné riešenie s podmienkami zo strany štátnej správy a podujatie získalo výnimku zo zákona. Osobnú podporu má Veľký traverz aj zo strany Ing. Jozefa Zlochu, ministra životného prostredia SR, ktorý nad podujatím prevzal záštitu.

Samotné premostenie Zádielskej doliny, bude len praktickou časťou medzinárodného odborného seminára, ktorý mienime organizovať na veľmi dobrej úrovni, podľa možnosti v Košiciach na najvyššej dosažiteľnej úrovni kongresových služieb, so simultánnym prekladom prednášok, hosteskami vo všetkých svetových jazykoch, možnosťami neobmedzeného prístupu na internet pre všetkých účastníkov a ďalšími službami, ktoré sú vlastne dnes vo svete už samozrejmosťou. Zborník referátov s kvalitnou

grafickou úpravou a dobrou tlačou, s príspevkami účastníkov zo všetkých oblastí súvisiacich s lanovými premosteniami bude dôstojným ukončením celého podujatia.

Vy, čo ste si prečítali túto informáciu, či už ste členom SSS, alebo nie, ak Vás toto podujatie zaujalo a radi by ste sa ho zúčastnili, prečítajte si priloženú prvú informáciu a oznámte nám váš záujem na ktorúkoľvek z nižšie uvedených adries.

Slovenská speleologická spoločnosť
technická komisia
organizuje medzinárodný odborný seminár

LANOVÉ PREMOSTENIA (TYROLSKÉ TRAVERZY)

v Košiciach 21. až 25. augusta 1997

Poradný výbor

Pavel Bosák (Generálny sekretár UIS)
Petr Hipman (Slovenská speleologická spoločnosť)
Eduard Kladiva (Speleoklub Cassovia, Košice)
George Marbach (Federation Francaise de Speleologie)
Mikuláš Rozložník (Slovenská agentúra životného prostredia)
Bruce Smith (Vertical Section NSS)
Gustáv Stibrányi, predseda (Slovenská speleologická spoločnosť)
Alan Warild (Australian Speleological Federation)

Odborný seminár je registrovaný ako postkongresová aktivita 12. medzinárodného speleologického kongresu UIS

Program

21.8. Odborné prednášky a prezentácie
22.8. – 25.8. Vystrojenie Veľkého traverzu nad Zádielskou dolinou,
praktické prezentácie v teréne, odstrojenie
22.8. – 25.8. Podzemné a povrchové exkurzie

Odborné prednášky, teoretické a praktické prezentácie budú pokrývať čo najširší okruh problematiky súvisiacej s lanovými premosteniami:

- vystrojovanie premostení (prvé prepojenie kotvých miest, kotvenie, napínanie, meranie, istenie, ...)
- laná a ostatné materiálne vybavenie pre lanové premostenia
- metódy prekonávania lanových premostení
- horizontálne a šikmé premostenia

Prednášky, dia a videoprojekcie, ako aj predvádzanie materiálu všetkých účastníkov je vítané. Predvádzanie materiálu a lezenie priamo na Veľkom traverze nad Zádielskou dolinou bude umožnené až po prezentácii v teoretickej časti.

Zborník referátov z odborného seminára bude vydaný až po ukončení podujatia. Prosíme, aby ste na publikovanie pripravili a odovzdali svoje referáty ešte pred začiatkom v angličtine. Najlepšie na diskete 3,5" vo formáte ASCII text.

Oficiálnym rokovacím jazykom na seminári bude angličtina. Inojazyčné prednášky a prezentácie budú simultánne prekladané. Zborník referátov bude vydaný v angličtine. Pre organizačné potreby budú k dispozícii skúsení sprievodcovia a hostesky.

Ubytovanie

Ubytovacie možnosti budú v študentských domoch v Košiciach. Na požiadanie sa môže rezervovať ubytovanie v hoteloch a autokempingoch.

Účastnícky poplatok

Plný účastnícky poplatok je 600,- Sk. V prípade využitia spoločnej dopravy 4 až 5 krát Košice – Zádiel bude príplatok 300,- Sk. Poplatok za účasť na podzemných a povrchových exkurziách bude podľa náročnosti 100,- až 250,- Sk za osobu a exkurziu.

Bližšie informácie

Požiadavky o bližšie informácie posielajte na adresu Gustáva Stibrányiho, alebo RNDr. Eduarda Kladivu, CSc. Technické informácie o Veľkom traverze získate na adrese Gustáva Stibrányiho. Podrobné informácie o programe získate z 2. cirkulára v apríli 1997 na Internete na URL adrese: <http://www2.tuke.sk/users/kladiva/slt97/>, alebo ak si o ne požiadate na priloženom formulári.

Kontaktné adresy

Gustáv STIBRÁNYI

044 02 Turňa nad Bodvou, č. 328, Slovensko
tel/fax:++42 943 66 22 30, 662 665,
e-mail: meander@fairnet-ke.sk

RNDr. Eduard KLADIVA, CSc.

Maurerova 14, 040 22 Košice, Slovensko
e-mail: kladiva@saske.sk

Medzinárodný odborný seminár
LANOVÉ PREMOSTENIA
Košice, 21. – 25. august 1997

Prihláška na seminár

Priezvisko: Meno:

Adresa:

Tel./Fax: E-mail:

Mienim: predniesť prednášku
premietnuť diapozitívy – video
predviesť praktickú ukážku
preliezť Veľký traverz
zúčastniť sa na exkurziách

Áno Nie
Áno Nie
Áno Nie
Áno Nie
Áno Nie

Som : jaskyniar – horolezec – záchranár – iný:

Dátum: Podpis:

Prosíme vráťte tento formulár vyplnený najneskôr do 1. mája 1997 na ktorúkoľvek kontaktnú adresu poštou, faxom, alebo e-mailom.

Ako premôcť skalu

Juraj Kankula

Každý jaskyniar vie, ako často naráža v podzemí na prvý pohľad neriešiteľný problém prelezania rôznych skalných úžin, ktoré bránia v prieniku do nových priestorov. Darma vás vzrušuje prievan, častý na takých miestach, kladivom ani železnou tyčou nerozrušíte skalu tak, aby ste šli ďalej. Riešiť toto trhacími prácami na báze streliwa aktivovaného elektrickým impulzom je nesmierne komplikované z hľadiska materiálového zabezpečenia a vyhovenia všetkým súvisiacim legislatívnym požiadavkám. Podobne rozbíjanie skaly pneumatickým kladivom na miestach vzdialených od vchodu do jaskyne je prakticky nemožné s bežne dostupnou technikou.

Zdá sa, že rýchlym, bezpečným a účinným spôsobom odstránenia prekážok v ceste za novými objavmi by mohol byť systém založený na nábojkách vyrábaných firmou Hilty, takých aké používajú remeselníci pri nastreľovaní vodiacich lúčov na elektrickú kabeláž do stavebných panelov. Nápad údajne pochádza z Francúzska a my sme sa o ňom dopočuli od istého českého kolegu.

Firma Hilty vyrába celú škálu týchto patrónov, máme skúsenosti s ich najsilnejšou verziou (stárkoste ladung) s priemerom krčku 8 mm a čierne zafarbenou špicou (farebné rozlíšenie charakterizuje rôznu silu nálože). Špecializované predajne Hilty predávajú, resp. predávali na jar 1996, spomínanú verziu v krabičkách po 100 kusov v cene okolo 700 korún.

Pravdaže, nábojky samé nestačia, potrebných je viacero prvkov aby systém fungoval. Základom je akumulátorová vŕtačka s príklepom. Mali sme možnosť odskúšať typ Hermann BXA 320 nemeckej proveniencie, korú prostredníctvom pána Dušana Kotlarčíka láskavo poskytlo slovenské zastúpenie firmy Hermann v Revúcej. V extrémnych podmienkach vysokej vlhkosti vzduchu a chladného prostredia bol jeden plne nabitý akumulátor schopný dodať energiu na vyvrtanie 7–8 dierok s priemerom 8 mm, hlbokých cca 15 cm.

Aby sme nábojky dostali až na dno vyvrtaného otvoru, používame tzv. „ládováčik“, kovovú tyčku s priemerom 5–6 mm so zaoblenými koncami, dlhú 25–30 cm. Tlakom ruky alebo jemným poklepávaním sa nábojky (používame väčšinou dve naraz, ale možno naložiť tri, ba aj štyri, podľa toho aký hlboký otvor vyvrtáte, samozrejme potom značne vzrastá rozrušovacia schopnosť) vsunú na doraz na dno.

Nasleduje odpálenie patrónov. Dôležitým prvkom systému je nárazník. Vyrobiť ho by nemalo byť ťažké pre hociktorého zámočníka. Náš prototyp vyrobil pán Jozef Komžík z Partizánskeho. Rukoväť je z masívnej železnej guľatiny priemer 30 mm, dlhá tak na šírku dlane. Praktické je na konci vyvŕtať malý otvor, aby sa dal prevliecť kus šnúry a ten si pripnúť na sedačku alebo len tak priviazať na ruku aby sa predišlo prípadnej strate nárazníka pádom po odpadnutí kusu skaly. Podstatnou súčasťou je oceľová guľatina priemer 8 mm, musí byť dobre zakalená, aby sa neohýbala. Pozornosť treba venovať hrotu nárazníka. Nábojky Hilty sú aktivované nárazom na okraj krčku, nie do stredu a podľa toho treba aj hrot upraviť (viď náčrt).

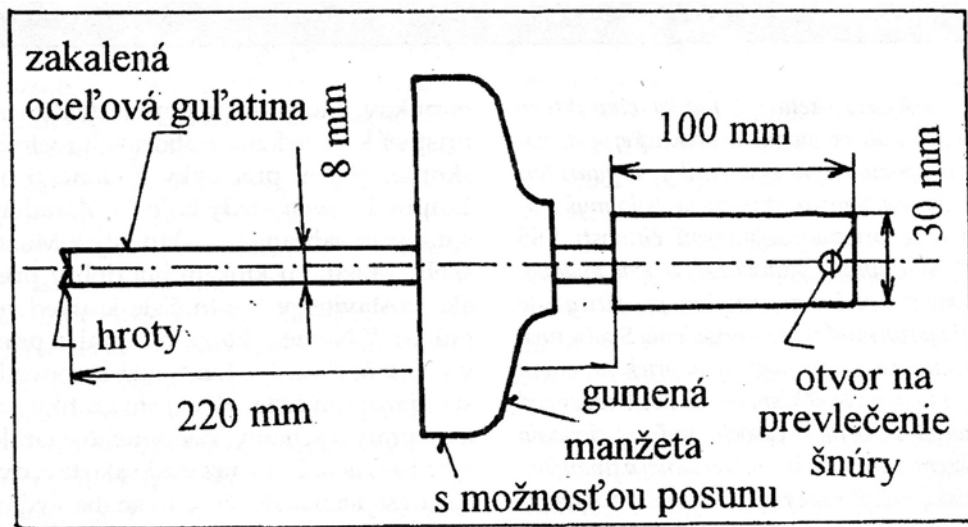
Krátkym, ráznym úderom kladiva na nárazník dôjde k slabej explózii. V niektorých prípadoch reagovali nábojky až na druhý, tretí raz, zrejme neboli vsunuté na dno až na doraz, ale vždy explodovali obidve, hlučnosť je veľmi nízka. Prax nás naučila, že pred uskutočnením tejto operácie je nevyhnutné nejakým spôsobom prikryť ústie otvoru, lebo potom fŕkajú na všetky strany drobné úlomky skaly. Sprvoti sme provizórne omotávali okolo nárazníka kus handry, ale potom nás napadlo použiť gumenú manžetu z obyčajného zvona na sprevádzkovanie upchatého záchodu alebo vodovodného prepadu. V strede manžety je vyvrtaný cca 6 mm otvor a dá sa s ňou pohybovať hore-dole po nárazníku tak, aby prikryla ústie.

Ak by niekto chcel vyskúšať a používať tento spôsob rozširovania skalných úžin, odporúča-

me používať poriadne (napr. lyžiarske) okuliare a rukavice. My sme ho s úspechom testovali v Chorvátsku v rámci expedície Velebit '96. Povedzme pred pol hodinou ešte neprielezná puklina bola naraz prielezná a postup ďalej bol možný ihneď. Účinok je čiste lokálny, odpadnú kusy kamienka, niekedy skala trochu popraská a

pár úderov kladivom ešte viac spriechodní inkriminované miesto.

Veríme, že budeme mať veľa dobrých nápadov na vylepšenie ozaj ľahko dostupného spôsobu rozširovania úzkych priestorov v podzemí a dúfame, že nám všetkým pomôže splniť túžbu po ďalších a ďalších objavoch.

K histórii vydávania Spravodaja

Vydávanie jaskyniarskeho periodika charakteru nie úplne vedeckého ale venovaného praktickej speleologickej činnosti, poznatkom z techniky, organizácie i prevzatým informáciám zo zahraničia, bola myšlienka, ktorá stála už pri znovuoobnovení činnosti SSS v r. 1969 – 70. Snáď práve skutočnosť, že jeho vydávanie bolo vždy považované za nepochybnú prioritu a bola mu aj venovaná pozornosť zo strany vedenia Spoločnosti, viedlo k tomu, že Spoločnosť aj napriek mnohým komplikáciám a ťažkým obdobiam ostala po obnovení od r. 1970 jednotná a to aj v časoch, keď jej členovia nedostávali okrem Spravodaja z materiálnej a finančnej stránky prakticky nič. Pri završení 5. ročníka existencie Spravodaja v zmenených ekonomických podmienkach osamostatnenej SSS dovolil som si rekapitulovať jeho vydávanie od počiatkov, o ktorých dnes mladší členovia máločo vedia, až podnes, s cieľom vyvarovať sa chýb minulosti a načrtnúť možné smery jeho zlepšenia.

Prvé číslo Spravodaja vyšlo v roku 1970, ako hovorí jeho tiráž – „nákladom Múzea slovenského krasu v Lipt. Mikuláši, pre svojich pracovníkov a dobrovoľných spolupracovníkov združených v Slovenskej speleologickej spoločnosti“ v počte 350 kusov. Nie je tu uvedený redaktor ani autor organizačných správ, ktoré toto číslo obsahuje. Prvé číslo tiež ešte nebolo číslované, a bolo viac – menej istým provizóriom, vydanom jednoduchou technikou – rotaprintom. Jeho rozsah bol 13 strán, formát A 5 a každý vlastný exemplár je dnes vzácnosťou.

Už druhé číslo prinieslo podstatný pokrok. Objavuje sa v ňom redakčná rada v zložení V. Nemec (riaditeľ MSK), RNDr. D. Kubíny, (predseda SSS), Dr. J. Bárta a PhMr. Š. Roda. Je zaujímavé, že už vtedy vznikla istá idea štruktúry

Spravodaja, ktorá existuje podnes. V tomto čísle sa totiž popri organizačných správach objavujú príspevky odborníkov, ktoré majú populárnejším spôsobom prispieť k zavedeniu odborných metód do práce skupín, ako aj príspevky z činnosti oblastných skupín, ktorých vtedy bolo 21. Zaradené sú tu aj správy zo zahraničia a aktualita z Múzea slovenského krasu, ku ktorým bol dobrý prístup, lebo ako zostaviteľ v tomto čísle je uvedený riaditeľ múzea V. Nemec, ktorý o. i. mal i prax z práce v tlačiarňach. Už v tomto, dá sa povedať prvom štandardnom čísle, sú v texte grafiky – mapy jaskýň, grafy a schémy. Podobného charakteru bolo aj ďalšie číslo. Tentoraz vyšlo ako tzv. dvojčíslo 3 – 4, čím sa naznačilo, že je tu snaha vydávať 4 čísla ročne, i vykryl sa istý vydavateľský sklz. Neduh dvojčísli sa znova objavil neskôr a trápil nás ako nočná mora po celé 80-te roky. Tlač týchto čísel zabezpečoval Okresný osvetový dom v Lipt. Mikuláši.

Po tomto, dá sa povedať pokusnom období, dostáva Spravodaj stabilného výkonného redaktora, nedávno zosnulého Ing. M. Erdösa, pod ktorého redakciou resp. editorstvom potom vychádzal až do r. 1983. Napriek excentrickej polohe výkonného redaktora na pracovisku v Košiciach vydávanie Spravodaja bolo pravidelné. Grafickú úpravu prevzal maliar J. Močilák, ktorého dielom je nová, vkusnejšia obálka a okrem iného jeho svojským štýlom bol vytvorený aj dodnes užívaný znak SSS.

V r. 1971 došlo k miernemu zlepšeniu tlače, ktorú teraz vykonávali Tlačiarne v Liptovskom Mikuláši. Základ však naďalej ostal písaný na blany na stroji. Náklad stúpil na 500 ks. Obsah Spravodaja ostal podobný. Rozsah celého ročníka 1971 som vypočítal na 6,9 AH (autorské hárky, ktoré obsahujú stany štandardného formátu 30 riadkov × 60 klepov). V r. 1971 vyšli riadne

všetky 4 čísla a situácia vo vydávaní sa stabilizovala. Preto aj ďalšie ročníky, 1972 a 1973 mali podobnú formu aj obsah. Došlo akurát k zmenám v redakčnej rade, ktorá v čísle 4/72 a 1/73 nie je uvedená, iba výkonný redaktor, a od nasledujúceho čísla, po Valnom zhromaždení bola táto rozšírená o Dr. Š. Homzu, Ing. P. Štefanču a J. Sucháňa a v redakčnej rade chýba V. Nemec

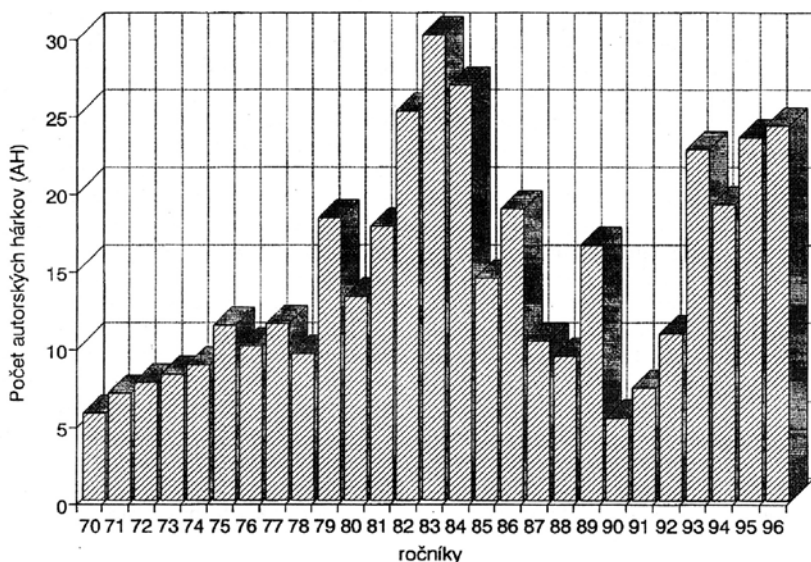
Od čísla 4/1973 sa objavuje v redakčnej rade nová funkcia – zodpovedný redaktor, ktorým sa stáva Alfonz Chovan, riaditeľ MSK, ktorý je o. tiež i tajomníkom SSS a ktorý sa v ďalšom zaslúžil o ďalšie zlepšenie úrovne Spravodaja. Počas uplynulých 4 rokov vydávania Spravodaja stále mierne stúpal rozsah, v r. 1973 sa 8,1 AH a tiež náklad (na 600 ks). Doplnená redakčná rada v zlepšených podmienkach resp. s podporou MSK od r. 1974 sa zaslúžila o skvalitnenie formálnej stránky vydávania. Spravodaj sa začal vydávať tlačou od č. 1/74 z redakčnej rady sa stratil Dr. Homza, Spravodaj naďalej zostavuje výkonný redaktor Ing. Mikuláš Erdős. Isté výhrady členskej základne boli k zúrivu červenej obálke akoby symbolizujúce normalizačné obdobie. Nasleduje pomerne dlhé obdobie rokov 1974 – 1979. Spravodaj dostáva ustálenú štruktúru. Prevažujú príspevky z činnosti oblastných skupín, ktoré dodnes tvoria súčasť bibliografie krasu Slovenska. Spravidla v 2. čísle je zverejnená správa o činnosti oblastných skupín, ktorú

takto každoročne predkladali predsedníctvu a boli prerokovávané na Rozšírených zasadnutiach Predsedníctva SSS. Cenné sú tu aj metodické materiály a technické príspevky, z ktorých by som vymenoval aspoň v č. 4/74 – až 1/76 seriál o technických pomôckach od P. Hipmana. O tom, že Spravodaj vychádzal pravidelne svedčí i napr. skutočnosť, že dopredu zverejňoval i program Jaskyniarskych týždňov, ako napr. č. 2/76. Rozsah celého ročníka v r. 1975 dosiahol 11,3 AH pri náklade 700 kusov. O zlepšujúcej sa úrovni Spravodaja svedčila aj skutočnosť, že číslo 2 z r. 1977 vyšlo v anglicko – slovenskej úprave, s farebnými fotografiami, pri príležitosti VII. medzinárodného spel. kongresu Sheffielde. Žiaľ, nedozvedeli sme sa nič o prípadnej účasti nášho vedenia na tomto kongrese. Napriek tomu sa však v týchto rokoch začínajú objavovať prvé príspevky z výprav našich speleológov do krasových oblastí v zahraničí. Od č. 3/1977 sa v redakčnej rade objavuje Ing. J. Slančík, ktorý vystriedal J. Sucháňa.

V čísle 2/1979 sa objavuje ďalší zaujímavý fenomén – monotematické číslo. Toto bolo venované konferencii Dokumentácia krasu a jaskýň, uskutočnenej 2. – 3. 11. 1979. Toto doteraz najrozsiahlejšie číslo (109 strán) obsahuje referáty a príspevky, ktoré sú podnes zdrojom inšpirácie pri dokumentácii jaskýň. Vydávanie monotematických čísel sa v istých podmienkach

Spravodaj Slovenskej spel.spoločnosti

Rozsah jednotlivých ročníkov v AH

ukázalo byť veľmi užitočné. Monotematické bolo však aj číslo 3, ktoré bolo pokračovaním zborníka referátov z tejto konferencie. Istým negatívom či protikladom monotematických čísel roku 1979 bola skutočnosť, že iba malý objem bol venovaný činnosti skupín. 4. číslo vyšlo pomerne „tenké“, iba 34 strán. Celkove však rozsah ročníka 1979 vyskočil na 18,2 AH.

Ročník 1980 bol prelomovým z hľadiska zvyšovania formálnej i obsahovej úrovne Spravodaja. V prvom rade to bola zmena formátu. Prešlo sa na formát B-5, ktorý je väčší. Spravodaj dostal farebnú obálku, zhotovovanú odvtedy nepretržite z farebných diapozitívov a vo vnútri Spravodaja bolo umožnené publikovať čiernobiele fotografie. Redakčná rada aj výkonný redaktor ostala nezmenená. Charakteristiku doby preukazuje obrázok na str. 15., všimnite si 2. muža zľava! Už v 1. čísle je, čo považujeme za správne, správa o činnosti Spoločnosti za posledný rok. Vypracoval ju, resp. zostavil, Ing. Jozef Hlaváč, tajomník SSS, ktorý ju predkladal od r. 1977. V čísle 2 sa objavuje dokonca správa o činnosti SSS za I. polrok 1980. V Spravodaji sa začínajú objavovať tiež zaujímavé príspevky z expedícií SSS do krasových oblastí už aj západnej Európy. V čísle 3/1980 sa objavujú pred samostatnými tematickými celkami – Výskum a prieskum, technika, dokumentácia... zaujímavé grafické obrázky, iste dielo p. Močiliaka, ktoré Spravodaj dodnes používa a tiež dodržiava v zásade vtedy zavedenú štruktúru. Od čísla 1/1981 však už p. Močiliak nie je v redakčnej rade uverejnený.

V čísle 2/1981 je veľmi zaujímavý úvodník od Ing. Hlaváča. Čiastočne rekapituluje vývoj Spravodaja a načrtá problematiku, ktorá je aj dnes aktuálna. Hovorí o nedostatku príspevkov, sklze vo vydávaní a nízkej kvalite príspevkov. Je však isté, že závažné sklzy sa začali objavovať iba relatívne nedávno. Avšak išlo iba o začiatok vážnych problémov, ktoré potom sprevádzali celé 80-te roky. Je zrejme, že problémy, o ktorých Ing. Hlaváč píše, napriek stúpajúcej grafickej i odbornej úrovni existovali. Svedčí o tom úvodník z 4. č. r. 1981 i charakter tohto monotematického čísla, ktoré pripravila o. s. Zvolen. Z tohto dôvodu v tomto čísle ani nie je uvedený výkonný redaktor. Napriek týmto výhradám sa však Spravodaje z tohto obdobia dobre čítajú, rastie ich náklad i rozsah. Ďalšie monotematické číslo zabezpečila o. s. Rim. Sobota (2/1982), ale už od č. 3/1982 nastupuje nový výkonný re-

daktor, Ing. Jozef Hlaváč, ktorý bol súčasne aj tajomníkom SSS. V tomto období došlo k zániku Správy slovenských jaskýň a vzniku nového strešného subjektu (od 1. 6. 1981 – Ústredia ochrany prírody – ÚŠOP) v Lipt. Mikuláši, MSK sa premenováva na Múzeum slovenského krasu a Ochrany prírody. S týmito zmenami súvisí aj vymenovanie novej redakčnej rady v zložení: Zodpovedný redaktor A. Chovan, už spomínaný výkonný redaktor, a členovia Dr. J. Bárta, CSc., Ing. M. Erdős, RNDr. L. Gaál, PhMr. Š. Roda, Ing. J. Slančík, G. Stibrányi. Kvalita prevedenia Spravodaja zas stúpla zavedením stĺpcovej sadzby. Zvýšila sa odborná úroveň príspevkov a tiež stúpol ich rozsah, objavujú sa rozsiahlejšie správy z expedícií. V 4. č. r. 1982 píše A. Chovan v úvodníku zas o problémoch s vydávaním, samozrejme vo vtedy bežnom zaošľahanom štýle. Progresom malo byť od r. 1983 honorovanie príspevkov. V roku 1982 zas stúpol objem informácií uverejnených v Spravodaji a dosiahol hodnotu 25,07 AH.

Z kvantitatívneho hľadiska vrcholom vo vydávaní Spravodaja bol rok 1983. Vyšli vtedy 4 čísla a rozsah tohto ročníka dosiahol 30,42 AH pri náklade 1 000 kusov. V redakčnej rade sa objavila technická redaktorka B. Buzáková. Na dobrej technickej i estetickej úrovni ho už vydávala pre MSK a OP OSVETA v Martine, tlačný bol v Lipt. Mikuláši. Avšak vysoký rozsah tohto ročníka bol „vylepšený“ prílohou – Exkurzným sprievodcom z Jaskyniarskeho týždňa a podobne ako r. 1979 aj referátmi z 2. konferencie Dokumentácia krasu a jaskýň. Zvýšenie ceny bolo kompenzované u č.2 čiernobiou obálkou. Od č. 4 začal Spravodaj vychádzať vytlačený na kriedovom papieri, žiaľ aj dodnes trochu smradľavom. Obsah Spravodaja po tomto období spestrujú humorné príspevky a kresby Eda Pívovarčího. Napriek týmto pozitívnym rysom pretrvávajú problémy so sklzmi. Č. 1/84 spracovala monotematicky o. s. Sp. Nová Ves. Sklzy vo vydávaní sa čiastočne podarilo zmenšiť vydaním dvojčísla 2–3 (naposledy bolo dvojčíslo v r. 1970). Obsah Spravodaja bol v tomto období zaujímavý a pestrý, čo bol snáď aj obraz situácie vo vtedajšej SSS. Objavuje sa ruské a anglické resumé. Predchádzajúci rozsah sa však už nepodarilo dosiahnuť. V ďalšom ročníku dochádza takmer k pádu na rozsah 14,3 AH a vydanie iba 2 dvojčísiel. Náklad dosiahol 1100 kusov, ako autor grafickej úpravy je uvedený

M. Farkaš. Aj keď sme vtedy pokladali vydávanie dvojčísiel za prechodný jav, stal sa realitou 80-tych rokov. Formou dvojčísiel boli charakterizované ročníky 85 a 86, v r. 1985 sa však podarilo okrem riadneho čísla 1–2 vydať aj jeho anglickú mutáciu venovanú kongresu UIS v Španielsku, ktorá bola na vynikajúcej úrovni. Zdalo sa, že definitívne sa prejde na 2 čísla ročne, avšak v r. 1987 sa podarilo vydať iba jediné číslo, označené ako 1–2. V redakčnej rade sa objavil síce aj redaktor Osvety B. Kortman, avšak v r. 1988 vyšlo zas iba 1 číslo s rozsahom 9,29 AH, čím sme sa objemom informácií vrátili na úroveň priemeru 70-tych rokov. Úroveň príspevkov sa postupne mení, prevládajú odbornejšie príspevky. Kvalita vyhotovenia je už profesionálna. Bol to zrejme odraz doby, keď už aj MSK bolo premenované na MVOP (Múzeum vývoja ochrany prírody) a pojmy ako „jaskyne“ a „jaskyniarstvo“ zmizli z názvov oddelení i výskumných úloh ÚŠOPU i MVOP-U. To sa však už dostávame do obdobia roku 1989. Ako píše v úvodníku v č. 1/89 Ing. Hlaváč „na poslednom valnom zhromaždení sa vydávanie bulletinu zniesla vlna kritiky“. Spravodaj bol na radu jazykovedcov premenovaný na Spravodajcu.

V redakčnej rade sa objavil ako zodpovedný redaktor nový predseda SSS, podpredsedom sa stal Dr. V. Košel. Pribudol tiež Ing. J. Dzúr a E. Pivovarci. Situácia sa mierne zlepšila, v tomto roku sa podarilo vydať 2 čísla, 1 a 2, pričom sa predpokladalo, že sa ostane pri dvoch číslach ročne, čo bolo aj odborne zdôvodnené. Rozsah dočasne stúpol na 16,4 AH. Napriek tomu, že v tomto roku sa konal kongres UIS v Budapešti, v 2. čísle chýba cudzojazyčné resumé. Nasledujúci pokles rozsahu ročníka na najnižšiu hodnotu v histórii r. 1990 je nielen dôsledok spoločenských zmien, keď mnohí aktívni jaskyniari a autori začali robiť niečo iné, ale aj výslednicou systematického poklesu, ktorý je možné zaznamenávať od r. 1984. Napriek problémom s vydávaním je treba priznať, že polygrafická i obsahová úroveň Spravodaja neklesla.

V r. 1991 dochádza k premenovaniu Spravodaja či Spravodajcu na „Jaskyniara“. Ako hlavný dôvod premenovania bola snaha uniknúť vysokým daniam pre periodiká či merkantily,

avšak domnievam sa, že boli tu i tendencie ďalej zvýšiť kvalitu a názov Spravodaj či Spravodajca sa nezdal dostatočne atraktívny. Žiaľ však pod týmto názvom vyšlo iba jediné číslo.

V dôsledku odchodu profesionálneho výkonného redaktora došlo k prerušeniu kontinuity s vydavateľstvom i abdikácii či odmlčaniu sa členov redakčnej rady. Po istom váhaní a neúspešnom poverovaní viacerých členov zostaviteľskou činnosťou v II. polovici r. 1992 došlo k vydaniu 1. čísla 1992 v amatérskych podmienkach v Laboratóriu výpočtovej techniky na Pedagogickej fakulte v Prešove, tlač bola zvládnutá za zlomok pôvodnej ceny v tlačiarňi IMPRESSO. Povinnosti redakčnej rady zobrali na seba predseda a podpredseda SSS, neskôr tiež E. Kladiva. Postupne sme sa vrátili aj k pôvodnému názvu. Ukázalo sa, že vydávanie periodika nie je v nových podmienkach až taký problém, ako sa zdalo v 80-tych rokoch. Nasledujúce 4 ročníky vychádza Spravodaj v pravidelných 1/4 ročných intervaloch ako v 70-tych rokoch prakticky bez sklzov. Vyskytujú sa však tiež aj problémy. Excentricky umiestnený zostaviteľ nie vždy je dokonale infomovaný o dianí v centre. Spočiatku bol problém prerušenia kontinuity so zavedenými autormi, problematické je tiež napojenie na tie speleologické subjekty, ktoré vydávajú vlastné periodiká. Navyše v neprofesionálnych podmienkach pracujúca redakcia nemôže zabezpečiť pri všetkej snahe najkvalitnejšiu redakčnú prípravu a tak sa stáva, že do jednotlivých čísiel sa dostanú preklepy alebo nie celkom overené informácie. Postupne dochádza tiež k zmene profilu časopisu. Pri trvajúcom nezaujme o dokumentáciu zo strany SMOPAJ dochádza k tomu, že Spravodaj na seba preberá aj funkciu základného periodika, ktoré zabezpečuje uchovanie informácií. Z finančných dôvodov nemožno zabezpečiť takú kvalitnú sadzbu i tlač ako v 80-tych rokoch. Prácu terajších zostaviteľov však iste vyhodnotí história neskôr. Zdá sa však, že súčasný stav signalizuje istú kvantitatívnu i kvalitatívnu úroveň ako prirodzený výsledok aktivity jaskyniarov na Slovensku, ktorá, ako sa zdá, iba veľmi závisí od spoločenských a ekonomických podmienok

Jaskyňa Mŕtvych netopierov – prvá súkromne sprístupnená jaskyňa na Slovensku

Milan Štéc

Každý s nás pozná zaniieteného speleológa, objaviteľa Jaskyne mŕtvych netopierov, Milana Štéca. S jemu vlastným entuziazmom sa pustil do diela, o ktorom málokto veril, že bude úspešné. Koncom minulého roku sme sa však z televízie, novín aj časopisov dozvedeli, že svoj projekt súkromne prevádzkovej jaskyne dotiahol do konca. Považujeme preto potrebné, aby naši členovia mali tiež informáciu o tomto pozoruhodnom podniku. Preto sme neodmietli ponuku autora samotnej myšlienky sprístupnenia a uverejňujeme mu príspevok v nezmenenej podobe.

Editor

Od objavu centrálnych častí J.M.N. v masíve Kozích chrbtov ubehlo 15 rokov. Stalo sa tak 27. septembra 1981, keď J. Peňko, I. Schöber a M. Štéc prenikli závalom do nekonečného podzemného bludiska na hrebeni Nízkych Tatier v Ďumbierskom vysokohorskom krase.

Rok 1996 nie je len jubileom tejto jedinečnej vysokohorskej jaskyne, ale aj rokom jej sprístupnenia.

Rozľahlosť systému a jeho morfológická ideálnosť nútila od začiatku prieskumu rozmyšľať o jej možnom sprístupnení. Jej poloha v turistickom centre Srdiečko – Chopok – Jasná túto myšlienku len utvrdzovala. Veď na najvyššom bode Kozích chrbtov sa nachádza horská chata a stretáva sa tu sedem značkových turistických chodníkov. Realizácia sprístupnenia zatiaľ neprichádzala do úvahy pôvodnými vchodmi pre nevhodné vstupné prierezy s plazivkami s veľkým prevýšením s množstvom vertikálnych stupňov. Nasledoval niekoľkoročný prieskum rozsiahleho podzemného bludiska s výraznými horizontálnymi a priamkovými úrovňami.

V roku 1982 prenikajú Kormanský, Štéc, Suchán na absolútne dno v hĺbke –233 m. V roku 1986 objavujú Štéc, Schvarcbacher, Prochádzka, Höger najvyššie miesto vo výške +77 m. Tento rok prináša významné objavy za Čachtickým

dómom, dlhodobou srdcovou záležitosťou M. Sluku. Angličania nachádzajú pokračovanie horizontu 1520 za Anglický dóm. Koncový zával zdolávajú bystričania v zložení Štubňa, Kurka, Mlynárik. Objavujú Bystrický dóm s dĺžkou 170 m, vysoký 40 m. Jeho objem predstavuje 50000 m³. O rok neskôršie nasleduje ďalší významný objav brežňanov. Jaskyniari Höger, Štéc, Schvarcbacher, Prochádzka objavujú paralelné vetvy a dosahujú v nich aktívne riečisko. Najvýznamnejší objav z pohľadu sprístupnenia jaskyne sa uskutočnil koncom roka 1985. jaskyniari Höger a Csala prenikli za Veľký kaňon a priblížili sa na horizonte 1520 len niekoľko metrov k povrchu. Nastal prelom v problematike sprístupnenia a všetka činnosť bola upriamená na otvárkou nového vchodu. V roku 1986 brežňania otvárajú za pomoci rádiotestu vchod do najvyššieho horizontu 1670 m n. m. (Kladno) a o niekoľko mesiacov vysnivaný Brežňanský vchod č. 7. Nový, pohodlný vchod výrazne uľahčuje ďalší prieskum vďaka rýchlemu presunu jaskyniarov do jeho magického stredy v oblasti daždivého dómu.

Myšlienka možného sprístupnenia jaskyne už je reálna. Vytipovala sa prehliadková trasa, a do podrobnej mapy horizontu 1520 v mierke 1 : 200 dokresľuje prehliadkový chodník využívajúci pôvodnú jaskyniarsku trasu cez Jazierkový dóm, Hlinenú a Tunelovú chodbu až do Daždivého dómu. Nevyhnutným stavebným prvkom ostáva premostenie Veľkého kaňonu. Jeho náročné zdolávanie traverzom v 30 m výške spôsobuje menej zdatným jaskyniarom problémy, preto ho mnohí radšej obchádzajú Furmanskou chodbou so značným prevýšením. Stavba 35 m dlhého mosta z ocelevej lešenárskej konštrukcie a technoroštov zaberá jeden rok. Druhé premostenie vyriešilo nástup na hornú riečnu terasu Tunelovej chodby. Tak možno obísť členité dno v dĺžke 100 m. Jednoduché

elektrické vedenie od centrály po Veľký kaňon určené pre napájanie elektrickej vrtačky bolo doplnené svetidlami. Skúšobný 100m úsek od vchodu po Veľký kaňon je takto vybavený do konca r. 1986. Elektrické osvetlenie na nás zapôsobilo bombasticky, lebo jaskyňu umožnilo vidieť v inom svetle. Dobré známe priestory na nás pôsobia asi tak, ako mnohokrát reprízovaný film sledovaný na ČB obrazovke, neskôr vidieť na filmovom plátne vo farbe. Realizácia myšlienky sprístupnenia J.M.N. už bola hmatateľná a prezentovaná prostredníctvom televízie aj na verejnosti. Predpokladaný úspešný ťah sa vzápätí obrátil proti realizátorom sprístupnenia. Nomenklatúrne vedenie správy NAPANT-u ihneď vyhlasuje brezňanov za devastátorov jaskyne a neoprávnene vydáva zákaz činnosti v Kozích chrbtoch. Prieskum samozrejme pokračuje a utajene sa pracuje aj na sprístupnení.

Situácia sa mení po r. 1989. Oblastné skupiny sa stávajú samostatnými právnymi subjektmi a centrálna moc SSS zaniká. Vďaka tejto reorganizácii začínajú OS Demänová a Brezno rozvíjať myšlienku hospodárskej činnosti v jaskyniach už do právnej podoby. Račko predkladá predsedníctvu stanov y vodcovskej služby a neskôr Bezpečnostné smernice. Takmer dokonalý projekt speleologickej vodcovskej služby prekazí zánik hospodárskej činnosti. Z tvrdo hospodáriacich členov OS SSS sa stávajú podnikatelia, a mnohí končia aj s klasickou speleologickou činnosťou. Obdobie víťaznej pracujúcej triedy je (možno) nenávratne preč, preto aj kolektívna zodpovednosť a rovnoprávne rozdelenie výhod či zisku rýchlo zaniká. Už niet v SSS ľudomila, ktorý riskuje svoj krk na komíne a obetuje svoj voľný čas na vybavovanie, aby sa potom bratsky rozdelil s darmojedmi. Zároveň SSS stráca pevnú pôdu pod nohami aj v oblasti štátnych dotácií. Aby mohla prežiť, zvyšujú sa členské príspevky, materiál sa už roky nefasuje a cestovné si každý člen prepláca doma sám. Zlatá éra SSS skončila. Znížená aktivita sa prejavuje vo všetkých OS Slovenska. Jedni nemajú čas, lebo podnikajú, iní pracujú u podnikateľov, kde je zarúčená práca od vidím do nevidím. Tí druhí zas z rôznych príčin nepracujú a preto nemajú prostriedky na samofinancovanie prieskumných akcií a osobnej výstroje. Prestávka nastala aj v realizácii vodcovskej služby pre zaneprázdne-

nosť hlavných iniciátorov projektu. Račko sa stáva riaditeľom Slovenskej správy jaskýň a Štéc sa dolámaný vyvaluje v nemocniciach.

Po niekoľkých rokoch sa problematika vodcovskej služby znova vynára zo zaprášených fasciklov, ale v pozmenenej forme. Podľa vzoru horských vodcov je nevyhnutné zobrať ťarchu zodpovednosti na vlastné plecia ako fyzická osoba podľa noriem živnostenského zákona. Tu sa ale našli vážne nedostatky zo strany SSS, ktorá zabudla hrdo hlásiť sa k svojim právam vyplývajúcim z podstaty jej stanov. Zostavovatelia živnostenského zákona nemali ani tušenie o nejakej vodcovskej službe v jaskyniach. Jednoducho povedané, neexistoval paragraf, umožňujúci túto nezvyčajnú službu vykonávať. Nakoniec sa našla štrbina, ako voľná činnosť. Táto ale veľmi ohrozuje nielen pozíciu SSS, ale samostatnú ochranu našich jaskýň. Myslíme si, že SSS sa musí stať garantom pre túto činnosť, aby zaručila podnikanie výhradne svojich členov a tak zachránila jaskyne pred možnou ničivou inváziou nekompetentných sprievodcov.

Dost' vážny krok dopredu v kapitole vodcovskej činnosti máme za sebou. Prvý členovia SSS už vlastnia živnostenský list na vykonávanie speleologickej vodcovskej služby v neprístupných jaskyniach. Nové problémy prináša zákon 287/94 Zbierky z. o ochrane prírody. Samotná SSS dostáva poriadnu facku od bratov ochranárov. Posledné centrálné akcie SSS sa nesú v atmosfére cigánskeho plaču. Ošúchanú pesničku o nedostatku peňazí s konečným dopadom na samotný prieskum a bezpečnosť vystriedal nový hit – intervencia ochranárov proti činnosti jaskyniarov v chránených územiach. jaskyniari sa stávajú bezprávnymi nevoľníkmi na lokalitách, kde pracovali celé desaťročia. Aj jaskyne sa dostali do pozornosti ochranárov. Dostali najvyšší, 5. stupeň ochrany. Na prvý pohľad lichotivá starostlivosť štátnej správy so jaskyne sa obracia proti ich objaviteľom, lebo bez povolenia OUŽP je ďalší prieskum protiprávny. O vodcovskej službe nechce žiadny ochranár nič počuť.

Spoločný zámer oboch spomenutých skupín sa v r. 1995 rozdelil a každá strana začala podnikáť ďalšie kroky samostatne. Liptáci zvolili formu vodcovskej služby ako súčasť hospodárskej činnosti jaskyniarskej záchrannej služby, lebo všetci boli jej členovia. Ako zložka SSS mali

takto väčšiu šancu pretiecť cez husté ochrannárske síto, papierovo chrániace naše jaskyne. Nakoniec sa to podarilo a v lete 1995 začína vodcovská služba oficiálne existovať v Jánskej doline.

Horehronci zvolili inú formu S.V.S. podmienenú odlišnosťou ich vzťahu k danej jaskyni z pohľadu jej objaviteľov, a už realizovaných prístupňovacích prácach, približujúcich sa k teoretickému modelu dr. Jakála. Išlo tu o ľahko prístupnenú jaskyňu podľa vzoru lacno prístupnených jaskýň v zahraničí. Ani hlavičku SZS nebolo možné použiť, lebo žiadny brežňan nebol členom záchranného družstva, a navyše hlavný aktér bol ťažkým invalidom. Zostávala jediná strastiplná možnosť súkromného podnikania bez ochrannej známky. Ihneď na začiatku sa dostavila prvá rana pod pás, keď kompetentní rozhodli o skúšobnom ročnom období demänovcov s presvedčením, že táto bláznivá myšlienka definitívne zanikne z nejakých prevádzkových dôvodov.

Nasledoval osudový kopanec štátnej správy, keď sa ako blesk z jasného neba objavila niekoľkotisícová pokuta za nedovolený zásah na cudzom majetku. Vzápätí si niekto zmyslel vyrúbať pás kosodreviny a spôsobiť tu miliónovú škodu. Samozrejme do podozrenia policajtov sa dostávajú miestni jaskyniari, dobre známi potýčkami so zákonom, a tak sa na horskej chate pod Ďumbierom objavujú aj svojrázni turisti s červenými výložkami. V sebaobrane pomáhame ochranárom a mužom zákona vypátrať devastátorov. Keď je páchatel konečne známy, pátranie sa na počudovanie prerušuje z dôvodu... páchatel neznámy...

Všetko nám padá na hlavu a nakoniec aj samotný siedmy vchod. Z nevyriešiteľnej problematiky zákonov vzäzujúcich jaskyniarom ruky, brežňanom pomáha tak nenávidený zákon 287/94. V lete 1995 zvolávame kompetentné zložky štátnej správy. V družnom kruhu nad nepríjemne vyzerajúcim kráterom prepadliska sa rozhoduje o realizácii stavebného diela „vchod do jaskyne“ ako nevyhnutnej stavby pre ochranu jaskyne. Stavebná činnosť v nadmorskej výške 1500 m prebieha celý rok a utíchne pribitím posledných šindlí v zasneženom teréne. Treba spomenúť, že realizácia vstupného objektu si vyžiadala vynášku 10 ton materiálu.

Na vzdychotesný uzáver jaskyne prispieva aj správa NAPANT-u. Domnienka, že jeho nové vedenie nájde konečne spoločnú reč s jaskyniar-mi, bola ale mylná. Keď sa po ročnom povinnom odklade objavila oficiálna žiadosť na vykonávanie vodcovskej služby v J.M.N., spoločná reč zaniká. Agresívna politika správcu národného parku proti sprístupneniu jaskyne bola natoľko silná, že dokázala strhnúť aj váhajúce osoby štátnej správy. Ako by išlo o škodlivú devastáciu činnosť s vážnym dopadom na okolitú tatranskú prírodu. Nekonečná plejáda komisií, posudkov a vyjadrení neuberá len z času a peňazí žiadateľov. Neustále zamietanie a opätovné odvolávacie konanie vážne uberajú na morálke a reálnosti projektu. Nezaberá ani súhlas banského úradu a gestorov SAŽP. Posledné odvolanie privádza brežňanov na pôdu Ministerstva životného prostredia. Tam sa potvrdzuje, že miestne úrady konali protiprávne a jaskyniari majú právo realizovať vodcovskú službu v súlade so zákonom. Ako objavitelia sú dostatočným garantom zaručujúcim ochranu jaskýň pred poškodením. Toto správne rozhodnutie prichádza na začiatku leta a stále nie (?) je definitívne. Ďalšie komisie, ďalšie výdavky.

Veľký deň prichádza 2. augusta 1996. Uprostred letnej sezóny konečne rozlepujeme pripravené plagáty a nepripravení sa vrháme do biznisu podnikania. Dobrí priatelia – sponzori, financujú najdôležitejšie technológie, nevyhnutné k bezpečnému prevádzkovaniu vodcovskej služby. Svojimi vlastnými financiami pomáhajú plátať našu prázdnu peňaženku vy-cucanú poplatkami za vybavovanie povolenia. Priateľom z Adrimexu, Barbotu, Hronského mlyna, Meandra a i. patrí naše poďakovanie.

Prvé dni potvrdzovali proroctvo nepravidiel, predpokladajúcich nevelký záujem verejnosti o polopustú vysokohorskú jaskyňu. Ale o niekoľko dní už musíme zápasiť s reguláciou turistov a dynamikou jednotlivých vstupov. Je nevyhnutné načasovať denný program od budička cez sprievodcovskú službu po ukladanie výstroja a jeho čistenie každý deň. Prieskum jaskyne sa presúva na večerné hodiny. Ráno nás zo sladkých snov prebúdzajú opäť turisti. Vtedy niekto ironicky poznamenal „kde sú tie zlaté časy ticha a pokoja“. Podnikanie je už také...

A čo na to návštevníci ? Už 50 % úspech má

samotné obliekanie. Pri temer dvojhodinovej prehliadke sa klienti cítia ako jaskyniari, lebo betónové chodníky v ostatných sprístupnených jaskyniach im neprezradili, že aj keď máme jaskyne od Pána Boha, voľakto ich musel objaviť, preskúmať a chrániť. Aj takouto formou možno prezentovať činnosť a výsledky SSS.

Rozruch okolo nezvyčajného podnikania na Slovensku s ešte postkomunistickým zmýšľaním utícha, a našou povinnosťou je dokázať oponentom projektu, že podnikateľská aktivita tak atypická v najchránenejších prírodných výtvoroch má svoje miesto s dostatočnou zárukou ich ochrany, podobne, ako je tomu v ostatných sprístupnených jaskyniach. Táto nová kapitola jaskyniarčenia priniesla aj novú problematiku.

Horehronský enfant terrible*

Hore – dolu Trangoškou prejdem každú zimu vari päťdesiat raz, no jaskyňu mŕtvych netopierov som prvýkrát navštívil až vo februári 1997. Posledné roky tu bolo badať nevšednú aktivitu. Z kosodreviny v úbočí Kozích chrbtov sa vytrčil špicatý trojuholník novej chaty, k nej putovalo množstvo dielov podozrivých oceľových konštrukcií a pod Halašovou jamou sa napokon objavil rázcestník smerujúci k prvej na Slovensku turisticky sprístupnenej jaskyni.

Nie že by som čakal, až jaskyňu upravia pre slabnúcich speleológov. Hlavným dôvodom mojej návštevy bol v Spravodaji publikovaný Štécov mierne hysterický článok „Horehronská odpoveď na margo kuvičích hlasov“ a najmä Milanovo nariekanie, že naňho všetci kašlú.

Zlý je predseda Spoločnosti, ináč od prírody znášanlivý človek, ktorý mu poslal výhražný list o zneužití nášho plagátu. O nič lepší nie je Hochmuth, ktorý si do Spravodaja dáva len to, čo mu vonia. A za nesplnený sľub, že prídem

O ekonomike prevádzkovania a nutnom technickom vybavení jaskyne Vás oboznámime v inom článku.

V krátkosti tu bola priblížená 15 ročná objaviateľská a prieskumná činnosť v Kozích chrbtoch a 10 ročné úsilie o sprístupnenie J.M.N. Realizácia projektu stála brežňanov pár sto tisíc a odpracovaných hodín za 1,7 milióna korún. Samotná legalizácia zhltna asi 400 strán kancelárskeho papiera a kolky v hodnote 12100 korún. Ale stálo to za námahu. Dnes sú brežňania majiteľmi prvej súkromnej firmy spravujúcej Jaskyňu mŕtvych netopierov. Preto si dovoľujeme na záver povedať poopravené ľudové príslovie:

„Proti vetru sa... nedá, ale niekedy sa to vypláti, aj keď sa poriadne zaľkáte“

Fejtón Petra Hipmana

fotiť, som bol rovnako nekompromisne ohodnotený aj ja.

Nuž – poznáte Milana Štéca. Samorast, aj keď nie v zlom zmysle. Sympatická je jeho pevná vôľa a túžba dačo vykonať, na rozdiel od iných jaskyniarov, ktorí zúfalo bažia po sláve, no poťnúť prstom sa im nechce.

Pravdu povediac, Milanova sprístupňovacia činnosť sa mi javila ako extravagantná. Do jaskyne som sa preto vypravil nielen fotiť, ale presvedčiť sa na vlastné oči, porovnať rozporuplné stanoviská a vytvoriť si objektívny názor.

Prevádzkovú budovu Správy jaskýň Kozích chrbtov tvorí už spomínaná špicatá chatka. Do jaskyne sa vstupuje priamo z jej prízemí, plechovými dverami vedľa peciska, vystavaného istotne dávnymi dŕmbierskymi zbojníkmi. Uvariť sa na ňom ale dá a hreje výborne, zatiaľ čo v inej chatke, vzdialenej odtiaľto 10 kilometrov azimutom 18° a tiež pričupenej k jaskyni, si konkurenční jaskyniari s pieckou poradiť nevedia.

* Pomôcka – slovník cudzích slov: **enfant terrible** (franc., vyslov anfán teribl) = hrozné dieťa; prenesene – kto uvádza do rozpakov bezohľadnou priamosťou.

Na poschodí sú priečne pre podzemných parobkov a všeličo nevidané, napríklad aj solárne nabíjanie akumulátorových lúčov pre návštevníkov. Zariadenie chatky skromné, no útulné, nadobudnuté za vlastné peniaze. Ako sa tak rozhliadam, spomenul som si na elegantne zariadenú pracovňu hlavného náčelníka inej Správy jaskýň /vzdialenosť a smer neudávam/. Želám aj našim snaživým horehroncom, aby im to raz tak vynášalo.

Podme ale do jaskyne a pokúsme sa spoločne vyhodnotiť klady aj zápory Štécovho pochabého činu. Z parkoviska na Trangoške musí taká turisticky fundovaná rodinka z Bratislavy, Kysúc či Plzne, Budapešti a Drážďan vystúpiť do Kozích chrbtov. V exotickom interiéri chatky, zoči-voči čudesnej peci ich navlečú do jaskyniarskych kombinéz, vystroja prilbami a lampášmi. Istotne ich čakajú ťažké chvíle, lebo každý dostane ešte istiaci úväzok so slučkou a karabínou.

Potom sa za nimi so škripotom zabuchnú pohrdzavené dvere a najviac desaťčlenná skupina /taký je múdro stanovený limit/ vstúpi do podzemia Kozích chrbtov. V tunelovitých chodbách, po trase upravenej nie viacej ako turistický chodník hore na Ďumbier, postupujú naši prestrojení jaskyniari napodiv obozretne a pokojne. Na šmykľavých miestach, na oceľových mostíkoch cez hlboké meandre a na skalných rímach im zväčša stíska a poctivo sa pripínajú k lanovému zábradliu. Cez jazierka musia prejsť zo skaly na skalu. Sintrová výzdoba prevažne vo forme nátekov a masívnych kvapľov je takmer nezraniteľná a ľudkovia si ju môžu podrobne preštudovať, ohmatať. Nik na nich nebrýzga, ak sa tu v speleologických kostýmoch vyfotografujú.

Zablatené ruky, navlhnutá kombinéza, bezprostredný kontakt s podzemným prostredím, všeobecná spokojnosť. Nazval by som to čarom nesprístupnenej jaskyne. Iný tabak ako veľkokapacitné presuny ľudí cez naše najkrajšie jaskyne.

Priznávam, že návšteva takejto jaskyne nie je pre každého. Najviacej ulahodí ľuďom športového typu, turisticky zdatným, so vzťahom k horám, láskou k prírode a sklonom k romanke. Aj tak bude klientela široká a horehronci majú zabezpečenú robotu nadosmrti.

Naším sprístupňovateľom a ich sympatizantom, ako aj ich filozofujúcim neprajníkom odporúčam, aby sa vypravili za hranicu svojej

provincie a v Taliansku absolvovali zaujímavú trasu Via Ferratta delle Bocchette Alte v pohorí Dolomiti di Brenta. Tu, ako aj na stovke „železných ciest“ po celých Dolomitoch by nadobudli niekoľko zaujímavých a osočných poznatkov.

Každý deň sa na tieto vystrojené, možno povedať sprístupnené horolezecké cesty hrnú stovky Talianov a turistov z celého sveta. Trasa vedie vo výške takmer tri tisíc metrov ostrým dolomitickým hrebeňom a nepozná prekážok. Všade lezcov sprevádza perfektne inštalované oceľové istiace lano, stenami a cez previsy im pomáhajú kovové rebriky.

Čo ženie týchto pochábl'ov, aby sa pre nič za nič štvrali po takých výšinách? Keď som sa lepšie pozrel, zbadal som medzi nimi aj decentné profesorské tváre a postaršie dámy. Nuž, ľuďom robí dobre, ak sa môžu vlastnou silou pohybovať v nedostupnom a exponovanom teréne, na hrane priepasti, prežívať štekľivý pocit nebezpečenstva – pochopiteľne, ak sú zaistení dokonalou technikou. Všimol som si, že premávka na „železných cestách“ je dnes oveľa väčšia ako pred dvadsiatimi rokmi, ciest pribúda a spoločnosť ľudí, tužiacich po nevšedných zážitkoch, sa utešene rozrastá.

Vravím to preto, že dačo podobné môže jestvovať aj v jaskyniach. Vodcovská služba, turistické sprístupňovanie a nebudaj aj nefalšovaná „železná cesta“?

Štéta by som na hrebeň Brenty dovliekol preto, že tu nájde otvorenú učebnicu techniky sprístupňovania exponovaného terénu. Najmä, ak v Mŕtvych netopieroch je po technickej stránke čo vylepšovať. Napríklad jediný istiaci prvok – lanové zábradlie sa ponáša viac menej na traky starého otca. Nedajbože, aby tu niekto stratil rovnováhu a ostal visieť o niekoľko metrov nižšie ako bábka zavesená na gume. V niektorých úsekoch je na môj konštruktérsky vkus železa viac ako treba, zatiaľ čo neďaleký lanový most by ho kúštil potreboval. Sú to nedostatky, ktorým sa nevyhne žiadna prvotina a autor bude svoje dielo istotne zdokonaľovať. Čo keby sme to dotiahli do takého stavu, že sa raz prídu Taliani priúčať k nám?

Ďalšie kritérium je ochránarske. Keby raz vydali príkaz uviesť jaskyne do pôvodného stavu, Milan by to poľahky splnil. Mosty a zábradlia by jednoducho odmontoval a povynášal von, ba aj kotevné skrutky by mohol odpíliť. Naproti tomu rozprávkovú Jaskyňu mieru, múdrymi

hlavami za štátne peniaze ťažko doráňanú, už nikto do pôvodného stavu neuvedie.

Ja som vykonal vlastné testy. Dobré poznajúc smetiská a šrotoviská v zákutiach sprístupnených jaskýň, zašiel som niekoľkokrát do bočných chodieb u horehroncov. Nech už títo chlapi pôsobia hocijako nekonvenčne, jaskyňu udržujú čistú a nepoškodenú. Ochránárske inštitúcie by im mali udeliť pochvalu.

Prehliadka sa skončila, pivničné dvere zaškrípali druhý raz a návštevníci sa vyhrnuli do záplavy slnka na malú verandu pred chatou. Ak je pozorovateľ trochu sveta skúsený, neunikne mu niekoľko nedostatkov. Zablatené ruky si nieto kde dôstojne umyť. Noví návštevníci si musia obliecť použité zašpinené kombinézy.

Ja viem, je to náš východoeurópsky štýl. Dobré by pasoval na Kaukaz. Dobrý človek Holúbek má pre takéto situácie naporúdzi všeospravedlňujúcu formulu: „...nie sme predsa Germáni!“ V tomto prípade ale skromný Holúbek nemá pravdu. Pred tridsiatimi rokmi, pred exkur-

ziu do soľnej bane v Hallstatte dostal každý návštevník, a bolo ich stovky, čisto opraté montérky. V najväčšej wolfrámovej bani sveta sme sa vôbec nezašpinili, aj tak nám núkali sprchu. Napokon osprchovať sa dnes môžete vo väčšine horských chát v Alpách aj vo výške tri tisíc metrov. Svätá pravda, nie sme Germáni, ale z Kozích chrbtov do Álp takmer dovidieť, a kde že je Kaukaz?

Keď sme si tak Štécove aktivity dobre poprezerali pod drobnohľadom, ostáva už odpovedať len na jednu námietku. Vraj takáto činnosť nemá nič spoločného so speleológiou. Som toho názoru, že aj prevádzkovanie turisticky sprístupnenej jaskyne predstavuje vedľajšiu speleologickú aktivitu, ako napríklad vodcovská služba a napokon aj premostenie Zádielskeho kaňonu. Bolo by veľkou chybou, keby sa v posledných rokoch slabnúca Spoločnosť uzatvárala do prísne definovanej škrupiny a odmietala pridružené aktivity. Napokon, treba ich podporovať, ovplyvňovať, usmerňovať a garantovať.

**SPOLOČENSKÉ
SPRÁVY**

Jaskyniarska svadba

Láska k podzemným krásam našej prírody spojila najsilnejším putom vedúcu nášho Speleoclubu Chočské vrchy Mirku Polónyovú a Paľa Kardoša z Jaskyniarskeho klubu Strážovské vrchy.

Navzájom si povedali „Áno“ 30. novembra 1996 v rím.-kat. kostole na Lúčkach.

Do nového spoločného života im prajeme veľa lásky, šťastia, porozumenia a trpezlivosti pri výchove novej jaskyniarskej generácie.

Speleoclub Chočské vrchy

Juraj Boško 1913 – 1996

Dňa 18. 9. 1996 nás navždy opustil pán Juraj BOŠKO, narodený 27. 4. 1913, člen SSS z oblasti skupiny SSS Brezno.

S prieskumom jaskýň začínal už vo svojom rodnom kraji pod Chočom začiatkom štyridsiatych rokov, kde mu bol spoločníkom známy jaskyniar p. Brodňanský. Po ukončení štúdií na Učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici pôsobil ako učiteľ v Jasenovej. Neskôr prijal miesto učiteľa a evanjelického rektora v Brezne, kde sa aj oženil a založil si rodinu. Hneď po vzniku SSS sa stal jej členom a so svojou skupinou sa zúčastňoval mnohých výskumných akcií v jaskyni Bystrá a iných, tiež rekreačných návštev jaskýň a jaskyniarskych týždňov. Jaskyniarčenie nebolo jeho jedinou záľubou. Veľa času v svojom plodnom živote venoval kultúre a umeniu. Písal texty a skladal k nim aj hudbu, maľoval, bol dlhoročným členom Matice slovenskej, prispieval ku kultúrnemu životu Brezna.

Smútime za múdрым človekom, dobrým Slovákom, kamarátom, ktorý miloval svoju vlasť,

svoju rodinu, priateľov, prírodu, umenie, bol vzácny pre obyvateľov Brezna. Patrí mu vďaka za všetku jeho bohatú činnosť.

SSS

Za oblastnú skupinu Brezno

Ján Šalát

Juraj Boško: JASKYŇA (úryvok)

Jaskyňa, Jaskyňa – celé tisícročia
svoje krásy skrývaš a zostávaš skromná.
Zvonka strmé skaly, lesnaté úbočia,
v srdci bralné taje – zakliata krajina.
Si ako mladucha – krásna, lež studená.
Nádheru zachováš – i v temnu si verná.
Nehľadáš zábavy, stačí šesť kvapky –
skromný prameň vody tu tvorí zázraky.
Si tajomná, krásna, svätýňa podzemná.
Temno života kriesi vieru, láska, nádej.
Večnosť z teba vane, si taká nádherná!
K pokoju, ó Bože, sily do srdca vlej.

Ján Brodňanský 1910 – 1997

Dňa 12. januára 1997 nás navždy opustil priateľ, nestor oravského jaskyniarstva a jeden zo zakladateľov Slovenskej speleologickej spoločnosti. Bol jeden z tých, čo celý svoj život zasvätili prírode a jaskyniarstvu.

Narodil sa 16. 10. 1910 v Dolnom Kubíne, kde aj prežil celý svoj činorodý život. Vyučil sa za hodinára a toto remeslo vykonával až do dôchodku. Potom ešte niekoľko rokov pracoval ako fo-

tograf v Oravskom múzeu, kde zdokumentoval mnoho pamiatok. Mal viacero záľub, ktorým sa venoval s veľkým záujmom a na profesionálnej úrovni ako turistika, horolezectvo, ochotnícke divadlo, fotografovanie, archeológia a vari najviac jaskyniarstvo. Ako turista pomáhal stavať chaty v Roháčoch a na Kubínskej holi.

Dlhé roky pracoval ako ochranár v Slovenskom zväze ochrancov prírody. Bol zakladateľom horolezeckého oddielu a jeho prvý predseda. Pracoval na vykopávkach v Medzihradnom a Vyšnokubínskych skalkách. Spracoval monografiu Dolného Kubína, kroniku ochotníckeho divadla v Dolnom Kubíne, kroniku jaskyniarstva na Orave a bol spoluautorom turistického sprievodcu Oravy. Ako jaskyniar bol organizovaný od roku 1950 a zároveň aj prvým predsedom oblastnej skupiny Dolný Kubín, ktorú viedol až do roku 1976. V skupine pracoval aj naďalej, dokiaľ mu to vek dovoľoval aktívne a neskôr aspoň radami. Za túto záslužnú prácu bol ocenený zlatou plakietou „zaslúžilý jaskyniar“ a stal sa ako jeden z prvých čestným členom SSS.

Ján Brodňanský bol jaskyniarom telom i dušou. Slovenskej speleologickej spoločnosti ako aj Múzeu slovenského krasu odišiel dlhoročný spolupracovník. Oravskí jaskyniari stratili v ňom svojho učiteľa a priateľa, ktorý ich dlhé roky viedol. Jeho pamiatku si uctíme v tichosti podzemia pri svetle karbidky.

*Vladislav Mikula
za OS Orava*

Živiom Peter!

Dňa 1. 6. 1997 sa člen našej oblastnej skupiny Čachtice Peter ZÁMEČNÍK, dožíva 60 rokov. Medzi jaskyniarimi staršej generácie dobre známy, pretože sa aktívne zúčastňoval akcií usporiadaných ústredím alebo inými oblastnými skupinami. V päťdesiatich a počiatkom šesťdesiatich rokov, prebieha v Čachtickom krase prudká a pomerne úspešná prieskumná činnosť. No po odchode profesionálnej skupiny vedenej Jánom Majkom tu prakticky prieskum končí. Hneď po obnovení Slovenskej speleologickej spoločnosti vzniká aj naša skupina, vtedy ešte ako Novomestská. Jedným z jej prvých členov je aj náš jubilant. Je samozrejme, že ich prvé kroky viedli do Čachtickej jaskyne. No ako to už býva, veľký elán, malé znalosti o rozsahu preskúmanosti jaskyne a ťažká dostupnosť k dokumentačným materiálom, prinášali aj také výsledky, ako znovuobjavovanie už známych častí. Avšak po prekonaní takýchto a podobných začiatocníckych kotrmelcov sa kolektív stmelil do tvrdých a citlivosťových osobností.

Nadväzujú kontakty s inými skupinami zo Slovenska a Moravského krasu. Organizujú výpravy do Slovenského krasu, kde ich lákajú hlavne priepasti. Zostúpili do všetkých vtedy významnejších priepastí, medzi ktorými dominovala Brázda. Tieto výpravy mali charakter prípravných akcií, za ktorými sa skrývala túžba zostúpiť na dno najhlbšej poľskej priepasti Sniežnej, ktorá v tom období zaujímala ešte v poradí najhlbších jaskýň sveta významné miesto.

V lete 1974 sa ich túžba stáva skutočnosťou, keď zdolávajú Sniežnu do hĺbky –620 m. Rok nato zostupujú na dno Wielkiej Litworowej. Samozrejme, že náš jubilant bol účastníkom a organizátorom všetkých týchto podujatí.

Koncom leta roku 1983 je účastníkom speleopotápačskej expedície „Tennengebirge 83“ do rakúskych Álp. O rok sa zúčastňuje expedície do Chorvátska pod názvom „Biokovo 84“, kde bolo objavených veľa priepastí okolo 100 m hĺbky. Hlavnú pozornosť si zasluhuje objav priepasti Vilimova jama preskúmaná do hĺbky –386 m. Pomenovaná bola po vedúcom lesnej správy, pod ktorú menované územie patrí. No

jeho činnosť sa netýka len športových výkonov či zahraničných výprav. V Čachtickom krase už mimo spomínanej Čachtickej jaskyne pracoval na prieskumných prácach v Štepnici – 85 m, Agáčiny – 65 m, Malá Kamenná – 62 m a mnohých ďalších lokalitách. Jeho zásluhou vznikla pracovná skupina v Zemianskom Podhradí, kde v ťažkých geologických podmienkach bola postupne objavená cca 250 m dlhá Landrovská jaskyňa. Za najväčší úspech vo svojej činnosti sám považuje objav Beckovskej jaskyne. V roku 1982 ho miestny občan oboznamuje s lokalitou. Nestretné sa rok s rokom a vstupná studňa je vyčistená od sutiny a kamenia do hĺbky 13 m a nasleduje objav.

Na tomto úspechu má Peter nemalú zásluhu. Dokázal svojou zanietenosťou a ľudským prístupom vždy pozháňať dostatočný počet ľudí na akcie. Veľakrát svojim pútavým rozprávaním vedel ľudí rozohniť natoľko, že sa dokázali vypnúť až k hektickým výkonom.

Tak ako jaskyne rád objavuje, tak isto ich chráni a sebe i ostatným v nich uľahčuje prácu a pohyb. Jeho zásluhou boli vyrobené a osadené na mnohé jaskyne uzávery, rebriky a navijaky. Nehovoriac o množstve pracovného náradia ako sú: sekáče, kladivá, páčidlá a pod. Všetky tieto pomôcky vyrobil vo vlastnej réžii a čase. Preto s nevoľou vidí, keď sa s nimi zaobchádza s neúctou a ľahostajne. I keď jeho činnosť pár rokov späť bola obmedzená pre pracovné povinnosti v zahraničí, odkázal sa už v dôchodkovom veku zapojiť späť do kolektívu. Aktívne sa zúčastňuje pracovných akcií. Keďže Beckovská jaskyňa je jeho takpovediac srdcovou záležitosťou, rád by dokázal jej pokračovanie, na čom aktívne pracuje.

PETER, želám Ti za všetkých kolegov jaskyniarov, medzi ktorými si zažil veľa krásnych chvíľ, (a ako sám zvykneš vravievať, že vďaka jaskyniam si získal veľa priateľov, ktorých by si inak nebol poznal), ešte veľa úspechov, zdravia a hlavne síl pri objavoch.

*Pavel POSPÍŠIL
vedúci skupiny*

5. valné zhromaždenie ČSS

Oľga Miháľová

V novembri 1996 sa konalo v Karlštejne 5. valné zhromaždenie Českej speleologickej spoločnosti. Zo Slovenskej speleologickej spoločnosti sa ho zúčastnili Ing. Ján Tulis, predseda SSS a autorka príspevku. ČSS má 69 skupín, v ktorých je okolo 1100 členov. Medzi množstvom otázok, ktoré českí jaskyniari riešili, spomeniem len niektoré, zaujímavé aj pre nás.

Poistenie členov ČSS. Zmeny, ktoré nastali v poisťovniach, spôsobili zdraženie poistenia aj pre českých jaskyniarov. V jaskyniarstve sa u nich vyskytlo niekoľko vážnych úrazov, medzi nimi aj smrteľných. Tým nastali problémy s poisťovňami, ktoré neradi poisťujú rizikové športy. Napriek tomu našli vhodnú česko – americkú poisťovňu, ktorá poisťuje na 50 % profesionálne práce vo výške, v podzemí, kaskadérov, potápačov, atď., ak sa prevádzajú v pracovnom čase. Mimo prac. času hradí 100 %. Hradí však len smrteľné úrazy a ťažké úrazy. Ročné poistenie na člena je 150 Kč.

Ako ďalší zaujímavý bod bolo podmienené zrušenie skupiny – klubu pri neplnení si členských

povinností (členské príspevky, neposielanie žiadnych správ). Stáva sa, že skupina nefunguje i preto, že vedúci prestal komunikovať s vedením spoločnosti, ale aj s vlastnými členmi, ktorí sa sami o to nezaujímajú a ani nevedia čo sa v speleologickej spoločnosti deje. Preto majú v stanovách doplnok, v ktorom majú možnosť členovia, ktorých skupinu zrušili, do troch mesiacov prejsť do inej skupiny, alebo do individuálneho členstva.

Odsúhlasilo sa zvýšenie členského od r. 1997 na 300 Kč, z toho je základné členské 150 Kč, poistenie 150 Kč. Pre individuálnych členov je členské 600 Kč.

Odhlasovalo sa zrušenie dvojročného volebného obdobia a toto sa predĺžilo na 4. roky.

Do nového výboru boli zvolení títo členovia ČSS:

predseda ČSS: RNDr. J. Hromas

podpredseda: Ing. M. Piškula

pokladník: prom. mat. P. Nosek

členovia: RNDr. D. Havlíček, RNDr. P. Bosák,

J. Kyselák, J. Řehák

revízná kom.: O. Štos, M. Bulva, Mgr. L. Vlk

Kto by nepoznal Petra Ďuranu

Večne fajčiari, dobre viditeľný, pri poháriku rozprávajúci neuveriteľné, no realisticky podložené príbehy z najrozmanitejšej, nielen jaskyniarskej tematiky.

Bol to náš horehronec Peter Ďurana, Ďuria, Komenský, Maďar, Papmpalíni, Doktor, Nosálik.... To je len časť z jeho najpoužívanějších prezývok a krycích mien. Každá predstavovala momentálnu charakteristiku tohto originálneho človeka. Za dokonalou maskou notorického fajčiara sa skrýval nesmierne sčítaný človek so schopnosťou rozdebatovať niekoľkohodinovú

debatu na rôzne témy aj s vedeckými pracovníkmi. Jeho majetkom, okrem nábytku v jednoizbovom byte bola technická a prírodovedná knižnica, v ktorej sa neustále šprtal a čerpal vedomosti.

Do radov breznianskych jaskyniarov vstúpil v r. 1983 ako čakateľ. Aj keď s jeho rodinou vo Filakove nemal veľkú možnosť privoňať k jaskyniarčeniu, jeho záľuba a znalosti z prírodovedeckej oblasti mu pomohli k razantnému preorientovaniu sa na speleológiu. A tak sa v r. 1984 stal riadnym členom SSS. Pokiaľ sa ostatní čakatelia

zaúčali v speleológii, Peter už zaúčal ostatných. Problematika speleofauny a flóry ho natoľko zaujala, že v J.M.N. rozmiestňoval najrôznejšie pasce na odchyt drobnej jaskynnej hávede.

Jeho dlhoročným jaskyniarskym pracoviskom sa stal Bystriansko – valaštiansky kras. Tu vytvoril spolu s Janom Múkom a Nandom Jirmerom ml. tvrdú pracovnú skupinu. Nezabúdaj ani na Kozie chrbty. Spoločne sme objavovali, mapovali a sprístupňovali. Neodhodil sa ani od náročnej práce, akou bola stavba vstupného objektu v nadmorskej výške 1500m. letnú brigádu v Kozích chrbtoch absolvoval počas PN s chrbticou. Niekoľkotýždňová ergoterapia mu až na veľké šomranie, veľmi pomohla. Do Liberca sa vrátil skutočne vyliečený.

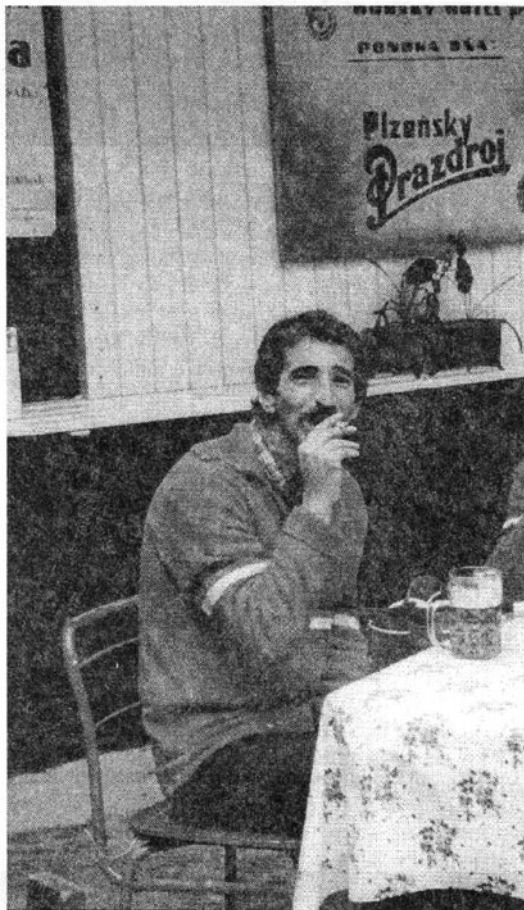
Zo svojich početných zahraničných ciest si najviac cenil expedíciu na Bajkal. Pri tejto príležitosti si neodpustil ani návštevu mauzólea V. I. Lenina.

V deň nehody nebol taký vysmiaty, ako inokedy. Akoby tušil, že sa má niečo stať. V ranných hodinách nastalo vzplanutie horľavých plynov a objekt, v ktorom bol Peter, za niekoľko sekúnd vyhorel. Bolo to ako nevydarené predstavenie iluzionistu. Najskôr vyletelo z dverí všetko, čo nebolo upevnené, a po čase sa vynoril zo zadymených útrob aj Peter. tentoraz už nevyšiel s typickou cigaretou v ruke, ale obhorený v ukrutných bolestiach. Jeho slová zneli „Milan, zažil som, peklo“. A keď ho začal temer po dvoch hodinách ošetrovať zdravotný personál a sestričku v prvom rade zaujímal číslo poisťky, Peter ju v bolestiach poslal tam, kam posielame tých, čo nám poriadne idú na nervy. Keď som ho s priateľmi nakladal do vrtuľníka, Petrove posledné slová zneli: „Milan, lepšie už môže byť iba na druhom brehu.“ Celé týždne statočne bojoval so zubatou a raz sa mu už takmer podarilo prekabátiť Chárona. Mocný organizmus vzdoroval. Vždy, keď tvrdil, že má pľúca z delfína a pečienku zo žraloka.

Otrava z pripečených pľúc sa dostávala do celého tela. Pri 70% popáleninách už nedokázal bojovať a tak nás dňa 12. 2. 1997 navždy opustil. A že sa dostal z pekla rovno do neba je viac než isté. Vo štvrtok, 13. februára, keď jeho duša opustila poranené telo, strhla sa poriadna búrka na ktorú len tak ľahko nezabudneme.

Taký bol Peter a takým navždy zostane

Za všetkých jaskyniarov
ktorí Petra poznali
Milan Štéc

Oznam

V októbri 1997 sa uskutoční v J.M.N. prvý ročník Ďuranovho memoriálu v orientačnom behu v podzemí.

SUMMARY

The 1996 activity report of the Slovak Speleological Society is published in the introduction of the first 1997 Bulletin issue. The report was written by Ing. Jan Tulis, a chairman of the SSS. 1997 was a very successful year for the Society. Interesting discoveries, such as in the Zlomiská cave, more than 7000 m, and in the Dead Rats cave, more than 4000, were documented. Slovak speleologists were successful abroad too. In Croatia they explored the Slovačka Jama precipice, 1000 m long, and in Kosovo, Yugoslavia, the Velika Klisura cave, 7 km long. More than 22 km of corridors were discovered, 24.5 km of subterranean space were mapped.

A rubric on "Research and Explorations" offers a few interesting contributions. Peter Hipman informs about the explorations in the Večná Robota precipice in Krakova Hoľa massif. After a few year lasting explorations speleologists discovered the open space in the depth of 180 m. Juraj Kankula in his two contributions writes about 2 localities in the Slovak Karst – about the precipice Pod Veterníkom and about the stream Hučiaca Vyvierka. Jozef Grego and Ladislav Lešťák in their article describe a few caves and precipices in Plešivecká plains (a part of the Slovak Karst). Branislav Šmída describes the exploration methods that were used when researching the Čachtická cave in western Slovakia in Small Carpathian Mountains. Petr Nakládal, in his short article, discusses problems connected with hydrological measuring. Peter Holúbek brings information on a small cave in the Čierny Váh valley, which had been used as a storage place of unknown material. S. Votoupal writes about small speleogroup activities in Važec Karst (northern Slovakia). The

whole Líščie diery cave was artificially dug out by speleologists. P. Holec from the Comenius University in Bratislava carried on a research on interesting fossils from the Zlomiská cave. He discovered that fossils were the remnants of Diplopoda. Ján Ducár came with some interesting historical facts about an unknown cave in Čergov. Daniel Hutňan concludes the rubric with information on diving into a siphon (the – 33 m depth) in the Zlomiská cave.

Branislav Šmída writes about activities abroad, he brings details on exploring the Slovačka jama, 1000 m deep cave, as well as a map of the cave. Together with J. Šmoll, they inform about the autumn expedition to the Velika Klisura cave in Yugoslavia. Short contributions from abroad were prepared by G. Stibrányi – (on the Gouffree des Bruyeres cave in France) and J. Tencer translated an article written by F. Gabrovšek the Vandina Jama cave in Slovenia.

A big event in the Slovak Karst is planned for the coming summer – a tirol traverse across Zádielska valley. G. Stibrányi, a technical committee leader, informs about conditions for participants and about a subsequent seminar.

Breaking the rocks, by J. Kankula are the topics of the last two articles in a rubric.

A section focussed on Discussions and Opinions is opened by M. Štec contribution on the first privatized cave in Slovakia (The Dead Rats cave). The cave is accessible to public. Issues of cave privatization are dealt with in Peter Hipman contribution. Zdenko Hochmuth comments on the history of SSS Bulletin publishing since 1970.

The final rubric is devoted to social life news.

Editor

SENSOR spol. s r.o.

Nobelova 34
831 02 Bratislava

Tel.: (07) 5258 068, 021, 163
Fax : (07) 5258 004 e-mail : sensor@internet.sk

SENSOR

Ekologický monitorovací systém SENSOR DDS™ na kontrolu tesnosti ekologických stavieb (skládky, nádrže, produktovody, dokontaminačné plochy, ...)

Nová metóda na sledovanie svahových pohybov SENSOR PEE™ využiteľná najmä v geotechnike a ekológii.

Súbor geologických a geotechnických metód SENSOR EKO-GEO na prieskum starých ekologických záťaží ako aj nových stavieb od projektu až po rekultiváciu, resp. sanáciu.

CHEMOSVIT

***spoľahlivý výrobný a obchodný partner
pre obalové fólie***

TATRAFAN® - *biaxiálne orientované polypropylénové fólie*

POLYTEN® - *polyetylenové fólie, vrecká, odnosné tašky*

TATRAFOL® - *viacvrstvové neorientované fólie z plastov*

PRIESVIT® - *viskózové fólie*

Kombinované viacvrstvové fólie: Extrafan, Svitafan, Alufan

Kompletná príprava grafických návrhov a spracovanie litografií

Tlač na všetky typy fólií: - hĺbkotlač - do 10 farieb

- flexotlač - do 8 farieb

Rôzne technologické úpravy vytvárajú širokú aplikačnú oblasť

balenia potravinárskych a iných produktov

Chemosvit a.s.
059 21 SVIT
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Tel.: ++ 42 / 92 / 715 1111
Fax: ++ 42 / 92 / 715 2740
E-mail: chemosvit @ trynet.sk

